

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 10

KAZANIM KAVRAMA
ETKİNLİKLERİ

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Telafi Eğitim Süreci ve Kazanım Kavrama Etkinlikleri

Küresel salgın nedeniyle dünyada ve ülkemizde her alanda birçok önlem alınmıştır. Bu önlemlerden biri de 16 Mart 2020 tarihi itibarıyla yüz yüze eğitim öğretime ara verilmesi olmuştur. Ancak yüz yüze eğitime ara verilse de eğitim süreci, hazırlanan dersler, içerikler ve materyallerin EBA TV ve EBA-internet aracılığıyla uzaktan eğitimle öğrencilere aktarılması yoluyla devam etmiştir.

Öğrencilere uzaktan eğitimle verilen derslerin kritik kazanımlarının yüz yüze verilmesi için Eylül ayında telafi eğitimi yapılacaktır. Telafi eğitimi, bütün bir dönemin eğitimi değil kısmi ve hızlandırılmış bir eğitim sürecidir. Bu süreçte öğrencilerin okula uyumuna, psikososyal desteğe, uzaktan eğitimde elde edilen kazanımların ve akademik ihtiyaç durumunun tespitine, temel derslerin telafisine yoğunlaşılması amaçlanmıştır.

Telafi eğitimi için temel derslerin kritik kazanımları belirlenerek kazanım kavrama etkinlikleri hazırlanmıştır. Etkinlikler etkili bir öğrenme deneyimi sağlayacak şekilde çeşitli türde sorulardan oluşturulmuştur. Bu etkinliklerle öğrencilerin, bilgiyi keşfetme, bütünleştirme, becerileri geliştirme ve başkalarıyla paylaşımları hedeflenmiştir.

Kazanım kavrama etkinlikleri kısıtlı zamanda gerçekleştirilecek olan telafi eğitiminde öğretmenlerin ders sürecini daha işlevsel hale getirmelerini, öğrencilerin ise derse etkin katılımını kolaylaştırarak, etkileşimli öğrenme öğretme ortamı sağlayacaktır. Kazanım kavrama etkinlikleriyle telafi eğitim sürecinin daha planlı, anlaşılır ve pratik şekilde yürütülmesi amaçlanmıştır.

KAZANIM KAVRAMA ETKİNLİKLERİ LİSTESİ

5. ÜNİTE			
Etkinlik No	Kazanım No	Konu	Sayfa No
1	A.2.1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 15, 16	Dünya Edebiyatından Bir Roman Örneği	3
2	A.2.1, 2, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16	Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatından Bir Roman Örneği	9

6. ÜNİTE			
Etkinlik No	Kazanım No	Konu	Sayfa No
3	A.3.1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14	Geleneksel Türk Tiyatrosu	15
4	KONUŞMA C.1.1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 DİNLEME C.2. 1, C.2. 2, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8	Geleneksel Türk Tiyatrosu	23

7. ÜNİTE			
Etkinlik No	Kazanım No	Konu	Sayfa No
5	A.4.1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15	Cumhuriyet Dönemi'nden Bir Anı (Hatıra) Örneği	25
6	B.1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11	Bir Anı (Hatıra) Yazma	31
7	C.1.1, 2, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14; C.2.2, 3, 4, 6, 7	Bir Anı (Hatıra) Anlatma	33

8. ÜNİTE			
Etkinlik No	Kazanım No	Konu	Sayfa No
8	A.4.1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 15	Divan Edebiyatından Bir Gezi Yazısı Örneği	35
9	A.4.3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15	Cumhuriyet Dönemi'nden Bir Gezi Yazısı Örneği	41
10	A.4.2, 3, 5, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 15	Cumhuriyet Dönemi'nden Bir Gezi Yazısı Örneği	45
11	B.1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	Gezilen Bir Yerle İlgili İzlenimleri Gezi Yazısı Türünde Yazabilmek.	51

9. ÜNİTE			
Etkinlik No	Kazanım No	Konu	Sayfa No
12	A.4. 1, 2, 3, 5, 7, 11, 13, 15	Güncel Gazete ve Dergilerden Bir Haber Metni	55
13	A.4. 3, 4, 7, 8, 9, 12, 15	Güncel Gazete ve Dergilerden Bir Haber Metni	59
14	A.4. 3, 6, 9, 10, 11, 14, 15	Genel Ağ Haberlerinden Bir Metin	63

5. ÜNİTE: Roman

Konu	Dünya Edebiyatından Bir Roman Örneği	⌚ 40 + 40 dk.
Kazanımlar	A.2.1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.2.3. Metnin tema ve konusunu belirler. A.2.4. Metindeki çatışmaları belirler. A.2.5. Metnin olay örgüsünü belirler. A.2.6. Metnin şahıs kadrosunun özelliklerini belirler. A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler. A.2.8. Metindeki anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler. A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler. A.2.11. Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.2.12. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/ anlayışların yansımalarını değerlendirir. A.2.13. Metni yorumlar. A.2.15. Türev ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.2.16. Metinden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	
Gerekli Materyaller:	TDK Türkçe Sözlük	

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız. (Metnin aslına sadık kalınmıştır.)

SEFİLLER

(...)

Bu sert vuruşla kapı hemen açılmıştı. Sanki kararlı adımlarla kapıyı iterek içeriye giren bir yabancı idi. Bu adam evet bu adamı biz daha önceden tanıyoruz. Evet, evet bu az önce kendine barınacak bir yer arayan bu, bu adam. Evet bu o yolcuydu.

Hızla adam içeriye bir adım attı ve orada durdu. Ayrıca kapıyı da açık bırakarak. Elinde bastonu, sırtında da çantası vardı. Gözlerinde de bir hayli bitkin ve yorgun bir belirti vardı. Çok iğrenç bir görünüşü vardı.

Hemen Bayan Magloire korkarak bir çığlık attı. Eli ayağı titremeye başladı. Bayan Baptistine de dönüp içeriye giren adamı süzmeye başladı. Daha sonra da Piskopos'a bakmaya başladı. Yani ağabeyine bakarak derin bir huzura kavuştu.

Bu arada Piskopos bu adama çok sakın bir şekilde bakıyordu. Böyle pat! diye gelen adama ne istediğini sormak amacıyla söze başlamak üzere idi ki, adam iki elini birden bastona dayadı, bakışlarını sırasıyla yaşlı adamın ve iki kadının üzerinde dolaştırdı. Piskoposun bir şey sormasına izin vermeden yüksek bir sesle: "Bakın" "Benim adım Jean Valjean. Kürek mahkûmuyum. Zindanda ondokuz yıl yat-tım. Dört gün önce beni bıraktılar, gönderildiğim yer olan Pontarlier'ye gitmek üzere dört gündür yoldayım. Toulon'dan beri yürüyüp duruyorum. Bugün yaya olarak on iki fersah yol aldım. Bu akşam bu kente gelince bir hana gittim, belediyede gösterdiğim sarı tezkere sebebiyle beni kovdular. Öyle gerekiyormuş. Bir başka hana gittim oradan da kovdular. Bir o yana bir bu yana. Kimse beni istemiyor. Tutukevine gittim, kapıcı beni içeriye almadı.

(...)

Piskopos: "Bayan Magloire'ye dönerek hemen sofraya bir tabak daha koyun" dedi.

Adam hayretle şaşırarak her halde ne demek istediğini anlamadıklarını zannederek: "Bakın" diye sürdürdü. "Öyle değil, duydunuz mu? Ben kürek mahkûmuyum ben. Ağır hapis mahkûmuyum. Zin-danlardan geliyorum"

Cebinden büyük bir sarı kâğıt çıkardı, açtı. "İşte izin kâğıdım. Gördüğünüz gibi sarı. Okumak ister misiniz. Okumasını da biliyorum ben. Tutukluyken öğrendim. İsteyenler için bir okul var orada. İşte bakın, tezkereye ne yazmışlar: "Jean Valjean, salıverilmiş forsa ... de doğmuş." Bunlar umurunuzda bile değil... 'On dokuz yıl tutuklu kaldım: Beş yıl zor kullanarak hırsızlık suçundan; on dört yıl da dört kez kaçma girişiminde bulunduğumdan. Bu adam çok tehlikelidir.' Evet, işte böyle! Herkes beni kapıdan kovdu. Siz beni kabul ediyor musunuz şimdi? Burası han mı? Bana yiyecek, yatacak yer verecek misi-niz? Ahırınız var mı?"

Piskopos: "Bayan Magloire" dedi. "yataklığındaki şilteye beyaz çarşafı serersiniz."

Bu iki kadının söylenene nasıl boyun eğdiklerini daha önce de yazmıştık. Bayan Magloire bu buy-

rukları yerine getirmek üzere çıkıp gitti.

Piskopos adama doğru döndü: “Oturun, ısının, bayım” dedi. “Az sonra yemek yiyeceğiz, siz yemeğinizi yerken yatağınız hazır olur.”

O zaman adam iyice anladı. O ana kadar karanlık, sert olan yüzünün ifadesini şaşkınlık, kuşku, sevinç kapladı, olağanüstü bir hal aldı. Deli gibi kekeleyerek konuşmaya başladı: “Gerçekten mi? Ne? Beni burada alıkoyuyor musunuz? Beni kovmuyor musunuz? Bir farsaya! Bana ‘bayım’ dediniz.

(...)

Jean Valjean, evet kaçmıştı. Fakat bunun farkında olmayan Piskopos ertesi gün güneş doğarken bahçesinde gezinip duruyordu. Bayan Magloire, piskopos’a doğru heyecanla koşarak: “Efendi Hazretleri, Efendi Hazretleri!” diye haykırdı.

Sayın Bienvenu: “Evet” dedi.

Kadın: “Tanrıya şükürler olsun!” dedi. “Ne olduğunu bilemiyordum.”

Piskopos sepeti bir çiçek tarhında bulmuştu. Bayan Moglaire’a gösterdi: “İşte.”

Kadın: “Ee, peki?” dedi. “İçinde bir şey yok” Gümüşler nerde?”

Piskopos: “Yaaa!” dedi. “Demek sizi ilgilendiren gümüşlerdi? Nerede olduklarını da bilmiyorum.”

“Ey Ulu Tanrım! Çalmışlar, gümüşleri o adam, o adam çaldı onları!”

“Evet efendim, baktım odasında da yok her halde biz uyurken onları çalıp gitmiş yerlerinde yoklar” dedi.

“İşte bakın! Buradan gitmiş. Crochefilet Sokağına atlamış. Ah! Hınzır! Bütün gümüşlerimizi çalmış!”

Daha sonra Piskopos bakışlarını kaldırdı, tatlılıkla: “Önce, o gümüşler bizim miydi?” dedi. Bayan Magloire de şaşırıp öylece kaldı.

“Bayan Magloire bir süre sessiz kaldı. Bu arada Piskopos konuşmasına devam etti. Onlar yok-sulların idi. Onları haksız yere elimde tutuyordum. İşte onlar da bir yoksula gitmiş oldu.” dedi.

(...)

İki kardeş sofradan kalkmak üzereyken kapı vuruldu. Piskopos:

“Buyrun!” dedi.

Kapı açıldı. Eşikte acayip, öfkeli bir topluluk belirdi. Üç adam bir dördüncüsünü yakasından tutuyorlardı. Üç adam jandarmalardı. Öbürü de Jean Valjean’dı.

Bir jandarma onbaşı kapının yanında idi, birliğin komutanına benziyordu. İçeri girdi, askerce selam vererek piskoposa doğru ilerledi.

“Efendi Hazretleri...” dedi.

Bu söz üzerine pek düşünceli, ezilmiş gibi duran Jean Valjean şaşkınlıkla başını kaldırdı: “Efendi Hazretleri mi? Demek ki mahalle papazı değil?”

“Kes sesini!” diye gürledi jandarma. “Efendi Hazretleri piskopostur.”

Bu arada Sayın Bienvenu, ilerlemiş yaşının elverdiği ivediyle, onlara yaklaşmıştı. Jean Valjean’a bakarak: “Neyse, sizi yine gördüm!” diye haykırdı. “Çok sevindim. İyi ama size şamdanları da vermiştim, öbürleri gibi bunlar da gümüştü, size iki yüz frank getirirler. Niçin onları da yemek takımlarıyla birlikte alıp götürmediniz?”

Jean Valjean gözlerini faltaşı gibi açtı, hiçbir insan dilinin anlatma yeteneğinde olamayacağı bir ifadeyle sayın Piskopos’a baktı.

Jandarma onbaşı: “Demek bu adamın dedikleri doğru, Efendi Hazretleri?” dedi. “Onunla karşılaştık. Kaçan biri gibi duruyordu. Anlamak için durdurduk. Bu gümüşleri üzerinde bulduk...”

Piskopos: “O da size, bunları kendisine, geceyi yanında geçirdiği yaşlı babacan bir papazın verdiğini söyledi, değil mi?” diye gülerken adamın sözünü kesti. “Olayı gözümün önüne getiriyorum. Siz de onu yaka-paça buraya getirdiniz? Bir yanlışlık olmuş galiba.”

Onbaşı: “Nasıl yani!” dedi. “Onu biz şimdi serbest bırakabilir miyiz?”

Piskopos: “Elbette” diye yanıtladı.

Jandarmalar Jean Valjean’ın yakasını bıraktılar. O da geri geri çekildi. Uykuda konuşur gibi kekeleyerek: “Beni serbest bıraktıkları gerçek mi?” dedi.

Jandarmalardan biri: “Evet, seni bırakıyoruz, duyuyor musun?” dedi.

Piskopos: “Dostum, işte şamdanların; gitmeden onları da al.”

Ocağa doğru gitti, iki gümüş şamdanı da aldı, Jean Valjean’a getirdi. İki kadın donup kalmıştı. Tek söz söylemeden piskoposa bakıp duruyorlardı.

Jean Valjean tepeden tırnağa kadar titriyordu. Düşünmeden, dalgın bir halde iki şamdanı da aldı.

Piskopos: “Şimdi rahatça gidin” dedi. “Sırası gelmişken söyleyeyim: “Bir daha geldiğinizde, dostum, bahçeden geçmenize gerek yok. Her zaman sokak üzerindeki kapıdan girip çıkabilirsiniz. Orası gece-gündüz sadece bir mandalla kapalıdır.” Sonra jandarmalara dönerek: “Baylar, çekilebilirsiniz” dedi.

Jandarmalar oradan uzaklaştılar.

Jean Valjean hayretler içinde piskoposa bakıyordu. Bu arada piskopos da onun yanına yaklaşıp “Unutmayın, hiçbir zaman unutmayın ki, bu parayı dürüst bir insan olmak amacıyla harcayacağınıza söz verdiniz.”

Jean Valjean böyle bir söz verdiğini hiç hatırlamıyordu.

Bak kardeşim, siz artık kötülüğün değil iyiliğin malı olacaksınız. Ben sizden ruhunuzu satın alıyorum. Onu kötülüklerden çekiyor, iyilik düşüncesine çekiyorum. Sakın bunu unutmayın.

(...)

Victor Hugo, *Sefiller I*, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2001.)

(Hazırlayan: Murat Yazıcı)

1.

Roman, insanların başlarından geçen veya geçebilecek olayları yer ve zaman bildirerek ayrıntılı anlatan uzun edebî yazılardır. Okuduğunuz metin de Fransız ve dünya edebiyatının önemli sanatçılarından olan Victor Hugo’nun bir kürek mahkûmu olan Jean Valjean’ın hayatını, o dönemin siyasi ve toplumsal olaylarının içinde anlatan *Sefiller* adlı romanından alınmıştır.

Romanlarda olay, kişiler, yer ve zaman olmak üzere dört temel unsur vardır. Okuduğunuz metinde bu unsurları belirleyerek aşağıdaki tabloya yazınız.

Olay	Kişiler	Yer	Zaman

2.

Piskopos: “O da size, bunları kendisine, geceyi yanında geçirdiği yaşlı babacan bir papazın verdiğini söyledi, değil mi?” diye gülerek adamın sözünü kesti. “Olayı gözümün önüne getiriyorum. Siz de onu yaka-paça buraya getirdiniz? Bir yanlışlık olmuş galiba.

Metinden alınan bu parçada altı çizili kelime ve kelime gruplarının yerine parçanın anlam bütünlüğünü bozmadan başka hangi kelime veya kelime gruplarını yazabilirsiniz?

3. Metinde Piskopos, bir kürek mahkûmu olan Jean Valjean'ı konuk edip ona iyilik yapmasına rağmen Jean Valjean, neden gümüş takımları çalmak istemiş olabilir? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Siz Piskopos'un yerinde olsaydınız Jean Valjean'la ilk karşılaşmanızdaki tutumunuz ile Jean Valjean, gümüş takımları çaldıktan sonra ona yaklaşımınız nasıl olurdu? Niçin?

5. a) Metinde kullanılan anlatım biçimlerini belirleyiniz.

- b) Metinde kullanılan diyalog tekniğinin metnin anlatımına katkısını yazınız.

6. Okuduğunuz metindeki kişilerin kişilik özelliklerini belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.

Jean Valjean

Piskopos

7. Metinde işlenen temel çatışmayı belirleyerek bu çatışmanın temaya etkisini açıklayınız.

8.

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru başlayan Fransız İhtilali ve XIX. yüzyılda Avrupa'nın sanayileşmesi; o dönemdeki toplumun siyasi, sosyal ve kültürel yaşamını da etkilemiştir. Özellikle Fransız İhtilali ile altı çizilen özgürlük, eşitlik, kardeşlik gibi kavramlar sanat ve edebiyata da yansımıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda bazı edebî akımlar ortaya çıkmıştır. Bu akımlardan biri Victor Hugo'nun *Cromwell* adlı eserinde ortaya koyduğu romantizm akımıdır.

Romantizm; tarihî, dinî ve millî değer ve duyguların, tabiata yönelişin, kişisel yorumların, abartılı duyguların, zıtlıkların, hüznün ve melankolinin ön planda olduğu bir akımdır. Kahramanlar, bireysel özellikleriyle var olan karakter özelliği gösterir. Romantizmin etkisindeki eserlerde, akıl ve sağduyunun yerini duygu ve hayaller almıştır.

Okuduğunuz metinde romantizm akımının hangi özellikleri yansıtılmıştır? Örneklerle açıklayınız.

9.

Metnin yazıldığı dönemin sosyal, siyasi, kültürel gerçekliğini yansıtan bölümleri gösteriniz.

10.

Victor Hugo 19. yüzyılda sadece *Sefiller* romanıyla değil *Notre Dame de Paris* (roman), *Kral Eğleniyor*, *Hernani* (tiyatro) *Işıklar ve Gölgeler* (şiir) gibi yazdığı farklı türlerdeki eserlerle de dünya edebiyatının gelişimine katkı sağlamıştır. Victor Hugo'nun dışında eserleriyle Tolstoy (Tolstoy), Dostoyevski (Dostoyevski), Gogol (Gogol), Balzac (Balzac), Stendhal (Sitendal), Charles Dickens (Çarls Dikins) gibi sanatçılar 19. yüzyıl dünya edebiyatında öne çıkan isimlerdir.

Aşağıda *İki Şehrin Hikâyesi* adlı romandan ve okuduğunuz metinden bir bölüm verilmiştir. Buna göre

a) Metinlerin anlatıcılarını belirleyiniz.

b) Metinlerin hangisinde anlatıcının metinle okuyucunun arasına girdiğini belirleyip bu bölümün altını çizersiniz.

I. METİN

(...)

Doktor'un bu yeni yaşamı kuşkusuz huzurdan yoksun bir yaşamdı. Yine de akıllı Bay Lorry bu durumdan duyulan gururu sezinliyordu. Yakışksız hiçbir şey bu gururu zedelemiyordu. Bu durum Bay Lorry'ye de ilginç geliyordu. Doktor o güne dek mahkûmiyetinin damadı tarafından bir hastalıkmişçasına değerlendirildiğinin bilincindeydi. Ama durum değişmişti. Artık bu acı deneyimin ürünleri Charles'ın güvenliği ve kurtuluş umuduydu. Değişiklik onu yüceltmmişti. Artık zayıf olan onlardı; güçlü olan güvenilmesi gereken ise kendisiydi. Luccie ile rolleri değiştirmişlerdi. Bu değişimi, gerçek bir şükran duygusu ve sevgi gerçekleştirmişti. Ona çok şeyler veren bu insana hizmet etme sırası bundan böyle Doktor'undu.

"Ne ilginç!" diye düşündü Bay Lorry. "Ama çok doğal ve akla uygun bir durum. Artık ailenin reisliği sende dostum. Sende kalsın. Daha iyi ellerde olamaz."

(...)

Charles Dickens, İki Şehrin Hikâyesi

II. METİN

Piskopos: "Bayan Magloire" dedi. "yataklıktaki şilteye beyaz çarşafı serersiniz."

Bu iki kadının söylenenlere nasıl boyun eğdiklerini daha önce de yazmıştık. Bayan Magloire bu buyrukları yerine getirmek üzere çıkıp gitti.

Piskopos adama doğru döndü: "Oturun, ısının, bayım" dedi. "Az sonra yemek yiyeceğiz, siz yemeğinizi yerken yatağınız hazır olur."

O zaman adam iyice anladı. O ana kadar karanlık, sert olan yüzünün ifadesini şaşkınlık, kuşku, sevinç kapladı, olağanüstü bir hal aldı. Deli gibi kekeleyerek konuşmaya başladı: "Gerçekten mi? Ne? Beni burada alıkoyuyor musunuz? Beni kovmuyor musunuz? Bir forsaya! Bana 'bayım' dediniz.

(...)

Victor Hugo, Sefiller

11. Aşağıdaki tabloya okuduğunuz metinden alınan cümlede, cümle çeşitleri ile ilgili örnek bir çalışma yapılmıştır. Siz de tabloda verilen diğer cümlelerin çeşitlerine göre özelliklerini boş bırakılan yerlere yazınız.

Cümle	Anlamına Göre	Yüklem Yeri Göre	Yapısına Göre	Yüklem Türüne Göre
O zaman adam iyice anladı.	Olumlu	Kurallı	Basit	Fiil
İsteyenler için bir okul var orada.				
İçeri girdi, askerce selam vererek piskoposa doğru ilerledi.				
Jean Valjean böyle bir söz verdiğini hiç hatırlamıyordu.				

12. Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerde yer alan virgüllerin kullanım amaçlarını cümlelerin altındaki boşluklara yazınız.

- Cebinden büyük bir sarı kâğıt çıkardı, açtı.

- Bak kardeşim, siz artık kötülüğün değil iyiliğin malı olacaksınız.

5. ÜNİTE: Roman

Konu	Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatından Bir Roman Örneği	⌚ 40 + 40 dk.
Kazanımlar	A.2. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.2. 2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönem ile ilişkisini belirler. A.2. 4. Metindeki çatışmaları belirler. A.2. 6. Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler. A.2. 7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler. A.2. 8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler. A.2. 10. Metnin üslup özelliklerini belirler. A.2. 11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.2. 12. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir. A.2. 13. Metni yorumlar. A.2. 14. Yazar ile metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir. A.2. 15. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.2. 16. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	
Gerekli Materyaller:	TDK Türkçe Sözlük	

1. Yönerge **Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız. (Metnin aslına sadık kalınmıştır.)**

SERGÜZEŞT

(...)

Bu eve gelişlerinden birkaç hafta sonraydı ki, bir sabah Hacı Ömer o küçük esire Çerkezce, “Haydi, kalk gideceğiz!” dedi.

Çocuk kendi yaşındakilere mahsus bir tavırla hemen yerinden kalktı. Koşarak, beraber geldiği kızlardan birinin boynuna sarıldı. Birbirleriyle öpüşüp ayrıldıkları zaman çocuğun gözünde küçücük ruhunun ıstırabını ifade eden bir damla yaş görüldü. Sonra birdenbire hayatın ıstırap yükünü hissetmeye başlayan adamlar gibi mini mini kaşlarını çatı. Ciddi, üzüntülü, düşünceli bir yüzle esircinin devasa ellerinden tutarak evden çıktılar.

(...)

Yürüyorlardı. İkisi de hiçbir söz söylemiyordu. Köprünün üzerinden geçerken iki tarafa yanaşıp kalkan vapurlardan gözünü ayıramıyordu. Birkaç adım daha ileri gidip de vapur düdüğünün sesini işitmez bulunduğu yerde vücuduna bir titreme geldi. Zira memleketinden ayrılıp gelirken Batum’da duran vapurun düdüğünün yankısı hâlâ kulağında çınılıyordu. Karşı tarafta gökyüzünün mavi gölgesi altında omuz omuza yükselmiş dağların üzerinden dökülüp gelen bir rüzgâr saçlarını dağıtarak görmüş olduğu bir rüyayı yani memleketini hatırlatarak ıstıraplı kalbine anlaşılmaz bir biçimde teselli veriyordu.

Yürüyorlardı. Köprüyü geçip de Yeni Cami’nin önüne geldikleri zaman çocuk, rengi büsbütün uçmuş yüzünü korku ve tereddüde delalet eder bir hal ile kaldırarak Çerkezce, “Karnım aç” dedi.

Esirci, kızı, düşürecek gibi kolundan çekti ve yine itip doğrulttuktan sonra, “Yürü!” diye bağırdı.

Yürüyorlardı. Biçare çocuğun o güzel fakat renksiz dudakları titriyordu. Çakmakçılar Yokuşu’nu çıkarken ayaklarının sızladığını hissediyor; fakat korkusundan söylemiyordu. Gözüne, karşısındaki on adımlık yer yürümekle bitmez tükenmez, sonsuz bir mesafe gibi görünmeye başladı. Ayakları dolaşp düşecek gibi oldu. Sonra yine doğruldu.

Yürüyorlardı. Beyazıt Meydanı’na geldikleri zaman gözlerini çevirip de bir tarafa bakmaya mecali kalmamıştı. Bacakları sanki vücuduna bağlanmış birer kurşunmuş gibi ağır gelmeye başladığından vücudundaki bütün kuvveti bacaklarını sürüklemeye ancak yetişiyordu.

Hele şükürler olsun, Beyazıt’ta, tramvay durağının yanındaki bir kahvehanede oturdular. Yorgunluktan sıhhati bozulan, takati kalmayan çocuğa o hasır iskemle, bir kraliçenin saltanat tahtına çıkması kadar huzur ve safa verdi. Esirci, bir simit, biraz da peynir aldı. Çocuk bunları yedikten ve bir bardak da su içtikten sonra, tramvaya binerek Aksaray’a, oradan diğer hattın tramvayıyla Yüksek Kaldırım’a indiler.

Esirci, küçük bir sokakta, تنها bir mahallenin içinde bir evin kapısını çaldı.

Öğleye rastlayan bu esnada, doğunun parlak güneşi bu küçük, bu تنها sokağı güçlükle aydınlatıyordu. Kapısını çaldıkları evin üst kat pencereleri saçağın gölgesi altında kalıyor ve alt kat pencereleri

rinin kafeslerinden süzülerek giren güneş ışığı evin iç tarafına doğru yayıldıkça sönüyor gibi görünüyordu. Yine bu esnada öteki sokaktan çıkan kör bir dilenci, elindeki değneği aralıklı bir usulde kaldırımlara vurarak, “Devr-i lâ’inde baş eğmem bâde-i gül fâma ben” gazelini okuyarak geçiyordu. Evin kapısında bir köpek uyuyor, komşunun damında bir iki kedi dolaşıyordu. İnsan bu sokaklarda yürüdükçe; sükûnetine, yapılış ve düzenlenişine bakarak kendini eski çağlara doğru seyahat ediyor sanırdı.

Evin kapısını açan bir Arap halayık, “Safa geldiniz Hacı Ömer Efendi, buyurun” dedikten ve gidip haber verdikten sonra, onları hanımın odasına götürdü.

(...)

Akşam olunca Arap cariye -ki ismi Taravet idi- kendisinin yattığı, mutfakın üstündeki odaya gayet ince bir şilte, katı bir yastık, kirli bir yorgan koydu. Sabahtan beri yürümekten gücü kesilen esir kızcağız, yatağın içine girdi. Evin yukarı kattaki penceresinden bahçedeki nar ağacının dallarına vuran bir şamdanın hafif ışığına gözlerini dikerek yaratılışın sırlarının anlaşılma bir hissine uyarak, “Gece” dedi. Yorganı başına çekti, sessiz, derin bir uykuya masumca daldı.

Sabahleyin erkenden gözlerini açtığı anda, odasının karşısındaki nar ağacında bir kuş ötüyordu. Bir kuşun ötüşüyle bir çocuğun ruhu arasında bir bağ vardır. Yatağından kalktı, başını pencereye dayayarak kuşu seyretmeye başladı. Bu kuş doğmakta olan güneşin aydınlığına karşı kanatlarını sallayarak uçtukça, kuşun göğsünde şafaktan topladığı al, mavi birtakım renkler dalgalanıyor, ağaca konduğu zaman yeni açılmış bir çiçeğe benziyordu. Bu seyre o kadar dalmıştı ki içinde bulunduğu tutkulu hayranlıktan onu Taravet’in “Gel yatağını kaldır!” diye bağırarak azarlaması uyandırdı. Taravet, kızın eline bir süpürge vererek süpüreceği odaları, yapacağı hizmetleri, yukarıya, mutfaka taşıyacağı suları gösterdi. İsmi Dilber koymuşlardı; zira hanım küçük kızı bu isimle çağırmaya başlamıştı. Biçare Dilber sabahları erken kalkar, incecik şiltesini bin bela ile kaldırır, odaları süpürür, kovaların içine birer parça su koyarak yukarı çıkarırdı.

(...)

(Samipaşazade Sezai, *Sergüzeşt*, Say Yayınları, Ankara, 2007.)

①

Köprünün üzerinden geçerken iki tarafa yanaşıp kalkan vapurlardan gözünü ayıramıyordu. Birkaç adım daha ileri gidip de vapur düdüğünün sesini işitir işitmez bulunduğu yerde vücuduna bir titreme geldi. Zira memleketinden ayrılıp gelirken Batum’da duran vapurun düdüğünün yankısı hâlâ kulağında çınlıyordu.

Yukarıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerdeki altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamını bağlamından tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu TDK’nin *Türkçe Sözlük*’ünden kontrol ediniz.

②

Okuduğunuz metinde küçük kızın çevresinde gördükleri ile ruh hâli ile arasında nasıl bir ilgi kurulabilir? Gerekçesiyle birlikte açıklayınız.

3. Metindeki olayların gelişmesini sağlayan çatışmayı belirleyiniz. Bu çatışmanın neden kaynaklandığını belirtiniz.

4. Metinde hangi bakış açısının kullanıldığını metinden vereceğiniz örneklerle açıklayınız.

5. Zira memleketinden ayrılıp gelirken Batum'da duran vapur düdüğünün aksi hâlâ kulağında kalmıştı. Karşı tarafta, semanın mavi gölgesi altında düş-ber-i i'tilâ olmuş dağların üzerinden dökülüp gelen bir rüzgâr saçlarını dağıtarak görmüş olduğu bir rüyayı, yani memleketini ihtâr ile kalb-i muhtaribine anlaşılmaz bir surette teselli-bahş oluyordu. Yürüyorlardı. Köprüyü geçip de Yeni Cami'nin önüne geldikleri zaman çocuk, rengi büsbütün uçmuş yüzünü havf ve tereddüde delâlet eder bir hâl ile kaldırarak çerkesçe:

Yukarıdaki bölüm, 1889'da ilk basımı yapılan *Sergüzeşt*'in 1924 yılına ait 2. basımından alınmıştır. Buna göre, bu metinde kullanılan ifadelerden yola çıkarak Tanzimat Dönemi'nin dil anlayışı ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.

6. Metnin yazıldığı dönemin hangi sosyal, kültürel ve evrensel gerçeklerinin metne yansıdığını belirtiniz.

7.

Realizm; XIX. yüzyılın başından itibaren etkileri görülmeye başlanan, o günden bugüne hâlâ varlığını sürdüren ve gerçeğin nesnel gözlemini esas alan bir sanat anlayışıdır. Gerçekçilik ve gözlem endişesi, realist eserlerde çevre unsurunun önem kazanmasına ve tasvirlerle yüklü bir anlatımın yoğun olarak kullanılmasına zemin hazırlamıştır. Bu anlayışla yazılan eserlerde, olay örgüsünü oluşturan olaylar zinciri günlük yaşamın içinden ve gerektiği kadar alınarak kullanılır. Ayrıca toplumun her katmanında yaşanan hayatı ve bu hayatı yaşayan insanların duygu ve düşüncelerini olduğu gibi, kendi doğal akışı içinde ifade etmeye önem verilir.

Sergüzeşt'te -romantizmin etkisinden tam anlamıyla kurtulamamış olmasına karşın- Türk romancılığının romantizmden realizme geçmesinin izleri bulunmaktadır. Yazarın, içinde yetiştiği çevreden edindiği izlenimleri, bizzat yaşadığı olayları o yıllarda batıda yaygınlaşmaya başlayan realist ölçüler içinde değerlendirmesi bu romana edebiyatımızda ayrı bir yer kazandırmıştır.

Yukarıdaki bilgileri de göz önünde bulundurarak, okuduğunuz metinde realizmin hangi özelliklerini görebildiğinizi açıklayınız.

8.

Realist eserlerde işlenen bir kahraman genellikle, ait olduğu sınıfın ortak özelliklerini temsil eden “tip” olarak ortaya çıkar. Yazarın amacı, mümkün olduğu kadar toplumu ve anlattığı devri yansıtabilecek kişileri ele almaktır.

Buna göre, okuduğunuz metinde tip olarak karşınıza çıkan kişileri ve onların dikkat çekici özelliklerini belirtiniz.

9.

Tanzimat edebiyatının ilk döneminde romanda, kölelik ve yanlış batılılaşma olmak üzere belli başlı iki tema işlenmiştir. Kölelik meselesini, Kafkasya'dan kaçırılarak İstanbul'a getirilmiş bir esir kız olan Dilber'in kişiliğinde okuyucuya sunan *Sergüzeşt*, Türk edebiyatında kölelik hakkında yazılmış eserler arasında farklı bir yerdedir. Çünkü Sami Paşazâde Sezâî'nin köleliğe karşı eleştirci bakış açısı ve çoğunlukla gerçekçi olan tavrı, diğer romanlardaki yaklaşımlara pek benzemez. Başta Ahmet Mithat (*Felâatun Bey ile Râkım Efendi*) ve Namık Kemal (*İntibah*) olmak üzere dönemin hemen hemen bütün yazarları, köleliğe bir gözlemci olarak bakarken Sami Paşazâde Sezâî konunun sosyal yönüne eğilmiştir.

Sami Paşazâde Sezâî'nin, kölelik konusunu işlerken, yaşadığı dönemin ve etrafındaki sanatçıların ilerisinde, onlardan farklı bir biçimde davranmasının sebepleri sizce neler olabilir?

10. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümleleri olumsuz-devrik cümle olacak biçimde yeniden düzenleyiniz.

 - Çocuk kendi yaşındakilere mahsus bir tavırla hemen yerinden kalktı.

 - Yorgunluktan sıhhatı bozulan, takati kalmayan çocuğa o hasır iskemle, bir kraliçenin saltanat tahtına çıkması kadar huzur ve safa verdi.

 - Esirci, küçük bir sokakta, تنها bir mahallenin içinde bir evin kapısını çaldı.

11. Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerdeki altı çizili kelimelerin bitişik yazılma gerekçelerini açıklayınız.

 - Bu eve gelişlerinden birkaç hafta sonraydı ki, bir sabah Hacı Ömer o küçük esire Çerkezce, “Haydi, kalk gideceğiz!” dedi.

 - İkisi de hiçbir söz söylemiyordu.

 - Çakmakçılar Yokuşu’nu çıkarken ayaklarının sızladığını hissediyor; fakat korkusundan söylemiyordu.

2. Yönerge *Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz./söyleyiniz.*

12. Zengin ve soylu bir aileden gelen Sami Paşazade Sezâî, Taşkasap'taki konaklarında dadılar, lalalar arasında büyür. (I) Konakta onların yaşantılarını yakından gözler, “Sergüzeşt”i konaklarında yaşayan esir ve halayıkların hayatını düşünerek yazar. (II) Romanında esaret ve hürriyet temaları üzerinde durur ve bunu yaparken dönemine hâkim olan romantizmin etkisinden sıyrılarak realizmin özelliklerini romanına uygulamaya özen gösterir. (III) Edebiyatımızda farklı türlerde eserler de vermesine karşın asıl şöhretini “Sergüzeşt” romanıyla sağlar ve eser kimsesiz esir bir kızın romanı olarak edebiyat tarihimizde seçkin yerini alır. (IV) Sami Paşazade Sezâî, Doğu kültürünü konaktan alır, Batı kültürünü ise bizzat yaşayarak kazanır. (V) Eserlerinde, yoğrulduğu bu iki kültür birleşmiş olarak ortaya çıkar.

Bu parça iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf numaralanmış cümlelerin hangisiyle başlar?

- A) I B) II C) III
D) IV E) V

13.

Tanzimat döneminin okuyucu karşısına çıkan ilk roman denemelerinde, Batı romanının etkisi ile yerli-klasik gelenekteki meddah hikâyelerinin izleri bir arada bulunmaktadır. Şemsettin Sami'nin *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* adlı eseri batılı anlamda romanın ilk örneği kabul edilir. Namık Kemal'in *İntibah*'ı Türk romanının ilerlemesine katkıda bulunmuş ilk edebî roman örneğidir. Namık Kemal'in diğer romanı *Cezmi*, Türk edebiyatının ilk tarihî romanı olma özelliğini taşır. Servet-i Fünun döneminin hemen öncesinde gerçek hikâye ve roman yazarı bir bakıma Sami Paşazade Sezâî'dir. Tek romanı *Sergüzeşt*'te Tanzimat edebiyatında çok işlenmiş olan kölelik konusunu anlatırken realist bir yaklaşım göstermeye gayret etmiştir. Nabizade Nazım'ın *Zehra* adlı romanı, insanlar arasındaki çatışmaları natüralist bir anlayışla ortaya koymasıyla dikkat çeker. Recaizade Mahmut Ekrem'in teknik açıdan başarılı olan ve batılılaşma yolunda olumsuz bir tip biçiminde anlatılan Bihruz Bey'in gülünç macerasını konu edinen *Araba Sevdası* dönemin diğer önemli bir eseridir.

Bu parçadan hareketle Tanzimat edebiyatı ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Roman türündeki bazı eserler, gerçekçi bir bakış açısına sahiptir.
- B) Romanlarda kölelik, Batılılaşmanın yanlış anlaşılması gibi temaların işlendiği görülür.
- C) Roman alanında değişik yönleriyle ilk olma özelliği gösteren eserlerin verildiği bir dönemdir.
- D) Bu dönemde yazılan romanlarda hem Batı edebiyatının hem de geleneğin etki ve izlerini görmek mümkündür.
- E) Bu dönemde meydana getirilen romanlar teknik ve konu zenginliği ile Servet-i Fünun romanının ilerisindedir.

6. ÜNİTE: Tiyatro

Konu	Geleneksel Türk Tiyatrosu	⌚ 40+40+40 dk.
Kazanımlar	A.3. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.3. 2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler. A.3. 3. Metnin tema ve konusunu belirler. A.3. 4. Metindeki çatışmaları belirler. A.3. 5. Metindeki olay örgüsünü belirler. A.3. 6. Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler. A.3. 7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler. A.3. 8. Metnin dil, üslup ve anlatım/sunum özelliklerini belirler. A.3. 9. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.3. 10. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir. A.3. 11. Metni yorumlar. A.3. 12. Yazar ve metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir. A.3. 13. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.3. 14. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metnin aslına sadık kalınmıştır.)

KARAGÖZ VE TRAFİK

Hacivat: (...) Biliyorsun Karagöz'üm, evimizden çıktuktan sonra sokaklar, yollar, caddeler var.

Karagöz: Hay hay... Caddelerde tüneller, köprüler var.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm ama onlara tüneller, köprüler demezler. Alt geçitler, üst geçitler denir!.

Karagöz: Hay hay, bir de kaldırımlar var.

Hacivat: Efendim, biliyorsun ama bilmediklerin de var! Mesela bütün yollarda insanların ve araçların dolaşmasına trafik denir. İşte bu trafik içinde tıkanıklık ve kazaları önlemek için de bazı şeyler yapılır. Neler yapılır Karagöz'üm?

Karagöz: Yollarda tıkanıklık ve kaza yapanlara dayak atılır Hacı Cavcav!

Hacivat: Allah müstahakkını versin, aklın hep dayak atmakta!...

Karagöz: Sen de bilmediğim şeyleri bana sorup durma!

Hacivat: Ah efendim, hepimiz yollarda ne yapmamız gerektiğini az çok biliriz veya düşünebiliriz ama hem dikkat etmeyiz hem de önem vermeyiz.

Karagöz: Köftehor, yalan söyleme ben dikkat de ediyorum, önem de veriyorum.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, bunu bilmiyordum!

Karagöz: Bilmeden iftira etme!...

Hacivat: Pekâlâ, yollarda ve caddelerde nerde yürürsün?

Karagöz: Bunu bilemeyecek ne var? Yolun ortasında yürürüm.

Hacivat: Allah Allah, neden?...

Karagöz: Tanıdık bir şoför çıkar da arabasına alır diye...

Hacivat: Canım şakayı bırak, yolun ortasından yürünür mü? Kaldırımdan kaldırımdan...

Karagöz: Hay hay, kaldırımdan... Arabaların üstünden yürürüm, bana kızan olursa seni söylerim.

Hacivat: Efendim ne demek beni söylersin? Yayalar yollarda kaldırımdan gider...

Karagöz: Köftehor, yan yana sıralanan arabalardan kaldırımda yürümeye yer mi var? Sen de arabanı dükkânın önüne çekiyorsun!

(...)

Hacivat: Karagöz'üm kaldırımları sonra konuşacağız! Evet, yaya ve araç geçitlerinde tıkanıklık ve kaza olmasın diye, uygun yerlere ışıklı, yazılı ve resimli işaretler konur.

Karagöz: Amin!...

Hacivat: Yayalar ve araçları kullananlar bu kurallara uymazsa ne olur?

Karagöz: Şey yapılır, o işaretler kaldırılır.

Hacivat: Allah iyiliğini versin! İşaretlere uyulmazsa çeşitli kazalar meydana gelir.

Karagöz: Hay hay, kazalar meydana gelir.

Def vuruşu.

Hacivat: Birader, durup dururken ne vuruyorsun?

Karagöz: Bunları daha önce öğreseydin ben de hastaneye gitmezdim.

Hacivat: Canım, sen de “Öğret!” demedin ki!

(...)

Hacivat: (...) Şimdi gelelim trafik bilgilerine...

Karagöz: Şey, kaza yaptırmayan bilgileri öğret!

Hacivat: Efendim konuşmayı bırak da beni iyi dinle! Sen yaya olduğuna göre yol ve caddelerde sık sık karşıya geçmek isteyeceksin!

Karagöz: Hay hay...

Hacivat: Karagöz'üm, tehlikesiz ve rahat olarak karşıya geçmek için önce kendin hazır olacaksın! Nasıl? Dikkatli olacak, acele etmeyecek ve trafik kurallarına uyacaksın!

Karagöz: Şey, onlar beni yanlarına alırlar mı?

Hacivat: Yine ne anladın, kim seni yanına alacak?

Karagöz: Köftehor. “Trafik kurallarında uyuyacaksın!” dedin ya!...

Hacivat: Uyumak değil, uymak... Yani karşıya geçerken trafik işaretlerine uygun hareket edeceksin!

Karagöz: Öyle söylesene!... işaretlere tabii uyarım.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, sen bu işi öğreneceksin! Bak, mesela bazı yerlerde trafik polisi olur. Elleri ile “Geç” veya “Dur” işareti yapar.

Karagöz: Ben de ona “Geçiyorum!” işareti yaparım, arkadaş oluruz.

Hacivat: Allah iyiliğini versin! Karşıya geçen yalnız sen misin, birçok insan olur. Neyse.... Eğer trafik polisi yoksa, o zaman trafik lambalarına göre hareket edilir. Bunlar ayrı ayrı kırmızı, sarı ve yeşil renkli ışık olarak yanıp söneler.

Karagöz: Hacı Cavcav, anlattıkların hoşuma gitmeye başladı.

(...)

Hacivat: (...) Hemen devam edelim. Kırmızı ışık yanınca ne yaparsın?

Karagöz: “Yangın var!” diye bağırırım.

Hacivat: Efendim o yangın lambası değil, trafik lambası... Yolda çizgilerle ayrılmış yaya geçidinden karşıya geçmeyi beklerken, karşıdaki ışıklardan kırmızı yanması ne demektir?

Karagöz: Lambaya kırmızı elektrik geldi demektir.

Hacivat: Allah müstahakkını versin, yine saçmalamaya başladın! Efendim hiç unutma, kırmızı ışık “Dur!” demektir.

Karagöz: Şey, ben orada durup beklersem iş aramak için geç kalırım.

Hacivat: Canım trafik işaretlerine aldırmayıp bir kazaya uğramak daha mı iyi? Zaten bekleyeceğin birkaç dakika... Sonra sarı ışık yanar. Bu ne demektir?

Karagöz: Ayakta dura dura yorulduysa kaldırımın kenarına otur demektir.

Hacivat: Hah hah hah, hiç güleceğim yoktu. Karagöz’üm sarı ışık, durmaya veya geçmeye hazır ol demektir.

Karagöz: Sağ olasın Hacı Cavcav! Bu öğrendiklerimi akşam hanıma da, çocuklara da anlatırım.

Hacivat: İyi yaparsın... Derken yeşil yandı. Şimdi ne yapacağız?

Karagöz: Yeşil ışık yandı diye sevinçten yerlere yatacağız.

Hacivat: Canım şakayı bırak! Yeşil ışık “Geç” demektir. Karşıya geçeriz.

Karagöz: Şimdi anladım Hacı Cavcav!

Hacivat: Aferin Karagöz’üm demek ki karşıya geçmek için neyi bekleyeceksin?

Karagöz: Trafik polisinin yeşil yanmasını bekleyeceğim.

Hacivat: Bu saçma cevapları nereden buluyorsun anlamıyorum. Polis yeşil yanar mı? Polis düdüğü çalar el ve kol işaretleri yapar.

Karagöz: Köftehor, öyle söylesene! (...)

(...)

Hacivat: Bir de trafik işaret levhaları, yani yazı ve resimleri vardır. Fakat sen okuma yazma bilmediğin için tabi bunlardan bir şey anlayamazsın!

Karagöz: Galiba sen beni kandırıyorsun?...

Hacivat: Canım neden kandırayım, senin işine yarayacak bilgileri verdim.

Karagöz: İyi ama bizim sokaktan caddeye çıkınca karşıya geçmek için ne polis var ne kırmızılı yeşilli lamba var. Söylediğin gibi resim falan da yok...

Hacivat: Aferin Karagöz’üm, doğru söylüyorsun! Trafik polisi en işlek caddelerde ve en kalabalık saatlerde durur. Bazı yerlerde ise yalnız trafik lambaları vardır. İşlek ve kalabalık olmayan yerlerde ise polis ve lambalar da bulunmaz... O zaman ne yapacağız?...

Karagöz: Karşıya geçmekten vazgeçip eve döneceğiz...

Hacivat: Öyle şey olur mu? Tabi yine karşıya geçeceğiz. Fakat yolun iki yanına bakıp araçların geçmediği zamanı bekleyeceğiz.

Karagöz: Öyleyse ben de yanıma sandalye alırım.

Hacivat: Sandalye de ne olacak?

Karagöz: Polisin, ışıklı lambaların, bir de işaretlerin olmadığı bizimki gibi caddelerde karşıya geçmek için araçların geçmediği zamanı bekleyecek değil miyim?

Hacivat: Aferin Karagöz’üm, aynen öyle!...

Karagöz: İyi ya, bizim sokağı caddesinde araçların geçmediği zaman olmuyor ki sandalyesiz bekleyeyim.

Hacivat: Hah hah hah... Canım sandalye ile beklenir mi? Tabi şaka yapıyorsun ama haklısın! Böyle caddelerde ise yolda beyaz boya ile, yapılmış yaya geçit çizgileri bulunur. Bu çizgilerin üzerinden yayalar geçerken araçlar durur ve yol verirler.

Karagöz: Hay hay, şimdi anladım!

Karagöz ve Trafik, Bilgecan Yayınları, 2009. İstanbul s. 37

- ①. Hacivat: Allah müstahakkını versin, yine saçmalamaya başladın! Efendim hiç unutma, kırmızı ışık “Dur!” demektir.

Altı çizili ifadenin anlamını cümledeki bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi çeşitli kaynaklardan kontrol ediniz.

- ②. Metindeki temel çatışmayı belirleyerek bunun metnin olay örgüsüyle ilişkisini açıklayınız.

- ③. Okuduğunuz metnin konusunu ve temasını belirleyiniz.

- ④. Oldukça eski bir tür olan Karagöz oyunun trafik gibi güncel bir meseleyi ele alışını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- ⑤. Geleneksel tiyatrodaki güldürü ögesi ön plandadır. Okuduğunuz metinde gülmece unsurunun nasıl sağlandığını metinden örneklerle açıklayınız.

- ⑥. Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.

9. Okuduğunuz metinden hareketle Karagöz ve Hacivat'ın kişilik özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

10. Bir gölge oyunu olan Karagöz oyunlarında ve metinlerinde dekor/mekân metnin içerisinde bir hikâye veya romandaki gibi kelimelerle tasvir edilmez. Metin sahnelendiğinde mekân ve dekor da diğer karakterler gibi perdede yansıtılır. Bu özellik metnin gerçekliğini nasıl etkilemektedir?

11. Okuduğunuz metinde hangi sosyal konulara değinilmektedir?

12. Okuduğunuz metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.

13. Karagöz metinleri çoğunlukla anonim yani yazarı belli olmayan ve doğaçlama oyunlardır. Ancak bazı konular sıklıkla ele alınır. Belirlenmiş bu konuların işlenişi, diyalogların kuruluşu tamamen Karagöz oynatıcısının tercih ve yeteneğine bırakılmıştır. Günümüzdeki oyunlar ise yazarları belli olan metinlerdir. Bu yazarların birçoğu Karagöz ve Hacivat'ı günümüz meseleleriyle kurgulayarak okuyucuların karşısına çıkarır.

Halkın ortak malı olan bu karakterler bir yazar tarafından günümüz meseleleriyle yeniden kurgulanırken ne gibi değişikliklere uğramıştır?

14.

Karagöz oyunlarını Kâr-ı Kadim (Eski Oyunlar) ve Nev İcad (Yeni Oyunlar) olarak iki başlık altında değerlendirebiliriz. Klasikleşmiş Karagöz oyunları olarak Abdal Bekçi, Ağalık, Bahçe, Balık, Ferhad ile Şirin, Hamam, Kanlı Kavak, Kanlı Nigar, Kayık, Tahir ile Zühre, Yalova Sefası gibi oyunlar sıralanabilir. Karagöz oynatanlara Hayâlî adı verilir. Hayâlî olabilmek için bir ustanın yanında uzun süre yardıklık (asistanlık) yapmak gerekir ve ancak ustanın onayı ile hayâlî olunabilir. Hayâlî Memduh Bey, Hayâlî Katip Salih Efendi, Hayâlî Kör Hasanzade Mehmet geçmişteki ünlü hayâlîlerdendi.

Hayâlî olmak için bir ustanın yanında uzun süre çalışmak Karagöz oyunlarının hangi özelliğini göstermektedir?

15.

Karagöz oyunu dört bölümden oluşmaktadır.

Giriş : Hacivat bir semai okuyarak perdeye gelir.

Muhâvere : Karagöz ile Hacivat arasındaki karşılıklı konuşmalar yer alır. Bu bölüm Karagöz ve Hacivat'ın birbirlerini yanlış anladıkları, güldürü unsurunun yer aldığı bölümdür.

Fasıl : Olayın konu edildiği bölümdür, oyuna burada işlenen konuya göre isim verilir.

Bitiş : Hacivat ile Karagöz arasında geçen birkaç cümlelik kısa konuşmalar yer alır.

Bu açıklamalar doğrultusunda okuduğunuz metnin oyunun hangi bölümünden alınmış olabileceğini nedenleriyle belirtiniz.

16. Okuduğunuz metinde geçen olayların hangi zamana ait olduğunu metinden örnek vererek açıklayınız.

17. Hacivat: (...) Biliyorsun Karagöz'üm, evimizden çıktıktan sonra sokaklar, yollar, caddeler var. Karagöz: Köftehor, yalan söyleme ben dikkat de ediyorum, önem de veriyorum.

Okuduğunuz metinden alınan parçalardaki altı çizili kısımlarda "virgül"ün kullanım amaçlarını belirtiniz.

18. Hacivat: (...) Hemen devam edelim. Kırmızı ışık yanınca ne yaparsın?
Karagöz: Ben ne bileyim ne olur?

Okuduğunuz metinden alınan parçalardaki "soru işareti"nin kullanım farklarını belirtiniz.

19. Okuduğunuz metinde açıklama cümlelerinin uzun, diğer cümlelerin kısa olmasının nedeni ne olabilir?

- 20.

	Yüklemin Türüne Göre	Ögelerin Dizilişine Göre	Anlamına Göre	Yapısına Göre
Bundan sonra yanımda tebeşir taşıyım.				
Arabaların üstünden yürürüm, bana kızan olursa seni söylerim.				

6. ÜNİTE: Tiyatro

Konu	Geleneksel Türk Tiyatrosu	🕒 40 dk.
Kazanımlar	KONUŞMA C.1. 1. İletişim sürecini oluşturan öğeleri ve iletişimde dilin önemini belirler. C.1. 2. Konuşmanın konusunu, amacını, hedef kitlesini ve türünü belirler. C.1. 3. Konuyla ilgili gözlem, inceleme veya araştırma yapar. C.1. 4. Konuşma metnini planlar. C.1. 5. Konuşma planına uygun olarak konuşma kartları hazırlar. C.1. 6. Konuşmasında yararlanacağı görsel ve işitsel araçları hazırlar. C.1. 7. Konuşmasına uygun sunu hazırlar. C.1. 8. Konuşma provası yapar. C.1. 9. Boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşur. C.1. 10. Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınır. C.1. 11. Konuşmasında beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanır. C.1. 12. Konuşmasına etkili bir başlangıç yapar. C.1. 13. Konuşmasının içeriğini zenginleştirir. C.1. 14. Konuşmasında önemli noktaları vurgulayan ve konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeler kullanır. C.1. 15. Konuşmasını etkili bir biçimde sonlandırır. C.1. 16. Konuşmasında süreyi verimli kullanır. C.1. 17. Konuşmasında teknolojik araçları etkili biçimde kullanır. DİNLEME C.2. 1. Amacına uygun dinleme tekniklerini kullanır. C.2. 2. Dinlediği konuşmanın konu ve ana düşüncesini tespit eder. C.2. 3. Dinlediği konuşmada konu akışını takip eder. C.2. 4. Dinlediği konuşmadaki açık ve örtük iletileri belirler. C.2. 5. Dinlediklerini özetler. C.2. 6. Dinlediklerini ön bilgileriyle karşılaştırır. C.2. 7. Dinlediği konuşmanın tutarlılığını sorgular. C.2. 8. Dinlediği konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgular.	

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metnin aslına sadık kalınmıştır.)

MEDDAHLIK

Methedici (öväücü), taklitler yapıp hoş öyküler anlatarak halkı eğlendiren sanatçıya meddah denir.

Türk halk zekâsının ve halkın, olayları karikatürize etme gücünün büyük sanatlarından biri olan meddahlık, yüzyıllar boyu yaşamış, Türk halkı arasında çok ilgi görmüştür.

Meddahlık için tek adamlı tiyatro diyebiliriz. Meddah, tiyatronun bütün kişilerini varlığında birleştiren bir aktördür. Yüksekçe bir yerde oturarak bir öyküyü başından sonuna kadar, canlandırdığı kişileri ağız özelliklerine göre konuşturarak anlatır. Perdesi, sahnesi, elbiseleri, dekoru, kişileri bulunmayan bu tiyatronun her şeyi meddah denilen o tek adamın zekâsına, bilgisine, söz söylemedeki başarısına bağlıdır.

Meddahların çoğu, klasikleşmiş beyitlerle öykülerine başlarlar. Meddah anlatacağı öyküye geçmeden önce: "Haak dostum Haak!" diyerek çoğunlukla şu beyitle öyküye girer:

Hay hak,

Hak dostum, Hak!

Bir çuval altın bırak

Hamal parasını da ayrı bırak.

Kimseler alınmasın

Bizimkiler salınmasın

Görevliler gocunmasın

Seyircimiz gocunmasın

(...)

"Söyledikçe sergüzeşti verir bezme letafet,
Dinle imdi bende-i âcizden hoş bir hikâyet."

Günümüz Türkçesi:

"Yaşadıklarını anlattıkça meclise neşe verir.
Şimdi âciz kulundan hoş bir hikâye dinle."

Meddah kişilerin ağız özelliklerini taklit ettiği gibi hayvanların, doğanın ve cansız nesnelerin seslerini de taklit eder.

Meddahın iki aracı vardır; biri boynuna doladığı mendili, öteki de elinde tuttuğu sopasıdır. Mendille çeşitli başlıklar yapar, terini siler. Sopayı da oyunu başlatmak, seyirciyi suskunluğa çağırmak, kapıyı vurmak için ya da saz, süpürge, tüfek, at yerine kullanır.

Bitişte özür diler, oyundan çıkan sonucu (kıssa) bildirir. Daha sonra anlatacağı öykünün adını ve öyküyü nerede anlatacağını söyler.

<https://www.turkedebiyati.org/meddah.html>

- ① Meddah gösterisinin önemli özelliklerinden birisi de gösterinin yapılacağı kitle hakkında bilgi sahibi olmaktır. Bunun için de gözlem, inceleme ve araştırma yapılması gerekir. Yabancı bir ülkede meddah gösterisi yapacak olsanız nelere dikkat ederdiniz?
- ② Hem meddah hem de stand-up gösterisi izleyiniz. Bunların sonunda sizler de birer meddah/stand up gösterisi için bir metin hazırlayıp sınıfta bir meddah oyunu sununuz. Hazırladığınız gösteriyi sunarken konuşma kurallarına (Etkili bir başlangıç yapmak, süreyi verimli kullanmak, metnin içeriğini zenginleştirmek, teknolojik araçlardan faydalanmak vb) sunumu dinlerken ise dinleme kurallarına (Not alarak dinlemek, Konu akışını takip etmek, dinlediklerini sorgulamak vb) uymaya özen gösteriniz.
- ③ Güncel bir konu ile ilgili olarak sesleri ve heceleri birbirine karıştırmadan, yutmadan, tam ve doğru çıkarmaya, kelime ve cümle vurgusuna dikkat etmeye; ses tonunu amacına, ortama, içeriğe ve hedef kitleye uygun olarak ayarlamaya dikkat ederek bir konuşma metni hazırlayınız ve sınıfta sununuz. "Hazırladığınız gösteriyi sunarken konuşma kurallarına (Etkili bir başlangıç yapmak, süreyi verimli kullanmak, metnin içeriğini zenginleştirmek, teknolojik araçlardan faydalanmak vb) sunumu dinlerken ise dinleme kurallarına (Not alarak dinlemek, Konu akışını takip etmek, dinlediklerini sorgulamak vb) uymaya özen gösteriniz."

7. ÜNİTE: Anı (Hatıra)

Konu	Cumhuriyet Dönemi'nden Bir Anı (Hatıra) Örneği	⌚ 40+40 dk.
Kazanımlar	A.4. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder A.4. 2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler. A.4. 3. Metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında ilişki kurar. A.4. 4. Metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşüncelerini belirler. A. 4.6. Metnin görsel unsurlarla ilişkisini belirler. A.4. 5. Metindeki anlatım biçimlerini, düşüncüyü geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirler. A.4. 7. Metnin üslup özelliklerini belirler. A.4. 8. Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.4. 9. Metinde ortaya konulan bilgi ve yorumları ayırt eder. A.4. 10. Metinde yazarın bakış açısını belirler. A.4.11. Metinde fikrî, felsefî veya siyasi akım, gelenek veya anlayışların yansımalarını değerlendirir. A.4. 12. Metni yorumlar. A.4. 13. Yazar ve metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir. A.4. 14. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.4. 15. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	
Gerekli Materyaller:	TDK Türkçe Sözlük	

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metnin aslına sadık kalınmıştır.)

ESKİ ZAMANLARDA RAMAZAN HAZIRLIĞI

Benim çocukluğumun Ramazanları karakışa rastlamıştı.

Onun içindir ki kulağımda kalan ilk davul sesi oldukça kof ve hayli neşesizdir. Zira deri, rutubetten pörsümüştü bulunurdu; ayrıca kapalı camlar ve kafesler ardından ses, içeriye boğuklaşarak girerdi.

Fakat annemin kış Ramazınını yazınkilere tercih ettiğini iyice hatırlıyorum. Kışın günler kırsadır; insan, bir de bakar, top vakti yaklaşmış. Halbuki yazın, harareten bunalmanızı, dudaklarınızın susuzluktan böcek kabuğu gibi kaskatı kesilmesini bir tarafa bırakınız, bir türlü akşam olmak bilmez ki... Allah iş, güç sahibi olanların yardımcısı olsun!

Yaz Ramazınını sevenler de şöyle derlerdi: "Gündüzün zahmet çekilir ama kırdı, bahçelerde kurulan sofralarda oruç açmak pek hoştur. İftar masası da çeşit çeşit salatalarla, cacık ve domatesle, şeftaliler, karpuzlar, kavunlarla daha renkli, daha iştah çekici ve keyifli olur!"

Kısmetimde iki mevsim Ramazanı da görmek varmış; hatta, işte tekrar kışınkine de giriyorum. Lakin ikimiz de -Ramazan ve ben- ne kadar değiştik... O Ramazanlar beni tanıyamazlar; kendileri ise benden daha tanılmaz halde!

Berat kandili geçince evde Ramazan hazırlığına başlanırdı; iki hafta süren bu hazırlık esnasında evler, baştan başa yıkanır, günlerce tahta gıcırtiları, İstanbul şehrine, sokaklarından kağnılar geçen bir Anadolu kasabası ahengi verirdi.

Asıl ehemmiyet verilen yer, mutfak ve kilerdi. "On iki ayın sultanı" unvanıyla anılan Ramazan, her şeyden evvel, boğaz ve mide ile alakadardı; bu ayda, israf denilebilecek bir bolluk hüküm sürer, İstanbul, en nefis yemeklerin her "Merhaba" diyene sunulduğu muazzam bir imarethaneye dönerdi.

Büyük konakların iftar sofrasında yer almak için tanıdık olmaya lüzum yoktu ki... Gözüne kestirdiğine girerdi. Kimse kim olduğunuzu, nerede, ne münasebetle tanışıldığınızı, isminizi ve işinizi sormazdı. Sadece, kapıda duran ağa, kılığınıza, kıyafetinize bakarak, size yer gösterirdi: Ya büyük sofrada, ya orta sofrada, yahut da alt katta, kahve ocağı sofrasında...

Otur masanın bir kenarına; istersen ne konuş, ne dinle; yaranmaya çalışma; sekiz on türlü yemekten, tıka basa karnını doyur; kahveni iç; usulcacık sıvış, git... Kimse farkında olmaz, onlar dahi işi acayip bulmazdı. Otuz gün Ramazanı böylece, yabancı konaklarda iftar etmek suretiyle lord gibi yiyip içerek geçiren binlerce adam vardı!

Bizim iftarımız da herkese açıktı.

Ramazandan bir iki hafta evvel, babam, bir sabah "evrad"ını okuduktan ve namazını kılıp zikrini bitirdikten, "Sabah şerifler hayrola, hayırlar fethola, şerler defola!" diye duasını da tamamladıktan sonra -başında keten takke, sırtında nafe kürk, burnunda altın gözlük- köşesinde hususi

bir ehemmiyetle oturur, evin erkânını nezdine çağırırdı. Önünde hokka, kalem ve elinde bir defter hazır... İçtimadan maksat, Ramazan erzakını tespit etmek, yani listesini yapıp Asmaaltı tüccarlarından yağı İbrahim Bey'e göndermek...

İyi evler mahalle bakkallarından alışveriş etmeyi haysiyete muvafık bulmazlardı. Zaten eski zamanda her semtte bakkaliye mağazaları yoktu; mahalle bakkalları ise her şeyin adisini, ucuzunu, bayat, bozuk, mahlut, böcekli ve sineklisini satarlardı. Halleri, vakitleri yerinde olanlar erzakı, karabiberinden pirinç ununa, havyarından maltız sardalyesine pastırmasından kuru cevzine kadar, mevsimlere göre hep birden, üçer aylık, Asmaaltı'ndan alırlar, yük arabalarıyla getirip kilerlerine doldururlardı. Kaşar peyniri kelleleri, bozulmasın diye pirinç ambarlarında hıfzolunurdu; sabunlar evde kesilir, kurutulurdu. O zamanlarda şekerler kelle, daha doğrusu mahruti şekilde satıldığından yine boy boy, evlerde kırılır, öyle saklanırdı.

Evlerde tel ile sabun kesilişi ve çekiçe şeker kırılışı eğlenceli olduğundan bugünleri kaçırmaz, genç hizmetçilerin saçlarına biriken sabun zerrecikleri ve yüzlerine toplanan şeker tozlarını seyretmekten, bilhassa "Giridîzade" sabununun kokusundan çok hoşlanırdım.

Kahveyi tane halinde selamlığa verirlerdi; onu uşaklar, alevli ateşte ve kalın saçtan yapılmış döner tavada kavururlar ve sapının üzerine tespit edilen kocaman değirmende okkalarcasını çekereklerdi. Mahlut olmasından korkulduğu cihetle toz kahve alan yok gibiydi; kahveler, benim çocukluğumda, her tarafından dikili, ufacak kavezilerde satılırdı; Mısır pirinçleri de büyüklerinde... Tuz da evlerde dövülür, ince ve beyaz sofraya tuzları yalnız Beyoğlu bakkallarında bulunurdu. Bunun içindir ki, bazı konaklarda çifte taşlı ve ortası oluklu tuz değirmenlerine de rast gelmek mümkündür.

İşte, büyük konaklarda Şaban ayının son haftaları, bütün bu hazırlıkların ikmal için telaşla, alışverişle geçirdi.

Üç tarafı ambarlı büyük kilerin tavanına kancalı büyük çiviler kakılmıştı; bu çivilerden de uçları kancalı demirler sarkardı: Hem hava alması, hem de fare dokunmaması icap eden öteberiyi asmak için... Bu kilere pek girmezdim; benim zevkimi okşayan orta kattaki ince kilerdi. Raflarına reçel kavanozlarının dizildiği, çömleklerin boy boy sıralandığı bu ferah, havadar yerde henüz teneke dediğimiz ve bu gün en fazla kullandığımız madeni kaba yer verilmemişti. Nevale, ya toprak, ya cam, yahut fiçı ve kutu gibi tahta kaplarda saklanırdı. Meraklıları, taze yaprak örtülü teneke kutudan satın aldıkları havyarı da hemen çömleğe naklederlerdi. Haklı idiler; zira teneke her şeye, hatta kuru olanlara bile o acayip çeşnisini, kokusunu sindiren bir madendir. Tenekeçilerin kızgın havayı nişadına sürtüştürdükleri zaman duyduğumuz hem buruşturucu, hem tuzlu kokunun bir derece hafıflemiş, fakat daha yavanlaşmışı...

Ramazandan evvel listesi yapılan bir de reçel ve şurup çeşidi vardı. Yazın, ev hanımlarının itina ile kaydettikleri reçellerle şurupların kıymet bilip bilmedikleri malum olmayan kimselere -hararan gürra- yedirilip içirilmesine kıyılamadığından, yine en meşhur dükkândan alınmak şartıyla, bunlar hariçten tedarik olunurdu.

Ben, yeşilimtırak kabuğu içinden yine yeşilce eti ve beyazımsı çekirdeği sezilen hünnap reçelini tercih ederdim; frenküzümü ile çilek de hoşuma giderdi. Ayrıca Bursa'dan salep reçeli de getirtirirdik. Evet... salebin de, dörder köşe kesilmiş tanelerden reçeli yapıldı ama nasıl? Ve şimdi, hâlâ var mıdır, bilmiyorum, tuhafıma giden reçellerden biri de zencefil reçeliydi. Galiba, artık onu da bulmak zor... Hoş, pek de özke bir şey değildi.

Bizim evde şurup sevilmezdi; kuvveti, güç olmakla beraber, şerbete, yani kaynamamış meyve suyuna ve şekerine nane sürtüştürülmüş limonataya verirdik. Turşulardan da makbul tutulana dolmalık kırmızı biberdi; ama içi rendelenmiş lahana ve kerevizle doldurulmuş olanı... Kızıl derisine bıçağı vurdunuz mu tabağınızda bir bahçe açılırdı. O, daima hazır duran nefis bir salata hazinesiydi!

Görüyorsunuz ki, bahis gittikçe yemeğe dökülüyor. Şayet Ramazan yemeklerini saymaya, hatırlatmaya ve bilmeyenlere tarife kalkışsam dört sayfalık harp devri gazetesinin yarısını bu işe hasret-

mekliğim lazım gelir. Hatta, mübalağa olmasın ama, yalnız pastırmalı yumurtanın nasıl hazırlandığına ve piştikten sonra tepsisinin mükellef tasvirine koca bir sütun ayırabilirim. Ah, bizdeki yemek kitapları! Her muharririn, roman gibi, içtimai tetkik veya felsefi etüt gibi bir gayesi vardır; can atıp da bir türlü başaramadığı sevgili gayesi... Benimki de -söylemesi belki ayıp- bir yemek kitabıdır.

Bir yemek kitabı ki, asırlarca sofralarımızda saltanat sürmüş ve bizi hayatın dört tadından en mühimine kandırmış olan haşmetli yemeklerimizin bir "Şehname"sini teşkil etsin!

Refik Halit Karay, *Üç Nesil Üç Hayat*

Kelime Dağarcığı:

baru: Hisar burcu. **muvafilek:** Uygun. **mahlut:** Karışık. **mahruti:** Konik. **özke:** Özge, başka.

1. “Her muharririn, roman gibi, içtimai tetkik ve felsefi etüt gibi bir gayesi vardır; can atıp da bir türlü başaramadığı sevgili gayesi...”

Metinde geçen altı çizili sözcüklerin anlamlarını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK Türkçe Sözlük’ten kontrol ediniz.

2. Okuduğunuz metne göre ramazan hazırlıkları ne zaman başlar, ne kadar sürerdi? Bu hazırlıklarda neler yapılırdı?

3. Metinde geçen “İstanbul, en nefis yemeklerin her merhaba diyene sunulduğu muazzam bir imarethane dönerdi.” cümlesi ile anlatılmak istenen ne olabilir? Görüşlerinizi gerekçesi ile belirtiniz.

4. Okuduğunuz metne göre iftarların herkese açık oluşunu Türk insanının hangi özellikleri ile açıklarsınız?

5. Metinde geçen “Kısmetimde iki mevsim ramazanı da görmek varmış. İşte tekrar kışınkine giriyorum. Lakin ikimiz de –ramazan ve ben- ne kadar değiştik. O ramazanlar beni tanıyamazlar, kendileri ise benden daha tanınmaz hâlde!” ifadesi ile anlatılmak istenen ne olabilir?

6. Metindeki anlatıcıyı ve bu anlatıcının metnin türü ile ilişkisini belirleyiniz.

7. Metinde anlatılan dönemin sosyal ve kültürel özellikleri ile ilgili tespitlerinizi aşağıya sıralayınız.

8. Okuduğunuz metnin yazılış amacı ne olabilir? Görüşlerinizi gerekçesi ile belirtiniz.

9. Metinde kullanılan anlatım biçimleri nelerdir?

10. Anlatılardan hareketle metnin konusunu belirleyerek metne uygun farklı bir başlık yazınız.

11. Okuduğunuz metne göre yazarın hayattaki gayesi nedir? Yazar, bu amacını gerçekleştirebilmiş midir?

12. **Anı**, bir kimsenin yaşadığı ya da şahit olduğu olayları ve durumları anlattığı edebî türdür. Anı yazarı; yaşadığı ya da şahit olduğu olayları, üstünden zaman geçtikten sonra samimi bir anlatımla ve tarafsız bir bakış açısı ile ifade eder. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Gençlik ve Edebiyat Hatıraları, Halide Edip Adıvar'ın Türk'ün Ateşle İmtihani, Fali Rıfkı Atay'ın Çankaya ve Abdülhak Şinasi Hisar'ın Boğaziçi Yalıları adlı eserleri Cumhuriyet Dönemi'nde anı türünde yazılmış eserlere birer örnektir.

“Metinde yazar, yaşadıklarını ve gözlemlerini kendi yorumlarını da katarak ifade etmiştir.”

Okuduğunuz metinden yukarıdaki ifadeyi destekleyecek nitelikte bir cümle yazınız.

13. Okuduğunuz metin için nasıl bir görsel kullanmayı tercih ederdiniz? Niçin?

14. Metinden hareketle yazarın üslup özellikleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

15. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümleleri yapılarına, yüklemelerinin türüne ve anlamlarına göre inceleyiniz.

Zaten eski zamanda her semtte bakkaliye mağazaları yoktu.

(_____ / _____ / _____)

Üç tarafı ambarlı büyük kilerin tavanına kancalı büyük çiviler çakılmıştı, bu çivilerden de uçları kancalı demirler sarkardı.

(_____ / _____ / _____)

Kısmetimde iki mevsim ramazanı da görmek varmış.

(_____ / _____ / _____)

Gündüzün zahmet çekilir ama kırd, bahçelerde kurulan sofralarda iftar açmak pek hoştur.

(_____ / _____ / _____)

16. Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerde yer alan tırnak işaretlerinin kullanım amaçlarını altlarındaki boşluğa yazınız.

“On iki ayın sultanı” unvanıyla anılan ramazan, her şeyden evvel boğaz ve mide ile alakadardı.

Babam, bir sabah “Sabah şerifler hoyrola, hayırlar fethola, şerler defola!” diye duasını da tamamladıktan sonra köşesinde hususi bir ehemmiyetle oturur, evin erkânını nezdine çağırırdı.

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

7. ÜNİTE: Anı (Hatıra)

Konu	Bir Anı (Hatıra) Yazma	🕒 40 dk.
Kazanımlar	B.1. Farklı türlerde metinler yazar. B.2. Yazacağı metnin türüne göre konu, tema, ana düşünce, amaç ve hedef kitleyi belirler. B.3. Yazma konusuyla ilgili araştırma yapar. B.4. Yazacağı metni planlar. B.5. Metin türüne özgü yapı özelliklerine uygun yazar. B.6. Metin türüne özgü dil ve anlatım özelliklerine uygun yazar. B.7. İyi bir anlatımda bulunması gereken özelliklere dikkat ederek yazar. B.8. Farklı cümle yapılarını ve türlerini kullanır. B.9. Görsel ve eşitsel unsurları doğru ve etkili kullanır. B.10. Yazdığı metni gözden geçirir. B.11. Ürettiği ve paylaştığı metinlerin sorumluluğunu üstlenir.	

YAZMA

Anı, yaşanmış olayların anlatıldığı edebî türdür. Anı yazarı, başından geçen olayları gözlemlerine ve bilgilerine dayanarak tarafsızlıkla ortaya koymalıdır. Anılar, hayatın tamamını anlatabileceği gibi bir bölümünü ya da belli bir zaman dilimini de anlatabilir.

A. Uygulama

Türün özelliklerine uygun bir anı örneği yazınız.

Çalışmanızda aşağıdaki yönergelerde ifade edilen hatırlatıcı bilgileri dikkate alınız.

Düşüncelerinizi yazmadan önce hazırlık yapınız.

Yazacağınız metni planlayınız.

Anlatımın yalın, açık, akıcı ve içten olmasına özen gösteriniz.

Yazacağınız metinde farklı cümle tiplerine yer veriniz.

Yazınıza içerikle ilgili, dikkat çekici bir başlık koyunuz ve yazınızın içeriğini görsel unsurlarla zenginleştiriniz.

B. Değerlendirme

Yazdığınız metni biçim ve içerik yönünden kontrol ediniz.

Yazdığınız metinde tespit ettiğiniz yazım ve noktalama hatalarını düzeltiniz.

7. ÜNİTE: Anı (Hatıra)

Konu	Bir Anı (Hatıra) Anlatma	🕒 40 dk.
Kazanımlar	KONUŞMA C.1. 1. İletişim sürecini oluşturan öğeleri ve iletişimde dilin önemini belirler. C.1. 2. Konuşmanın konusunu, amacını, hedef kitlesini ve türünü belirler. C.1. 7. Konuşmasına uygun sunu hazırlar. C.1. 8. Konuşma provası yapar. C.1. 9. Boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşur C.1. 10. Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınır C.1. 11. Konuşmasında beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanır. C.1. 12. Konuşmasına etkili bir başlangıç yapar. C.1. 13. Konuşmasının içeriğini zenginleştirir. C.1. 14. Konuşmasında önemli noktaları vurgulayan ve konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeler kullanır. C.1. 15. Konuşmasını etkili bir biçimde sonlandırır. C.1. 16. Konuşmasında süreyi verimli kullanır. DİNLEME C.2. 2. Dinlediği konuşmanın konu ve ana düşüncesini tespit eder. C.2. 3. Dinlediği konuşmada konu akışını takip eder. C.2. 4. Dinlediği konuşmadaki açık ve örtük iletileri belirler. C.2. 6. Dinlediklerini ön bilgileriyle karşılaştırır. C.2. 7. Dinlediği konuşmanın tutarlılığını sorgular.	

SÖZLÜ İLETİŞİM

Yazar, anı türünde duygularını, düşüncelerini ve tecrübelerini başkalarına anlatmak ister. Bu tür metinlerde belli bir döneme ait gözlem ve izlenimler göze çarpar. Anı anlatımında açık, anlaşılır, yalın ve içten bir dil tercih edilir. Anlatıcı yazarın kendisidir. Birinci kişili anlatım kullanılır. Anlatıcı, anlattıklarını kanıtlamak zorunda olmasa bile dönemin gerçeklerinin bozulmamasına özen göstermelidir.

A. Uygulama

Bir hatıranızı aşağıda verilen bilgileri dikkate alarak anlatınız.

Konuşmanızı konusunu ve hedef kitlesini belirleyerek bir plana göre yapınız.

Konuşmanızda açık, anlaşılır ve içten bir dil kullanınız.

Konuşmanızda gereksiz tekrarlardan kaçınınız.

Beden dilinizi doğru ve etkili bir biçimde kullanınız.

Konuşma sırasında vurgu, tonlama ve duraklamaya dikkat ediniz.

Dinleyicilerle göz teması kurunuz.

Konuşmanızda önemli noktaları vurgulayınız.

B. Uygulama

Anlatılanları aşağıda verilen bilgileri dikkate alarak dinleyiniz.

Dinlediğiniz konuşmada konu akışını takip ediniz.

Dinlediğiniz konuşmanın konusunu ve amacını tespit ediniz.

Konuşmacı ile göz teması kurmaya özen gösteriniz.

Dinlediğiniz konuşmada anlatılanların tutarlılığını sorgulayınız.

Dinlediklerinizi ön bilgilerinizle karşılaştırınız.

9. ÜNİTE: Gezi Yazısı

Konu	Divan Edebiyatından Bir Gezi Yazısı Örneği	⌚ 40 dk.
Kazanımlar	A.4. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.4. 2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler. A.4. 3. Metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında ilişki kurar. A.4. 5. Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirler. A.4. 6. Metnin görsel unsurlarla ilişkisini belirler. A.4. 7. Metnin üslup özelliklerini belirler. A.4. 8. Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.4. 9. Metinde ortaya konulan bilgi ve yorumları ayırt eder. A.4. 10. Metinde yazarın bakış açısını belirler. A.4. 14. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.4. 15. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.

SEYAHATNAME

Aşağı Kale ve Büyük Şehrin Anlatılması

Bu aşağı şehir, bir düz yerde kurulmuştur. Kale eteğine kurulan evler, imaretler ve Ulu Camii semtleri yüksek bir yere kurulduğundan bir saat uzaklıktaki kuzey tarafında bulunan Filedar sahrasından bu şehre bakıldığında Keşiş Dağı eteklerinde gök renkli kurşunlar ile süslenmiş, ateş saçan güneşin parıltısı bu şehre düşünce han, hamam, mescit, selâtin camileri, diğer hayrat ve hasenatların ve yine kurşun örtülü çarşıların kat kat süslendiğini insan görünce hayran kalır. Zira bu şehir, Filedar sahrasından acayip ihtişamlı bir şekilde bellidir ki seyrettiğimiz büyük şehirlerin hiçbirine benzerliği yoktur, üzerinde ışık dalgaları, ruhaniyetli büyük eski bir şehirdir. Zira burada olan büyük ermişler, tefsirciler, hadis bilginleri, edebiyatçılar ve yazarlar başka diyarlarda yoktur ancak cennet benzeri Bağdat'ta ola.

Bu şehrin güney tarafında Ruhban Dağı'nda hayat suyu kaynakları bulunduğundan o yüksek dağdan, 1060 adet isim ve şekilleriyle bilinen hayat suyu, akarsular akarak yukarıda sayılan evlere ve saraylara kehriz ve kanallarla evden eve akıp bütün yapıları sulayan pınar suları çağlayan bir şehirdir. Geniş vilayeti bakımlı, bağ ve bostanları meşhur, ebedî sürececek olan cennet benzeri yerdir. Meyveli ve meyvesiz ağaçları, sayısız çiçekleri ve özellikle erguvan çiçekleri açan ağaçları o kadar bol olur ki senede bir kere Emir Sultan hazretlerinin "Erguvan Cemiyeti" şenliği olup bütün diyarlardan denizler gibi insanlar toplanıp büyük bir topluluk olur ki bu çok meşhurdur, anlatmak ve izah etmek mümkün değildir. Ancak o büyük topluluk Emir Sultan ruhaniyeti ile olur. Böyle bir geniş toprakları olan bolluk, ucuzluk, arazisi güzel, insanları hoş ve sevimli, ekin yerleri bol, bereketli, nimetleri sayısız ve tatlı suları çağıldayan, evden eve suları akan süslü bir şehirdir. Anadolu toprağında yedi belleden biri de bu Bursa şehridir.

(...)

Selâtin camileri ve diğer camilerin anlatılması

Hepsi 1040 mihraptır. Bunlardan 357 tanesi sultan, vezirler, ileri gelenler ve şehrin seçkinlerinin yaptırdıkları camilerdir. Bunlardan birincisi Ulu Cami-i Kebirdir. (—) tarihinde Yıldırım Bayezid Han yaptırmıştır. Sanki bir kahkaha kalesidir. Bursa şehrinin havalı yüksek yerinde yapılmış büyük bir camidir. Cami içinde (—) adet dört köşe pâyê sütunlar vardır ki her pâyenin aşağısında insan boyu kadar kısmı süslü, altın yaldızlı ve nakışlıdır. Üst tarafında her payenin dört tarafında Yâ Hannân, Yâ Mennân, Yâ Deyyân, Yâ Sübhân, esmâ'ül-hüsnâları (Allah'ın güzel isimleri) ve çeşit çeşit yazılar yazılmıştır. Bu yazıların elifleri ve diğer harfleri üçer arşın yüksekliğindedir ki Musta'sımî yazısı tarzındadır. Bu sütunlar üzerinde toplam 19 Kisra kemerli kubbeler vardır. Bütün yapıları gerçek kurşun ile örtülüdür. Her kubbenin alemleri, parlak güneş gibi ışık verir.

(...)

Bu camiinin bir yan kapıdan bir yan kapısına kadar uzunluğu 350 ayaktır ve kible kapısından mihraba kadar da 180 ayaktır. Üç kapısı var, sol tarafında Hünkâr mahfili kapısı, sultan mahfili tek katlıdır. Kible kapısı ve sağ tarafta mahkeme kapısı. Kible kapısı tarafında taşra sofası vardır, ama

başka camiler gibi büyük haremi yoktur, bir küçük haremdir. Ortasında Şeyhülislâm Aziz Efendi bir abdesthane havuzu ve muslukları yapmıştır.

Bu cami in sağında ve sol tarafında tuğladan yapılmış iki kalın yüksek minareleri var ki göklere baş kaldırmıştır. Mahkeme tarafındaki minarenin kadehinde üstat mimar bir şadırvan kadehi yapıp tatlı suyunu ta Keşiş Dağı'ndan uçurmuş, gerçekten büyük bir ustalık göstermiştir. Ama şimdiki hâlde zamanın geçmesi ile su yolları bozulup fiskiye çalışmaz olmuştur. Ama ne zaman yağmurlar bu şehrin üzerine yağmaya başlasa bu minarenin şerefesinde biriken yağmur suları bu anılan şadırvan kadehine toplanıp bütün kuşlar o rahmet suyundan içip susuzluklarını giderirler. Sözün kısası bu şehir içinde böyle ruhaniyetli cami yoktur. Bursa şehrinin sanki Ayasofya'sıdır.

(...)

Bursa'nın çarşı pazarının anlatılması

Hepsi 9.000 dükkândır. Evvelâ kale gibi dört demir kapılı ve demir zincir ile bağlanıp zapt edilmiş kale kapıları gibi büyük bir bedesten var.

Tamamı (—) adet sağlam ayaklar üzerinde (—) adet mina kubbelerdir ve hepsi 300 dolaptır. Her birinde birer Mısır hazinelerine sahip bezirgânlar vardır. Burada o kadar kıymetli diyarda yoktur.

Bu bedestenin dört tarafında Kuyumcular Çarşısı başka bir ulu yolun iki tarafına yapılmış baştan başa kârgir yapılarıdır. Gazzazlar Çarşısı, Kavukçular Çarşısı, Takyeciler Çarşısı, İpekçiler Çarşısı, Bezzazlar Çarşısı, Terziler Çarşısı, Hallaçlar Çarşısı ve Hamhâlet Çarşısı, özellikle hepsinden donanımlı ve süslü gelincik gibi Gelincik Çarşısı başka bir ana yolun iki tarafında üd, amber, zebât, kallemisk, gül suyu ve başka güzel kokular satılır süslü bir çarşıdır ki içinden geçmekte olan gelip-giden yolcuların dimağları kokulanıp insan mutluluktan bir adım dışarı gitmek istemez. Ta bu derece güzel çarşılarıdır. Gayet zengin bezirgânlar ve dindar, ümmetin salihlerinden çelebi adamlardır.

Bu anılan on adet esnafın dükkânları bedestenin dört tarafını kuşatmıştır. Hepsi kârgir yapı ve düzen üzere kurulu tamamı kurşun örtülü toloz (tonoz) kemerlerdir ve ara ara bazı yerlerinde demir pencereleri vardır. Her köşe başında elbette birer çeşme bulunmaktadır ki ikişer lüleli hayat sularıdır. Yazın en sıcak günlerinde çarşıları hizmetçiler bu çeşmelerden hayat suları saçarlar. Bütün çarşılar Bağdat'ın serinleme evlerine benzer. Bursa'nın bütün ileri gelenleri şiddetli sıcaklarda bu kapalı güzel çarşılarında oturup hüsn-i cemâl pazarı ederler. Bu anılan çarşılardan başka yüzlerce yerde düzenli olarak yapılmış muhabbet pazarları vardır. [228b] Ülkeleri gezen seyyahların anlatıklarına göre bu çarşı pazarların yapılarına denk şirin bir yapı bir diyarda yoktur. Ancak Halep'te ve Edirne'de Ali Paşa Çarşısı vardır, diye överler.

Gerçekten de Bursa'nın çarşıları İstanbul'da bile yoktur. Saraçhanesi de bir ana cadde üzerine kurulmuş bakımlı güzel bir çarşıdır. Uzun Çarşısı gayet bakımlı, donanımlı ve kalabalık bir çarşıdır ki insan deryası akar. Esnafın her türlü orada bulunur. Pirinç Hanı yakınında Kebapçılar Çarşısı gayet donanımlıdır.

Bakkallar Çarşısı: Gayet pak, temiz ve süslü dükkânlarıdır. Hoşafçıları dükkânlarını türlü türlü değerli kâse ve bakraçlar ile ve kalaylı nakışlı maşrapalar ile süsleyip yedi sekiz renkte hoşaf satarlar. Bahar günlerinde şerbet ve hoşaf üzerine kızıl renkli gül yaprakları saçıp hoşaf alanların kâselerine gül suyu saçarlar. Bu da başka bir memlekete mahsus değildir. Kayağan pazarında Yemiş Pazarıcıları Çarşısı da dükkânları türlü türlü meyve dallarıyla süslenmiştir. İpek çarkçıları da başka bir çarşıdır.

(...)

Evliya ÇELEBİ, *Seyahatname*

Kelime Dağarcığı:

alem: Minare, kubbe, sancak direği vb. yüksek şeylerin tepesinde bulunan, madenden yapılmış ay yıldız veya lale biçiminde süs. **bezirgan:** Tüccar. **bezzaz:** Kumaş alıp satan kimse, manifaturacı. **halıça:** Küçük halı. **harem:** Osmanlı camilerini çevredeki evlerden ve sokaklardan ayıran, duvarlarla çevrili dış avlu. **kehriz:** Su taşıyan yatay bir yer altı su yolu düzenleri. **Keşiş Dağı:** Uludağ'ın o gün kullanılan adı. **Must'asimî:** Hat sanatında çok önemli yenilikler gerçekleştirmiş hattat. **saraçhane:** At takımları, araba koşumları, meşinden eşya yapılan ve satılan yer. **Selatin Cami:** Osmanlı döneminde hükümdarlar ve ailesi tarafından yaptırılan camilere verilen ad. **zebat:** Macun koyuluğunda güzel kokulu bir misk.

1. “Kale eteğine kurulan evler, imaretler ve Ulu Camii semtleri yüksek bir yere kurulduğundan bir saat uzaklıktaki kuzey tarafında bulunan Filedar sahrasından bu şehre bakıldığında Keşiş Dağı eteklerinde gök renkli kurşunlar ile süslenmiş, ateş saçan güneşin parıltısı bu şehre düşünce han, hamam, mescit, selâtin camileri, diğer hayrat ve hasenatların ve yine kurşun örtülü çarşıların kat kat süslendiğini insan görünce hayran kalır.”

Yukarıdaki paragrafta geçen bazı kelimeler aşağıdaki tabloda verilmiştir. Metindeki bağlamından hareketle bu kelimelerin anlamlarını karşılıklarına yazınız.

etek	
imaret	
sahra	
düşmek	

2. Metnin yazıldığı dönemin dil ve anlatım özellikleri ile yazarın üslubu arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

3. Okuduğunuz metnin konusunu belirleyiniz.

4. “Divan edebiyatında seyahatnameler sade nesir ile yazılan türler olarak karşımıza çıkar. Türkçe yazılmış ilk seyahatname Seydi Ali Reis’in Mir’atü’l Memailk (Memleketlerin Aynası) adlı eseridir. Denizcilere; Akdeniz kıyıları, adaları, geçitleri, boğazları, körfezleri hakkında bilgiler veren Piri Reis’in Kitab-ı Bahriye adlı eseri de Divan edebiyatında gezi türünde yazılmış önemli eserlerdendir.

Edebiyatımızda gezi türünde ilk büyük ve önemli eserin yazarı Evliya Çelebi’dir. Yazdığı Seyahatname adlı eser on ciltten oluşmaktadır ve gerçekten her anlamıyla büyük bir seyahatnamedir. Tarih-i Seyyah olarak da anılan eseri Evliya Çelebi 50 yıllık gezileri sonucu oluşturmuştur. Eser, dönemin Osmanlısına da ışık tutan önemli bir kaynaktır. Evliya Çelebi; etnografik, tarihsel, kültürel, coğrafi konularda birçok bilgiyi dönemin nesir anlayışına göre akıcı ve yer yer de mübalağalı bir üslupla yazmıştır.”

Seyahatname adlı metnin türü ile yazarın bakış açısında nasıl bir ilişki vardır? Düşüncelerinizi yazınız.

5. Okuduğunuz metnin yazılış amacını ve hedef kitlesi arasındaki ilişkiyi ifade ediniz.

6. Metinde betimleyici anlatımın sıklıkla kullanılması metnin anlatımını nasıl etkilemiştir? Görüşlerinizi yazınız.

7. Metinde gözlem tekniğine yer verilmesinin sebepleri nelerdir?

- 8.

Görsel 1: Ulu Cami, Bursa

Yukarıdaki görselin okuduğunuz metne uygun olup olmadığını, bunun dışında okuduğunuz metin için bir görsel kullanmak durumunda kalsanız nasıl bir görsel tercih edeceğinizi gerekçesi ile ifade ediniz.

9. Metinde millî, manevî, sosyal, tarihî öğelere yer verilmiş midir? Metinden örnek gösteriniz.

10. Evliya Çelebi'nin Bursa ile ilgili gözlem ve izlenimlerini anlatırken kurduğu öznel ve nesnel cümlelere iki örnek yazınız.

11. “Böyle bir geniş toprakları olan bolluk, ucuzluk, arazisi güzel, insanları hoş ve sevimli, ekin yerleri bol, bereketli, nimetleri sayısız ve tatlı suları çağıldayan, evden eve suları akan süslü bir şehirdir.” cümlesinde virgüllerin kullanılış amacını yazınız.

12. “Bu anılan çarşılarından başka yüzlerce yerde düzenli olarak yapılmış muhabbet pazarları vardır.” cümlesini aşağıdaki cümle çeşitleri başlığına göre inceleyiniz.

Yapısına göre	
Yüklemine göre	
Yüklem türüne göre	
Anlamına göre	

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

9. ÜNİTE: Gezi Yazısı

Konu	Cumhuriyet Dönemi'nden Bir Gezi Yazısı Örneği	🕒 40 dk.
Kazanımlar	A.4. 3. Metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında ilişki kurar. A.4. 5. Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirler. A.4. 7. Metnin üslup özelliklerini belirler. A.4. 8. Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.4. 9. Metinde ortaya konulan bilgi ve yorumları ayırt eder. A.4. 10. Metinde yazarın bakış açısını belirler. A.4. 11. Metinde fikrî, felsefî veya siyasi akım, gelenek veya anlayışların yansımalarını değerlendirir. A.4. 14. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.4. 15. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metin aslına sadık kalınmıştır.)

BALKAN YOLCUSU

İçinde Arabesk Olanı Barındırmayan Bir Sanat ve Kültür Estetiği

'Yeni Yol'dan geç vakit ayrılıyor.

Bizi uğurlarlarken bu değişik ortamda biraz yabancı kaldığımı duyumsuyorum.

Üsküp'ü tanıtma konusunda yardımcı olmak isteyen Nihat adındaki genç adam, içtenlikli davranıyor. "Yarın tatil olduğuna göre rahat rahat size Üsküp'ü gezdirebilirim." diyor. Bir fabrikanın ilaç yapımı görevlilerinden. Sabah erken bir saatte buluşmaya karar veriyoruz. "Arabamla gelip sizi alırım." diyor.

Hamdi Bey "Gerekirse benim arabayı da alabilirsiniz." diye ekliyor. "Neler görecektiniz?" Osmanlı eserlerini, sabah ışığında da Üsküp kentini...

Nihat'la birlikte yola çıkıyoruz. Camiler, hanlar, hamamlar, çarşılar. Dünyada ilk kez üstü kapalı, içinde çok sayıda değişik malın sunulduğu bu alım satım yerleri de Osmanlı'nın buluşu sanıyorum. 1963 zelzelesinde Kapalıçarşı çok ziyan görmüş. Ötekiler ayakta, diye açıklıyor Nihat. O hep dikkatimi çekmiş olan özelliği ile Türk-Osmanlı mimarisi, arabeski içinde barındırmıyor. Mekân yerleşimlerindeki çevreyi göze alan uzantılar. Şadırvan saçaklarını bile hem uçucu hem ağırbaşlı kılan kesimler: Bu özgün kültürün tartışmasız kanıtlarıdır.

Kahire'de ve İskenderiye'de bulunduğum günlerde gördüğüm dinî, resmî, sivil yapılardaki oymalar ve bezemelerin karmaşık iç içeliği bazen yorucu olabiliyordu. Arap olan, Türk-Osmanlıdan çok farklıydı. Başmimar Sinan'ın eserlerinde, ondan sonrakilere de temel oluşturacak bu olağanüstü mimari matematik görülüyordu.

Mimar Sinan gibi çağlar boyu Başmimar niteliğine sahip olabilecek 'Le Corbusier', 20 yaşlarına doğru ilk gezisini İstanbul'a yapıyor ve bu kenti "dünyadaki silueti olan tek kent" diye niteliyordu.

Bu yedi tepeli kente de Osmanlılar, yine Le Corbusier'i hayran bırakan, anıtsal yapılarla banyındırlık anlayışlarını getiriyorlardı.

Fransız mimarın çizimlerinde Osmanlı-Türk taş oymacılığının güzelliklerine bile ilgisiz kalmadığı açıkça görülüyor. Çünkü o tarz bezemelerdeki stilize süreklilik bile yorucu değildir.

Üsküp'teki yapıların çoğunda Bursa'daki ve İstanbul'daki mimarının özellikleri yansıyor. Köprü ayaklarının derin yatağı kucaklayan, açıklığı nasıl ağır bir görünüm verilmeden taşıdığını hemen görüyorum.

Çarşıya dönüyoruz arabayla. Sabah, öğlene değin kurulan pazarı şöyle bir dolaşıyoruz. Çeşitliliği olmayan, tekdüze mallar var satışta. Basit üretim kaliteleriyle aynı özellikler. Halkın yoksullaştığı açıkça belli oluyor. Çevredeki canlılıksa bu yoksulluğu silveren bir neşe yaratıyor ortalıkta. Esnafla müşteri arasında şakalaşmalar sürüyor. Bir yerlerde, Türkçe şarkılar çalınmıyor.

Çarşıdan ayrılıp Kurşunlu Han'a varıyoruz. 17. yüzyıldan gelen bu güzel yapının kapıları kitli. Onarımdan sonra müze olarak kullanılıyormuş. Kunt bir görünümü var. Hanın yerleştiği geniş yüksekliği Kurşunlu Han'ı aşmadığından bitişiğinde olsa da ona aykırı düşmüyor.

Sonra camilere doğru sürdürüyoruz geziyi. İshak Paşa Camii'nin yanında paşanın türbesi de var.

Kosova Savaşı'nı kazandıktan sonra savaş alanında öldürülen Murat Hüdavendigâr (1389). Üsküp'ün rüzgâra en açık tepesinde, cenazesi payitahta götürülene değin bekletilmiş. Sonradan aynı yere sultanın adıyla bir cami inşa edilmiş. Bu yükseklikten bakıldığında Üsküp, benim çocukken gezdiğim Bursa'yı anımsatıyor. Arapların çok kubbeli, yüzlerce sütunla cemaati ayıran, dinî yapı anlayışına karşı Osmanlının Başmimarı Sinan, camiyi çok değişik bir yönde yorumlamıştır. O; denge hesabı hâlâ tartışılan, yüksek, büyük bir kubbenin cemaati topladığı ve yarım kubbelerle çevreyi bütünlediği camiler inşa ediyor. Osmanlı yapılarında giderek artan bu yalınlık, son derece etkileyicidir. Çağdaş dünyanın kent mimarisinde ulaşılması amaçlanan, mekân-form ilişkilerinin çok erken bir örneğini de Osmanlıdan verebiliriz.

İştîp Seyyid Abdülkadir Bedesteni (16. yy. sonu), şimdi yapılan çağdaş mimarının sanki çok erken bir örneğidir. Mustafa Paşa Camii, Üsküp'ün ilk camilerinden. 500 yıllık. 1963'teki o sert depremde bu yapıların çoğu etkilenmemiş. Fakat insanoğlunun o bilinen barbarlığından da çoğu kurtulamamış. En yerinde değerlendirme koruma ise Tito dönemi Yugoslavya'sında yapılmış. Eski eserlerin çoğu onarım görerek değerlerini zedelemeyecek işlevsel konularda kullanılmış; müze, kültür merkezi, halk sanatlarının sergilenmesi gibi... Bundan ötürü de günümüze daha bakımlı bir biçimde uzanabilmişler. Bir iki caminin kapı alınlığı ile revakları birleştiren bölümüne de Vardar Nehri üzerindeki güzelim Osmanlı köprüleri çizilmiş, kimine de Kâbe resmi. Bu resimlerin arka fonunu, bir yaz sıcaklığının duruluğunu taşıyan renkler oluşturuyor. Zamanla dökülen kısımlarına onarmak amacıyla dokunanlar başarılı olamamışlar. Fırça darbeleri kalın izler bırakarak o saydamlığı kırmış. O bilinmez ustaların elinden çıkmış, bu çevreyi görme anlatma gücüyle dolu çalışmalar, herhangi bir el atmayı kabul etmiyor.

İsa Bey Camii, 15. yüzyıl. Bir büyük kütüphane ve türbeden oluşuyor. Osmanlı Balkanlardan çekildiğinde kitaplık da kapatılıyor. Caminin yana uzanan bahçesinin, küçük çarşıya açılışı da onu gelip geçilen bir yer yapmış, zaman içinde. Bu da hem camiye, hem mezarlığa, hem de mezar taşlarına ayrı bir özellik kazandırıyor.

Çoğunlukla bizde de böyledir. Camilerimiz, mezarlıklarımız kente karışmıştır. Bu, onların günlük hayatımızdaki alçakgönüllü duruşlarından ötürü ölüm ve sonrası için daha yumuşak yorumlar yapmamızı da sağlar.

Yahya Paşa Camii'ne yöneliyoruz. Oradan kuşbakışı Üsküp'ü taradığımda tüm camileri görüyorum. Minarelerin alemine asılmış yeşil bayraklar var.

(...)

Füruzan, *Balkan Yolcusu*

- ①. *Balkan Yolcusu* metninin konusunu belirleyiniz.

- ②. Metindeki dil ve anlatım özelliklerinden yola çıkarak metnin üslup özelliklerini belirleyiniz.

- ③. Okuduğunuz metinde yazar hangi millî, manevî, sosyal ve tarihî öğelere yer vermiştir?

4. Metinde betimleyici ve öyküleyici anlatıma örnek cümleler bularak aşağıdaki ilgili tabloya yazınız.

Betimleyici anlatım örneği	Öyküleyici anlatım örneği

5. Metinden düşüncüyü geliştirme yollarından karşılaştırma, sayısal verilerden yararlanma ve açıklamaya örnekler bularak aşağıya yazınız.

6. Okuduğunuz gezi yazısında yazarın dikkatini çeken unsurlar nelerdir?

7. Metnin yazılış amacını bir cümle ile ifade ediniz.

8. Metnin türü ile yazarın bakış açısı arasındaki ilişkiyi belirtiniz.

9. Metinde yazarın Osmanlı mimarisi, Arap mimarisi ve çağdaş mimari arasında yaptığı kıyası değerlendiriniz.

10. “Tarihi çok eskilere dayanan gezi yazıları, insanların farklı coğrafyaları ve bu coğrafyanın özelliklerini, burada yaşayan insanların yaşam biçimlerini ve kültür eserlerini merak etmeleri ve buralara yolculuk yapmaları ile ortaya çıkmıştır.

Gezi yazılarında, gezilen bölgeyle ilgili bilgi ve değerlendirmeler yansıtılır. Gezilen bölgenin coğrafi konumu, tarihsel özellikleri, sosyal konumu gezilen bölgede yaşayanların gelenekleri ele alınır. Konu alınan bölgenin doğal güzellikleri komşu bölgelerle ilişkileri yansıtılır. Gezi yazıları okurları bilgilendirme amacı taşır. Araştırmacılar için önemli bir kaynaktır.

Cumhuriyet Dönemi’nde gezi yazısı yazmış yazarlardan bazıları; Reşat Nuri Güntekin, Azra Erhat, Haldun Taner, Melih Cevdet Anday, Badii Faik Akın, Yavuz Bülent Bakiler, Fıruzan, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Şükufe Nihal, Sadri Ertem, Buket Uzuner, Yılmaz Çetiner, Nevzat Üstün ve Fikret Otyam’dır.”

Cumhuriyet Dönemi’nde gezi yazısı türünde eser veren yazarların çok olmasının sebepleri neler olabilir?

11. Aşağıdaki metinde yazımı yanlış olan kelimeleri tespit edip kelimelerin doğru yazımlarını ilgili tabloya yazınız.

"Yurtiçinde seyahat etmeyi ve farklı etkinliklere katılmayı seviyorum. Samsun'un Bafra İlçesinde düzenlenen Kapıkaya festivaline geçen yıl olduğu gibi bu yılda gitmeyi planlıyorum. İlk yılında gittiğimde, pekçok sporcunun da katıldığı bu entelektüel ve eğlenceli festivalin tekrar gidilebilecek bir festival olduğuna karar verdim. Her sene Temmuz aylarında programımı bu festivalin tarihine göre ayarlamaya çalışıyorum. Bafra'ya 25 km. mesafede, Kızılırmak kenarındaki çadır kurulum alanı festivalin merkez noktası. Aynı zamanda Bölgede Hatti ve Hititlerden başlayıp Osmanlıya kadar gelen binlerce yıllık kültürlerin izlerini az ya da çok görmek mümkün".

Tespitlerim	Doğru yazılış

9. ÜNİTE: Gezi Yazısı

Konu	Cumhuriyet Dönemi'nden Bir Gezi Yazısı Örneği	🕒 40 dk.
Kazanımlar	A.4. 2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler. A.4. 3. Metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında ilişki kurar. A.4. 4. Metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşüncelerini belirler. A.4. 5. Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirler. A.4. 6. Metnin görsel unsurlarla ilişkisini belirler. A.4. 7. Metnin üslup özelliklerini belirler. A.4. 8. Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.4. 9. Metinde ortaya konulan bilgi ve yorumları ayırt eder. A.4. 10. Metinde yazarın bakış açısını belirler. A.4. 12. Metni yorumlar. A.4. 13. Yazar ve metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir. A.4. 14. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.4. 15. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metin aslına sadık kalmıştır.)

Görsel 1: Gökova, Muğla

BU YAZ GÖKOVA'YA GELİN

Açıkta fırtına dinmemiş olacak ki koyun içinde bile kayığımız sallanıyordu. Akşam, Kerasmos'a gidemeyeceğimiz besbelliydi. Şehir Adası'nın (Sedir Adası) karşısında küçük bir ada ve çalılık-lıkları arasında taş duvarlar görülüyordu. Eyuboğlu, çocuklar ve ben kayıkta durup beklemektense o adayı keşfe gidelim dedik. «Gidemezsiniz hava kötü» dedi Paluko ama biz dinlemedik. Bota dört kişi bindik. Daha güneş batmadığı hâlde fırtınanın verdiği bir koyuluk ortalığı sarmıştı. Karşıda Kıran Dağları yer yer pembe ve mor harelerle koyu kahverengi bir duvar gibi Gökova'yı kapıyordu. Mehmet kürekteydi. Adsız adaya fazla güçlük çekmeden yanaştık. Botu bir kayaya bağlayıp çalılık-lardan içeriye daldık. Dallan, dikenleri kaldıra kaldıra güç bela ilerliyorduk. Derken karşımıza alçak bir duvar çıktı; eğildik, ne görelim, duvar çizgi çizgi mozaik motifleriyle süslü. Yumurta boyunda siyah çakıl taşları çapraz iki sıra hâlinde dizilmiş, kesinti yerlerine kırmızı çakıllar yerleştirilmiş; taşlar duvara harç ile yapıştırılmıştı. Duvar büyük bir alanı çevirmişe benziyordu.

Neydi bu duvar? Ne zamandan kalmaydı? İlk Çağ'dan pek olamaz, diyorduk. Bizans mı yoksa dalın yeni mi? Motifler basit, eldeki derme çatma malzemeyle meydana getirilmişti. Tirmıklar içinde kalmak pahasına daha da ileriye daldık. Denizden görülen taş yapılara vardık. Büyük, kemerli pencerelerle açılan iki tane dört köşe yapıydı bunlar. Birinin yıkılmış duvarı dışarıya doğru bir kavis çizer gibiydi. Kalan duvarlarda düşmüş kabartmaların izleri vardı sanki. Merakımız son haddine varmıştı. Bir küçük kilise mi bu yoksa Bodrum çevresinde çok rastlanan sarnıçlardan biri mi? Duvar da bir manastırı çevreleyen sınır olmasın? Habire tahminler yürütüyor, fotoğraflar çekiyorduk. Ama güneş ha battı ha batacak. Her birimiz bir tarafa saptık, kaybolmamak için ikide bir Hu! diye sesleniyorduk. Birdenbire içime bir korku girdi: deniz çok çırpıntılıydı, ya bu adadan kayığa döneceksek? Korktuğum kadar varmış. Yola çıktığımızda fazla yüklü olan bot su almaya başladı, yanımızda bir kap yoktu ki suyu boşaltalım. Zaten kıpırdamaya gelmezdi yoksa bir dalgayla devrilirdik. Bir ara ıskarmozun biri denize uçtu. Mehmet kahraman kesilmişti, bir tek kürekle ıskarmozun olduğu yere kadar gitti, onu aldık, yerine koyduk. Mehmet büyük bir soğukkanlılıkla kürek çekiyordu. Yahu şu tirhandildekiler hâlimizi görmüyor muydu? Yaklaşıp da bizi alsalar ya! Düşünüyorduk içimizden. Ne bilelim ki Balıkçı uykuya dalmış, bize gitmeyin demekle Paluko ödelerini görmüş sanıyordu. Kan ter içinde gemiye vardık.

Brobro Kaptan akşam yemeğini hazırlamıştı ama pinaları suda haşlayacağına yağda kızartmıştı. Kap kara vıcık vıcık bir şey koydu karşımıza. Zaten balık ve deniz hayvanı yemekten bıkmıştık. (...) Gönlümüz o kadar doluydu ki bir fikir ve söz ziyafeti çektik kendimize. Dünya uygarlığının köklerini içinde taşıyan Anadolu toprağının hep yeni filizler verdiğini şu el değmemiş, ayak basmamış Şehir Adası'nda görmemiş miydik? İnsanı durmadan bir şeyler aramaya, bulmaya çağıran bu toprak karşısında, bulunanı bilineni gözden geçirmek canlı bir zevk olmakla kalmıyor, Hitit'ten, Yunan'dan tutun da Mevlana'ya, Ömer Hayyam'a kadar şiir dünyasında dolaşırken Anadolu'da birer sınır taşı gibi yükselen bu anıtlar arasında insanlık düşüncesinin hiç ardı kesilmeyen tatlı bir rüzgâr gibi estiğini görebiliyor insan. Fener ışığında ambar kapağı sanki bir akademiye dönmüştü. Paluko, Muço Hasan, Alev, Mehmet çepeçevre bağdaş kurmuşlar, konuşulanları dinliyorlardı. Sonra yorulup sıra ile yatmaya gittiler. Gece yarısını çoktan geçmişti ki biz daha konuşuyorduk. Söz ve fikirlerimizin tükenmemesi, bitmek üzere olan bu yolculuğu daha da uzatmak içindi belki. Ambara inip yattığımız zaman saat iki olmuştu.

Uykuya yeni dalmıştık ki yanı başımda makinenin işlediğini duydum. Uyku sersemi yanımdaki Alev'e «Ne oluyoruz?» diye sordum. «Gidiyoruz» dedi. Aldırmadım, uyudum. Gözümü açtığım zaman, sabahın çamur rengi ışığı ortalığı sarmıştı. Balıkçı'nın bacakları ambar kapağından içeriye sarkıyordu. Eyuboğlu yerinde yoktu. Tirhandilin su üstünde hızla kaydığını duyuyordum. Güverteden gergin bir konuşmanın tek tük sözleri geldi. Olan olmuştu. Gece biz uyurken Brobro, Paluko ve Hasan kalkmışlar, makineyi çalıştırmışlar, yelkeni açmışlar, Keramos'a filan uğramadan doğru Bodrum'a yol almışlar.

Saat henüz 5 olduğu hâlde Bodrum'a varmaya dört saat kalmıştı. Müthiş üzüldük ama iş işten geçmişti artık. Kararımız Bodrum'a çıkmak sonra başka bir kayık tutup Kuşadası'na kadar gitmekti. Öyle oldu. Birkaç saat Bodrum'da geldik. Biz şehri, şehir de bizi tanıyordu artık.

Bizi Kuşadası'na götürecek kayık, üstü açık bir piyadeydi. Tirhandilden çok daha çabuk gidiyordu ama ambarı yoktu. Açıkta yatacak, yemek pişiremeyecektik.

Paluko şilteleri evine götürmüştü. O gece tahta üstünde yatmaktan başka çare yoktu. Kahve pişirmek için bir ispirto ocağı almıştık. Ne var ki Bodrum'dan çıkar çıkmaz rüzgâr öyle sert esmeye başladı ki arta kalan iki üç kaşık kahveyi de döküp ziyan ettik. Balık çorbası, patates haşlaması ne gezer! Kuru ekmek ve Balıkçı'nın arkadaşı Galip beyin verdiği küçük bir teneke dolusu zeytinle yetinecektik. Ama Galip beyin zeytinleri nefisti, İstanbul'dan beri bu kadar lezzetli bir meze yememiştik.

(...)

Açık denize çıktık. Acayip biçimleri ile Çatal Adaları karşımızda her an değişiyor, güneş alçal-dıkça koyulaşıyordu. Uzaktan Turgut Reis'in anıtını gördük. Deniz dalgalı, biz yorgunduk. Uyuduk,

uyandık, bütün gece böyle geçti. Sabah dokuzda Kuşadası'na çıktık. Oradan otobüsle Efes... Günlerden gene cuma idi. Gökova yolculuğu tam bir hafta sürmüştü. Her güzel şeyin bitmesi insana bir acılık verir. Bizim içimiz gördüklerimiz, yaşadıklarımızla o kadar doluydu ki taşkın bir sevinç duyuyorduk. Bu yolculuğu nasıl sindireceğiz, sevdiklerimize nasıl anlatacağız diye düşünüyorduk. İzmir'de kendimize biraz çekidüzen verdikten sonra akşam lokantada şöyle bir konuşma oldu:

- Çocuklar, biz bu yolculuğu yaptık ama başkaları da Gökova'ya gitmeli. Başkalarını da oraya göndermek için ne yapalım?

-Yazı yazalım, propaganda yapalım da gitsinler.

-Gidin demekle iş bitmez ki. Biz götürelim onları.

Götürelim, Gökova'yı sevenler kulübü kuralım, isteyen bize gelsin, otuz kırk kişi olur, gideriz.

Balıkçı'yı da önden göndeririz, birkaç kayık tutar, bir filo olur, yola çıkarız.

- Her isteyen 100 lira versin, Bodrum'a gelsin. Ondan sonrası bize ait.

Öyle oldu, sevgili okuyucularım, biz kulübü kurduk, manen kurduk. Hepiniz davetlisiniz. Her yaz ağustos ayında Gökova'ya döneceğiz. Bize katılmak istiyorsanız, buyurun, seviniriz. Çok kalabalık gelmenizi candan dileriz.

Azra ERHAT, *Mavi Anadolu*

Kelime Dağarcığı:

ıskarmoz: 1. Geminin kaburgasını oluşturan eğri ağaç. 2. Kayık, sandal gibi kürekle çekilen deniz aracının yan kenarlarına dikine yerleştirilmiş, kürek kayışını takmaya yarayan ağaç çubuk. **pina:** Uzunluğu 50-60 cm'yi bulabilen bir tür istiridye. **sarnıç:** Yağmur sularının biriktirildiği üstü kapalı yapı. **şilte:** Üstünde oturan, yatılan, içi yünle, pamukla doldurulmuş döşek. **tirhandil:** Yelkenle, gerektiğinde kürekle yürütülen küçük bir tekne.

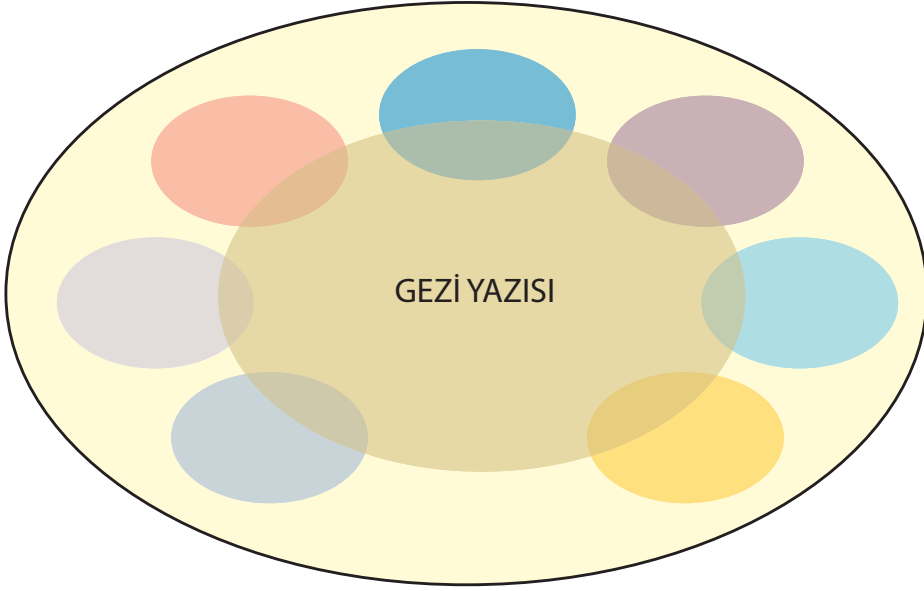
1. Metnin anlatımında kullanılan bakış açısı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Metinden “açıklama” ve “betimleme”ye örnek olabilecek anlatımlardan birer örnek bulunuz ve tespit ettiğiniz örnekleri tabloda belirtilen yerlere yazınız.

Açıklama	Betimleme

3. Yazarın, metinde öznel ifadelerle yer vermesi ve okura seslenmesi anlatımı nasıl etkilemiştir?

4. Metinde gezi yazısı ile ilgili hangi özelliklerden söz edilebilir? Aşağıdaki kutucuklara yazınız.

5. Metinde tarihî öğelere yer verilmiş midir? Belirtiniz.

6. “Dünya uygarlığının köklerini içinde taşıyan Anadolu toprağının hep yeni filizler verdiğini şu el değmemiş, ayak basmamış Şehir Adası'nda görmemiş miydik? İnsanı durmadan bir şeyler aramaya, bulmaya çağıran bu toprak karşısında, bulunanı bilineni gözden geçirmek canlı bir zevk olmakla kalmıyor, Hitit'ten, Yunan'dan tutun da Mevlana'ya, Ömer Hayyam'a kadar şiir dünyasında dolaşırken Anadolu'da birer sınır taşı gibi yükselen bu anıtlar arasında insanlık düşüncesinin hiç ardı kesilmeyen tatlı bir rüzgâr gibi estiğini görebiliyor insan.”

Metinden alınan bu parçada anlatılmak istenen düşünce nedir?

7. Metinde anlatılanlardan yola çıkarak metnin sizde uyandırdığı duyguları ifade ediniz.

8. Metnin öyküleme tekniği ile yazılmış olması anlatımı nasıl etkilemiştir?

9. Okuduğunuz metin için metnin üst kısmında yer alan görsel seçilmiştir. Sizce okuduğunuz bu metnin için başka nasıl görseller tercih edilebilirdi? Niçin?

10. “Azra Erhat, mavi hümanizm anlayışının öncüleri arasında yer aldı. Batı uygarlığının kökenini Anadolu’ya dayandıran ve Anadolu kültürlerini bir bütün olarak gören Halikarnas Balıkcısı’yla aynı görüşleri paylaştı. Kültür tarihi yorumunu, bir grup aydınla birlikte başlattığı “Mavi Yolculuk”larla yaygınlaştırmaya çalıştı. 1960 yılında yayımlanan Mavi Anadolu, 1962 yılında yayımlanan Mavi Yolculuk adlı eserleriyle Troya’dan Akdeniz kıyılarına uzanan yolculuklarında Anadolu topraklarında yaşamış uygarlıkların izini sürdü. Yazar bu yapıtlarında ülkemizin en güzel yörelerini, doğal, tarihî, arkeolojik, turistik yerlerini, dünü ve bugünüyle fotoğraflayarak anlatmaya çalıştı.”

Azra Erhat’ın düşünce dünyası ile *Bu Yaz Gökova’ya Gelin* metni arasında nasıl bir ilişki vardır? Düşüncelerinizi yazınız.

11. Aşağıdaki metinden “eksiltili cümle, basit cümle, girişik birleşik cümle, sıralı cümle”ye birer örnek bularak bu örnekleri aşağıdaki tabloya yazınız.

"Açık denize çıktık. Acayip biçimleri ile Çatal Adaları karşımızda her an değişiyor, güneş alçaldıkça koyulaşıyordu. Uzaktan Turgut Reis'in anıtını gördük. Deniz dalgalı, biz yorgunduk. Uyuduk, uyan-dık, bütün gece böyle geçti. Sabah dokuzda Kuşadası'na çıktık. Oradan otobüsle Efes... Günlerden gene cuma idi. Gökova yolculuğu tam bir hafta sürmüştü. Her güzel şeyin bitmesi insana bir acılık verir. Bizim içimiz gördüklerimiz, yaşadıklarımızla o kadar doluydu ki taşkın bir sevinç duyuyorduk. Bu yolculuğu nasıl sindireceğiz, sevdiklerimize nasıl anlatacağız, diye düşünüyorduk."

Eksiltili cümle	
Basit cümle	
Girişik birleşik cümle	
Sıralı cümle	
İsim cümlesi	

12. Metinde geçen “Gece biz uyurken Brobro, Paluko ve Hasan kalkmışlar, makineyi çalıştırmışlar, yelkeni açmışlar, Keramos'a filan uğramadan doğru Bodrum'a yol almışlar.” cümlesinde kullanılan virgüllerin işlevlerini yazınız.

13. Metinde geçen “Botu bir kayaya bağlayıp çalılıklardan denize daldık.” cümlesini cümle türlerine göre inceleyiniz.

Yüklemin yerine göre	
Anlamına göre	
Yapısına göre	
Yüklemin türüne göre	

9. ÜNİTE: Gezi Yazısı

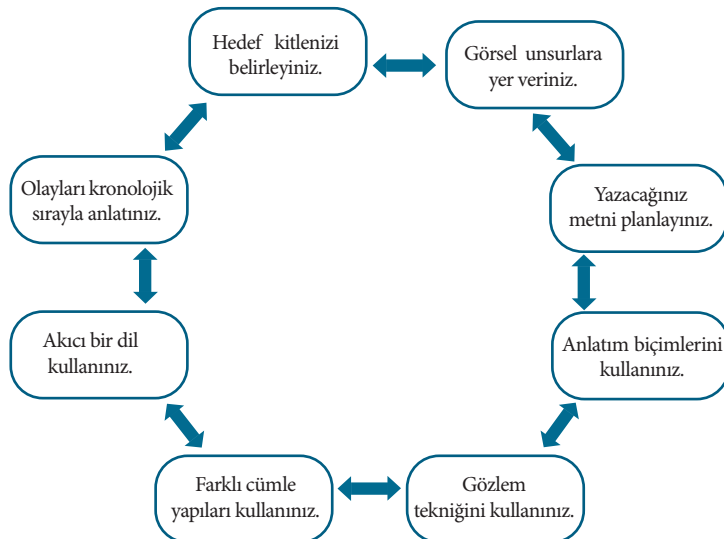
Konu	Gezilen Bir Yere İlgili İzlenimleri Gezi Yazısı Türünde Yazabilmek.	🕒 40 dk.
Kazanımlar	B.1. Farklı türlerde metinler yazar. B.2. Yazacağı metnin türüne göre konu, tema, ana düşünce, amaç ve hedef kitleyi belirler. B.3. Yazma konusuyla ilgili hazırlık yapar. B.4. Yazacağı metni planlar. B.5. Metin türüne özgü yapı özelliklerine uygun yazar. B.6. Metin türüne özgü dil ve anlatım özelliklerine uygun yazar. B.7. İyi bir anlatımda bulunması gereken özelliklere dikkat ederek yazar. B.8. Farklı cümle yapılarını ve türlerini kullanır. B.9. Görsel ve işitsel unsurları doğru ve etkili kullanır. B.10. Yazdığı metni gözden geçirir.	

Gezi yazısı, gezginin yurt içinde ya da yurt dışında gezip gördüğü yerleri anlattığı yazı türüdür. Bu yazı türünde coğrafyanın, mekânın ve o mekâna ait kültürel, sosyal unsurların anlatımı oldukça önemlidir. Gezi yazısında dil akıcı olmalı, farklı anlatım biçimlerinden faydalanılmalı ve anlatılanlar kronolojik bir sıra izlemelidir. Anlatılanların doğruluğu fotoğraflarla desteklenmelidir. Gezgin çok iyi bir gözlem gücüne sahip olmalıdır.

Yönerge

Yukarıdaki bilgilerden hareketle daha önce gezip gördüğünüz bir yeri anlatan gezi yazısı yazınız. Yazınızı yazarken aşağıdaki yönergeyi takip göz önünde bulundurunuz.

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

8. ÜNİTE: Haber Metni

Konu	Güncel Gazete ve Dergilerden Bir Haber Metni	🕒 40 dk.
Kazanımlar	A.4. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.4. 2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler. A.4. 3. Metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında ilişki kurar. A.4. 5. Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirler. A.4. 7. Metnin üslup özelliklerini belirler. A.4. 11. Metinde fikrî, felsefi veya siyasi akım, gelenek veya anlayışların yansımalarını değerlendirir. A.4. 13. Yazar ve metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir. A.4. 15. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metin aslına sadık kalmıştır.)

TEMİZ HAVA SOLUMAK ARTIK O KADAR KOLAY DEĞİL!

Soluduğumuz havanın kalitesi hakkındaki endişeler gün geçtikçe artmaya devam ediyor. Bu kaygıları azaltmak için çeşitli firmalar yeni teknolojik ürünler üzerinde çalışıyorlar. Bu ürünler arasında solunan havayı temizleyen yüz maskeleri ön plana çıkıyor.

Hava kirliliği her yıl tahmini olarak 4,2 milyon kişinin ölümüne neden oluyor. Dünya Sağlık Örgütü referans değerlerine göre dünya nüfusunun %91 gibi büyük bir kısmı hava kalitesinin düşük olduğu bölgelerde yaşıyor. Dünya’da her 10 kişiden 9’u kirli hava soluyor ve bu hava kirliliği her yıl 1,7 milyon çocuğun ölümüne neden oluyor.

Hava kirliliği seviyeleri az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızla artıyor. Bu kirliliğinin en yoğun olduğu endüstri bölgelerinde çalışanlar ve o bölgelerde yaşayanlar çok ciddi sağlık problemleriyle karşılaşılıyor. Kullanılan maskeler genellikle solunan havanın kalitesini artırma gibi bir özellik barındırmıyor ve sadece belirli boyutlardaki partikülleri tutmaya yarıyor. Bazı özel maskeler ise kimyasal maddeleri daha iyi filtre edebiliyor ve daha küçük boyutlardaki partikülleri tutabiliyor. Diğer taraftan bu maskelerin genellikle eski teknolojileri barındırması ve sadece belli kesimlerce kullanılması problemin başka bir boyutunu gösteriyor. Sonuç olarak solunan havanın kalitesinin sürekli azalması yakın gelecekte yüz maskelerini devamlı kullanılan kişisel aksesuarlar hâline getirebilir.

Kişisel hava filtrelerinin son örneklerinden biri, Tüketici Teknolojileri Birliği tarafından her yıl Ocak ayında Las Vegas, Nevada’da düzenlenen CES fuarının 2020 etkinliklerinde tanıtıldı. Amerika merkezli girişimci şirketin patentli “PositivAir” teknolojisi ile donatılmış cihaz, ağız ve burun çevresinde sızdırmazlık gerektirmeden pozitif basınçlı temiz hava oluşturmak için kulakların altındaki fanları kullanıyor. Bu sayede ağız ve burnu içine alan hazne kısmına sürekli bir şekilde temiz hava doluyor. Başka bir deyişle, normal maskelerde hazneye hava doldurma işlemini ciğerler gerçekleştirirken (negatif basınç sistemi), bu cihazda haznedeki havayı içinize çektiğinizde fanlardan geçen taze hava hazneye dolarak bir sonraki nefesinize hazır hâle geliyor (pozitif basınç sistemi). Ön filtrelerde büyük boyuttaki partiküller tutulurken aktif nano filtreler ile moleküler düzeyde koruma sağlanıyor. Dakikada 240 litreye kadar temiz hava sağlayabilen fanlar sporcu performansları için bile yeterli olacak seviyede tasarlanmış. Dâhili Lityum-iyon pillerle 5 saatlik süre boyunca aralıksız çalışabilen maske, çoğu kişinin yüzüne uyabilecek şekilde 2 farklı boyutta sunuluyor.

Cihazın filtre sistemi PM2,5 (2,5 mikrometre, yaklaşık olarak saç teli çapının %3’ü) çapına kadar partikülleri tutulabiliyor ve bu sayede cerrahi sterilizasyon seviyesine yakın bir filtreleme sağlıyor. Filtrelerin ömrü kirliliğin seviyesine ve kaynağına göre değişiklik gösterebiliyor ve değişme vakti geldiğinde cihaz uyarı veriyor. Cihazın şeffaf haznesi buğulanmadığı gibi yüz ifadelerinin de görünür olmasını sağlıyor. Havanın ne zaman kirli olduğunu ve kullanım anında güvenli bir şekilde hava solunduğunu bildiren uyarılar da cihazın ek özellikleri olarak öne çıkıyor.

Öncelikle havası oldukça kirli sayılabilecek büyük şehirlerde kullanılması beklenen kişisel hava filtresi temmuz ayında piyasaya çıkacak. Ürün fiyatının da çok ucuz olmadığını belirtmek gerekiyor. Tanıtımı gerçekleştirilen yeni kişisel hava filtre cihazının hâlihazırda kullanılan yüz maskelerinin ve hava filtrelerinin çeşitli türlerine göre üstün özellikleri olduğu söylenebilir. Ancak yakın gele-

cekte daha fazla insanın kullanacağı öngörülen kişisel hava filtrelerinin düşük gelirli ihtiyaç sahipleri de düşünülerek daha makul fiyatlara üretilebilmesi için çalışmalara devam edilmesi gerekiyor.

Bilim ve Teknik Dergisi, Mart 2020, S: 628, s. 4-5.

- ① “Maske” kelimesinin sizde uyandırdığı çağrışımları yazınız. Bu çağrışımları maske kelimesinin sözlük anlamlarıyla karşılaştırınız.

- ② Bu metinde bahsedilen kişisel hava filtrelerinin yaygın olarak kullanılması hangi şarta bağlıdır?

- ③ Özellikle dergi yazılarında terim anlamlı kelimeler sıkça kullanılır. Sizce bu metinde terim anlamlı kelimelerin sıklıkla kullanılmasının nedeni ne olabilir?

- ④ Bu metnin hangi amaçla yazıldığını ifade ediniz.

- ⑤ Bir haber metninde anlatılan olayla ilgili yeterli bilgiler verilebilmesi için o metinde 5N1K kuralı olarak bilinen soruların cevabı bulunmalıdır. Siz de okuduğunuz metinde bulunan 5N1K kuralına ait unsurları aşağıdaki tabloya yazınız.

5N1K Kuralı	
Ne?	
Nerede?	
Ne Zaman?	
Nasıl?	
Neden?	
Kim?	

6. Okuduğunuz metinde yazarın nesnel bir dil kullandığı söylenebilir mi? Nedenleriyle açıklayınız.

7. Haber metinleri ülkede/dünyada yaşanan güncel olaylarla ilişkilidir. Bu bakımdan dünyada son dönemlerde yaşanan toplumsal değişimlerin bu metnin yazılmasında etkili olduğu söylenebilir mi? Gerekçelerinizle açıklayınız.

8. Yazarın haber metni türünde bir eser yazmasının sebebi sizce ne olabilir?

9. Bu metinde kullanılan anlatım biçimi ve düşünceyi geliştirme yollarının neden kullanıldığını yazınız.

10. Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerin, yapıları bakımından çeşitlerini nedenleriyle ilgili yerlere yazınız.

Cümle	Yapısına Göre Çeşidi	Nedeni
Soluduğumuz havanın kalitesi hakkındaki endişeler gün geçtikçe artmaya devam ediyor.		
Hava kirliliği seviyeleri az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızla artıyor.		
Dünya'da her 10 kişiden 9'u kirli hava soluyor ve bu hava kirliliği her yıl 1,7 milyon çocuğun ölümüne neden oluyor.		

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

8. ÜNİTE: Haber Metni

Konu	Güncel Gazete ve Dergilerden Bir Haber Metni	🕒 40 dk.
Kazanımlar	A.4. 3. Metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında ilişki kurar. A.4. 4. Metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşüncelerini belirler. A.4. 5. Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirler. A.4. 7. Metnin üslup özelliklerini belirler. A.4. 8. Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.4. 9. Metinde ortaya konulan bilgi ve yorumları ayırt eder. A.4. 12. Metni yorumlar. A.4. 15. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metin aslına sadık kalınmıştır.)

YARASALAR BU KADAR ÇOK VİRÜSLE NASIL BAŞ EDİYOR?

The Lancet dergisinde yayımlanan bir çalışmada, araştırmacılar, Çin'de Covid-19'a yakalanan 9 kişiden izole ettikleri yeni coronavirüsün genom dizilerini analiz ettiler ve genetik dizilerin % 99,98'inden fazlasının aynı olduğunu buldular. Bu sonuç, virüsün kısa bir süre önce insana bulaştığını ortaya çıkardı. Eğer çok daha önce bulaşmış olsaydı, virüslerin çoğalma hızı da göz önünde bulundurulduğunda, mutasyona uğraması ve gen diziliminde farklılıkların ortaya çıkması söz konusu olurdu.

İlk Covid-19 vakalarının çoğu, çeşitli hayvanların satıldığı Çin'in Wuhan şehrindeki Huanan deniz ürünleri pazarında çalışan veya pazarı ziyaret eden insanlarda meydana geldi. Virüsün kökeni hakkında daha fazla bilgi edinmek için, Covid-19 virüsünün gen dizilimi, virüs gen dizilim veri bankasındakilerle karşılaştırıldı ve en benzer gen dizilimlerinin yarasalardan kaynaklanan iki coronavirüste olduğu keşfedildi. Her iki coronavirüsün genetik dizilimi de %88 oranında Covid-19 virüsünün gen dizilimiyle benzerdi. Aynı zamanda Covid-19'un gen diziliminin SARS'a neden olan coronavirüsünkiyle %79, MERS'e neden olan coronavirüsünkiyle de %50 oranında benzer olduğu tespit edildi.

Bu sonuçlara dayanarak, bilim insanları Covid-19'un yarasalardan bulaştığını düşündü. Ancak deniz ürünleri satılan Huanan pazarında yarasa satılmıyordu, bu nedenle virüsün insanlara iletilmesinde henüz tanımlanmamış başka bir hayvanın bir tür ara taşıyıcı olduğu kanısına varıldı.

Iowa Üniversitesinden mikrobiyolog Stanley Perlman'a göre yarasalar uzun zamandır bu virüslerin konakçısı ancak yarasalar hastalanmıyor. Yarasalar insanlarda öldürücü salgınlara neden olan bu virüslerle yaşamayı bağışıklık sistemleri sayesinde başarıyor. Çin'de 15 yıldır hayvanlardan insanlara geçen hastalıkları araştıran EcoHealth Alliance Başkanı Dr. Peter Daszak, bu salgının kaynağını henüz tam olarak bilmemekle birlikte yarasadan (hatta nalburunlu yarasa türünden) geçtiğine dair kanıtlar olduğunu söyledi.

İnsanda hastalığa neden olan ve Afrika, Malezya, Bangladeş ve Avustralya'daki salgınlara kaynağı olan Marburg, Nipah ve Hendra virüslerinin kaynağı da yarasalar. Ayrıca, Ebola virüsünün de doğal taşıyıcısının yine yarasalar olduğu düşünülüyor. Yarasalar kuduz virüsü de taşıyor ama bu virüsten kendileri de etkileniyor.

Yarasaların bu virüslere karşı diğer memelilere nazaran toleranslı olma üstünlükleri onların oldukça ayırt edici özelliğinden biri. Yarasaların nasıl bu kadar çok virüs türünü taşıdığı ve hastalanmadan onlarla birlikte yaşamlarını sürdürdüğü bilim dünyasını meşgul eden önemli sorulardan biri. Bu sorunun yanıt bulmasında öne çıkan yeni bir araştırma, yarasaların tek uçan memeli olmalarının bağışıklık sistemleri üzerinde de etkili olabileceğini söylüyor. Çin ve Singapur'dan araştırmacıların yer aldığı ve 2018 yılında Cell Host and Microbe dergisinde yayımlanan çalışmaya göre, yarasaların uçarken ihtiyaç duydukları enerji o kadar fazla ki bu enerji ihtiyacı vücutlarındaki hücreleri yıkıma uğrattırıyor ve serbest kalan DNA parçacıkları vücutlarının çeşitli bölgelerinde bulunabiliyor. Yarasalar da dâhil olmak üzere, memeliler, bu çeşit DNA parçacıklarını hastalığa sebep

olan organizmaların istilasını olarak algılayabiliyor ve bunlara tepki verebiliyor. Fakat araştırmada yarasaların bu algılama yeteneklerinin vücutlarında uçma sırasında gerçekleşen yıkımdan dolayı diğer memelilerdeki gibi işlemediğinden söz ediliyor. Araştırmacılara göre, bu durum, yarasaların bağışıklık sistemini virüslere karşı aşırı tepki göstermekten alıkoymuyor.

Bilim ve Teknik Dergisi, Mart 2020, S: 628, s. 18-19.

1. Bu metnin hedef kitleleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

2. Bu metinde kullanılan düşünceleri geliştirme yollarını metinden örnekler vererek yazınız.

3. Sizce bu metin verilen bilgiler bakımından tutarlı ve doğru bir metin midir? Gerekçelerinizle yazınız.

4. Okuduğunuz haber metninin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini aşağıdaki tabloya yazınız.

Ana Düşünce	
Yardımcı Düşünce 1	
Yardımcı Düşünce 2	
Yardımcı Düşünce 3	

5. Okuduğunuz haber metninin yaşadığımız dünyanın sosyal gerçekliğiyle olan ilişkisini yazınız.

6. Bu metinde gerçek anlamlı kelimelerin sıklıkla kullanılmasının nedenleri neler olabilir?

7. Yarasalar, insanlarda öldürücü olan virüslerle nasıl başa çıkıyor? Metinden hareketle açıklayınız.

8. Bu metnin ilgi çekici yönlerini yazınız.

9. Metinde geçen “İnsanda hastalığa neden olan ve Afrika, Malezya, Bangladeş ve Avustralya’daki salgınların kaynağı olan Marburg, Nipah ve Hendra virüslerinin kaynağı da yarasalar.” cümlesinde yer alan noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını yazınız.

10. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümlelerin anlamına göre çeşitlerini nedenleriyle tabloya yazınız.

Cümle	Anlamına Göre Çeşitleri	Nedeni
Yarasalar kuduz virüsü de taşıyor ama bu virüsten kendileri de etkileniyor.		
Iowa Üniversitesinden mikrobiyolog Stanley Perlman’a göre yarasalar uzun zamandır bu virüslerin konakçısı ancak yarasalar hastalanmıyor.		
Araştırmacılara göre, bu durum, yarasaların bağışıklık sistemini virüslere karşı aşırı tepki göstermekten alıkoyuyor.		

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

8. ÜNİTE: Haber Metni

Konu	Genel Ağ Haberlerinden Bir Metin	🕒 40 dk.
Kazanımlar	A.4. 3. Metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında ilişki kurar. A.4. 6. Metnin görsel unsurlarla ilişkisini belirler. A.4. 9. Metinde ortaya konulan bilgi ve yorumları ayırt eder. A.4. 10. Metinde yazarın bakış açısını belirler. A.4. 11. Metinde fikri, felsefi veya siyasi akım, gelenek veya anlayışların yansımalarını değerlendirir. A.4. 14. Türlen ve dönemin/akımın diğere önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.4. 15. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	

Yönerge

*Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metnin aslına sadık kalınmıştır.)*

YAŞAYAN İNSAN HAZİNELERİ ÖDÜLLERİ SAHİPLERİNİ BULDU

Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy: "Yaşayan İnsan Hazinesi bizlerin verdiği değil, hayatları ve eserleriyle bizzat onların var ettiği bir unvandır."

Kültür ve Turizm Bakanlığının “Yaşayan İnsan Hazine Ödülleri” Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın katılımıyla Beştepe Millet Kongre ve Kültür Merkezi’nde sahiplerini buldu.

Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy ödül töreninde yaptığı konuşmaya, vatanın ve milletin güvenliğini sağlamak, kendisinden imdat bekleyen masum ve mazlum insanları korumak için göğsünü siper eden kahraman Mehmetçikleri selamlayarak başladı. İdlil'de şehit olan askerlere Allah'tan rahmet, ailelerine ve Türk milletine başsağlığı ve sabırlar dileyen Bakan Ersoy, yaralı askerlerin bir an evvel sağlıklarına kavuşmalarını temenni etti.

Bakan Ersoy, insanlığın bugün küreselleşen dünyada popülizme dayalı olarak sürekli değişen, hızlı üretilen, aynı hızda tüketilen bir kültürün yozlaştırıcı etkisini tecrübe ettiğini belirterek, sözlerini şöyle sürdürdü:

"Türk milletinin kültürü, binlerce yıllık tarihimiz kadar derin bir görgünün, yaşanmışlıkların,

ihtiyaç, arayış ve çözümün şekillendirdiği muazzam bir hazinedir. Bizim hayatımızın içinde doğmuş, bizimle birlikte gelişmiş ve olgunlaşmıştır. Farklı kültürlerle olan münasebetlerimizde benimseyip, aldığımız kültür dallarında dahi özgünlüğe ulaştığımız, adımızla anılan yeni tarz ve türler çıkardığımız aşikardır.

Bu tür bir güç, ancak gerçek anlamda kültürel kimliği olan milletlere mahsustur. Dolayısıyla hepimiz, sahibi olduğumuz kültürün değerini bilmekle ve onu korumakla sorumluyuz. Bu sorumluluk onu bize emanet eden geçmişimize vefa borcumuz, geleceğimiz olan çocuklarımıza karşı yerine getirmekle yükümlü olduğumuz asli görevimizdir."

Bakan Ersoy, kültürün merkezinde insan olduğunu vurgulayarak, kültürü meydana getirenin de yaşatıp geliştirenin ve nesilden nesle aktaranın da insan olduğunu söyledi. Herkesin bu durumun bir parçası olduğunu ancak bazı kişilerin hayatlarını bu yola adadıklarını ifade eden Bakan Ersoy, şöyle konuştu:

"Dinlediğimiz bir türküde, bir sanat müziği eserinde onların ezgisini, nağmesini duyarız. Çalınan bağlamanın asıl bam teli, kavala, neye biçim veren el, dile getiren nefes yine onlardır. Kah acı, kah sevinçle yoğrulmuş duygu dünyamızın estetiği, onların elinde çini olur, ebru olur. Bu insanlar, milletimizin değerlerinden hayat bulan edep ve adabın yazısız fermanlarıdır. Ondandır ki kendilerini yaşayan insan hazinesi olarak görmekteyiz."

Somut Olmayan Kültürel Mirası Korumanın En Etkili Yolu

Bakan Ersoy, Türkiye'nin 2006'da UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'ne taraf olduğunu hatırlatarak, toplumlardan bireylere, insanların kültürlerinin bir parçası olarak kabul ettikleri uygulamaların, temsillerin, anlatımların, bilgilerin, becerilerin, bunlara ilişkin araçların, gereçlerin ve kültürel mekanların somut olmayan kültürel miras olarak görüldüğünü anlattı.

Bu noktada "Yaşayan İnsan Hazinesi" tanımının ortaya çıktığına dikkati çeken Bakan Ersoy, "Yaşayan İnsan Hazinesi, somut olmayan kültürel mirasın belli unsurlarını yeniden yaratmak ve yorumlamak açısından gerekli bilgi ve beceriye, yüksek düzeyde sahip kişilerdir. Bu insanların bilgi ve becerilerinin devamlılığının sağlanması, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması ise muhakkak ki somut olmayan kültürel mirası korumanın en etkili yoludur." değerlendirmesinde bulundu.

Kültür ve Turizm Bakanlığının Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde, koruma çalışmaları gerçekleştirmek amacıyla ülke toprakları üzerinde bulunan somut olmayan kültürel mirasın bir veya birden fazla envanterini oluşturmak ve bunları güncellemek gibi yükümlülükleri bulunduğunu bildiren Bakan Ersoy, bu kapsamda yürütülen envanter çalışmalarından birinin de "Yaşayan İnsan Hazinesi Ulusal Envanteri" olduğunu kaydetti. Bakan Ersoy, bu envantere alınacak isimlerin belirlenmesinin, il kültür ve turizm müdürlüklerinden başlayıp, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan Uzmanlar Kurulunda devam eden ve Bakanlık makamının onayıyla nihayet bulan uzun soluklu bir süreç olduğunu belirtti.

Önemli Ölçütler Aranıyor

Bu unvan verilirken kişinin en az 10 yıldır ustalığını icra ediyor olmasından mesleğini devam ettirecek çıraklar yetiştirmesine kadar önemli ölçütlerin arandığını dile getiren Bakan Ersoy, şu ifadeleri kullandı:

"Öyle ölçütler ki bilgisi ve deneyimini, bunları işine aktarma becerisini, bu sayede ortaya koyduğu ürün ve eserlerin sahip olduğu istisnai değeri ve öğretme kabiliyetini teyit etmiş oluyoruz. Bugün ödül alacaklarla birlikte, 2008'den başlayarak bu unvanla taltif edilmiş insanlarımıza baktığımızda, aradığımız kriterler de hazine ifadesinin içinin ne kadar dolu olduğu da net bir şekilde anlaşılacaktır. Aslında sürekli unvanı vermekten bahsetsek de şunu açıkça belirtmek gerekir ki Yaşayan İnsan Hazinesi bizlerin verdiği değil, hayatları ve eserleriyle bizzat onların var ettiği bir unvandır."

Bakan Ersoy, kültürün yaşatılmasında bir ömürlük emek sarf eden ustalara, onların nezdinde tüm insan hazinelerine şükranlarını sunduğunu, ebediyete intikal edenleri rahmet ve saygıyla andığını belirterek, "Sizler Türk milletinin kültür hafızası olarak, kimliğimizin çok değerli unsurlarını

gelecek nesillere aktaracaksınız. Kendimiz kalabilmek yolunda her daim arkanızda olmaya, sizinle birlikte yürümeye devam edeceğiz." diye konuştu.

Ödül alan ustaları tebrik eden Bakan Ersoy, "Himayelerinde gerçekleştirdiğimiz bu ödül töreni vesilesiyle her daim sanatın ve sanatçının yanında olan, gerçekleştirdiğimiz tüm çalışmalarda çok kıymetli desteklerini bizlerden esirgemeyen Sayın Cumhurbaşkanımıza en derin şükranlarımı arz ediyorum." ifadeleriyle sözlerini tamamladı.

(...)

(basin.ktb.gov.tr)

1. Bir haber metni 5N1K kuralı olarak bilinen yönteme göre oluşturulur. Siz de okuduğunuz metinde bulunan 5N1K kuralına ait unsurları aşağıdaki tabloya yazınız.

5N1K Kuralı	
Ne?	
Nerede?	
Ne Zaman?	
Nasıl?	
Neden?	
Kim?	

2. Okuduğunuz metinde yer alan görselin metnin içeriğiyle uyumlu olduğu söylenebilir mi? Gerekçelerinizle yazınız.

3. Bu metnin kimlere hitap ettiğiyle ilgili neler söylenebilir?

4. Okuduğunuz Genel Ağ haber metnini gazetelerde gördüğünüz haber metinleriyle karşılaştırınız.

5. Okuduğunuz haber metni gerçekçi mi yoksa kurgusal bir metin midir? Nedenleriyle açıklayınız.

6. Bu metinde noktalama işaretleri kullanılmamış olsaydı metinde neler değişirdi?

7. Bu metinde okuyuculara millî kültürle ilgili hangi mesajlar verilmektedir?

8. Okuduğunuz haber metninde bir insanın yaşayan kültür hazinesi olarak kabul edilmesi için hangi gerekçeler ortaya konmuştur?

9. Metinde geçen “Ödül alan ustaları tebrik eden Bakan Ersoy, "Himayelerinde gerçekleştirdiğimiz bu ödül töreni vesilesiyle her daim sanatın ve sanatçının yanında olan, gerçekleştirdiğimiz tüm çalışmalarda çok kıymetli desteklerini bizlerden esirgemeyen Sayın Cumhurbaşkanımıza en derin şükranlarımı arz ediyorum." ifadeleriyle sözlerini tamamladı.” cümlesinde yer alan noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını açıklayınız.

10. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümlelerin, yüklem türüne göre çeşitlerini nedenleriyle tabloya yazınız.

Cümle	Yüklem Türüne Göre Çeşidi	Nedeni
Türk milletinin kültürü, binlerce yıllık tarihimiz kadar derin bir görgünün, yaşanmışlıkların, ihtiyaç, arayış ve çözümün şekillendirdiği muazzam bir hazinedir.		
Bakan Ersoy, kültürün merkezinde insan olduğunu vurgulayarak, kültürü meydana getirenin de yaşatıp geliştirenin ve nesilden nesle aktaranın da insan olduğunu söyledi.		
Bu insanlar, milletimizin değerlerinden hayat bulan edep ve adabın yazısız fermanlarıdır.		

11. Namık Kemal, Ziya Paşa, Ali Suavi ve Şinasi haber metinleri yazan sanatçılardır. Haber metni yazabilmek için belli bir bilgi birikimine sahip olmak gerekir. Siz de bir haber metni yazarı olsaydınız hangi olaylarla ilgili eser vermek isterdiniz?

12. Genel Ağ'dan alınan bu haber metnini güncel dergilerde okuduğunuz haber metinleriyle karşılaştırınız.

CEVAP ANAHTARLARI

Etkinlik No.: 1

1.	Olay	Kişiler	Yer	Zaman
	Piskopos'un Jean Valjean'a iyilik yapıp ona kalacak yer sağlaması, Jean Valjean'ın bu iyiliği suistimal edip hırsızlık yapması, Jean Valjean'ın hırsızlık yaptığını bile bile Piskopos'un ona iyilik yapmaya devam etmesi.	Jean Valjean, Piskopos, Bayan Magloire ve kardeşi, jandarmalar	Piskopos'un kaldığı yer	Akşam

2. babacan : İyi kalpli, güvenilir, olgun, sevecen.
yaka paça : Zorla, isteği dışında.
göz önüne getirmek : Zihinde canlandırmak.
sözünü kesmek : Biri konuşurken söze karışmak, konuşmasına fırsat vermemek.

3. Metinde Jean Valjean'ın 19 yıl mahkûm olmasından söz edilir. Bu süre zarfında dış hayatla çok fazla iletişime geçememesi, insanlardan iyilik ve yardım görmemesi onun ruh hâlinin karamsar ve kötümser olmasına sebep olmuş olabilir. Yaşadıkları ve mahkûmiyet süresi, insanlara olan güvenini de sarsmıştır diye düşünüyorum.

4. Ben Piskopos'un yerinde olsaydım Piskopos'un tutum ve davranışına yakın bir davranış sergilerdim. Çünkü ne olursa olsun insanlara iyi olabilmeleri için onlara bir fırsat verilmelidir. Ben olsaydım böyle birine kalacak yer sağlamaya çekinir ve ondan korkardım. Güvenimi suistimal etme olasılığı yüksek diye düşünürdüm. Daha temkinli davranırdım. Gümüş takımları çaldığında jandarmalara bunların benim ona hediye olduğunu söyledim. Ancak jandarmalar gidince ona artık burada kalamayacağını ifade ederdim.

5. a) Öyküleme ve betimleme.
b) Diyalog tekniği, metinde okuyucu ile konuşan kahramanlar arasında herhangi bir aracı olmadığı için anlatıma canlılık ve akıcılık katar.

6. Jean Valjean

Jean Valjean uzun süre kürek mahkûmu olduğu için karamsar ve kötümser bir ruh hâline sahip.

Piskopos

Her şeye rağmen insanlara iyi olması için fırsat vermeye çalışan, güvenilir, merhametli, yardımsever ve iyi bir insan.

7. Metnin başkahramanının hiç umudu olmamasına rağmen Piskopos ona kalacak yer sağlıyor. Metinde insanlara iyilik yapan ve yardım eden bir Piskopos ile gördüğü iyilik ve yardıma rağmen ihanet eden bir kürek mahkûmu var. Bu ikilem metindeki çatışmayı doğuruyor. Metindeki temel çatışmalar da metnin olay örgüsünün ve temasının şekillenmesini sağlıyor.
8. Metinde din kavramının temsilcisi olarak Piskopos yer alıyor. Piskopos'un iyi davranışına karşın Jean Valjean'ın kötü davranış-

ları, metindeki karşıtlıkları ifade eder. Romantizmde karşıtlıklar, dini değerler sıklıkla kullanılır. Metnin genelinde okuyucuda bir acıma duygusu uyandıracak kadar melankolik ifadelerle rasthıyruz. Örneğin hiç kimsenin Jean Valjean'a kalacak yer vermemesi onu zavallı duruma düşürüyor. Metinde acıma, vicdan, merhamet, iyilik gibi durumlar okuyucuya yoğun bir şekilde hissettirilmeye çalışılmış. Metinde yer alan bu özelliklerin hepsi romantizm akımının sonucudur.

9. Mahkûmiyeti biten insanlara onların hâlâ tehlikeli olduğunu hatırlatan sarı bir kâğıt verilmesi, insanların işledikleri suçların cezasını kürek mahkûmu olarak çekmeleri, insanların kalacak yer olarak han diye tabir edilen yerleri kullanmaları, Fransa'da para biriminin Frank olması o dönemin metne yansıyan siyasi, sosyal ve kültürel unsurlarıdır.
10. a) Her iki metin de üçüncü tekil kişinin ağzıyla anlatılmıştır.
b) *Sefiller* adlı metinde yazar, metin ile okuyucunun arasına girmiştir. Metinde "Bu iki kadının söylenenlere nasıl boyun eğdiklerini daha önce de yazmıştık." cümlesinin altı çizilir.

11.	Cümle	Anlamına Göre	Yüklemin Yerine Göre	Yapısına Göre	Yüklemin Türüne Göre
	O zaman adam iyice anladı.	Olumlu	Kurallı	Basit	Fiil
	İsteyenler için bir okul var orada.	Olumlu	Devrik	Birleşik	İsim
	İçeri girdi, askerce selam vererek piskoposa doğru ilerledi.	Olumlu	Kurallı	Sıralı	Fiil
	Jean Valjean böyle bir söz verdiğini hiç hatırlamıyordu.	Olumsuz	Kurallı	Birleşik	Fiil

12. • Sıralı cümleleri ayırmada kullanılır.
• Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur.

Etkinlik No.: 2

1. gözünü ayırmamak : Bir şeye sürekli olarak bakmaktan kendini alamamak.
titreme gelmek : Titremeye başlamak, titremeye tutulmak.
zira : Çünkü.
çınlamak : Yankı vermek.
2. Mümkündür. Örneğin esirci ile dışarı çıktıklarında gördüğü ve sesini duyduğu vapur, yüzüne çarpan rüzgâr, memleketini hatırlatmış; içini özlem ve hüznle doldurmuştur. Yürüdükleri mesafenin uzunluğu gözünü korkuturken etrafı izlemesini engellemiştir. Ama bir kahveye oturdıklarında huzur ve rahatlama hissetmiştir. Yeni geldiği evde sabahleyin pencerenin dışındaki ağaçta öten kuş onu içinde bulunduğu ortamdan koparmış, bir an için dalmasına neden olmuştur.
3. Metindeki çatışma küçük esir kıza esircinin, daha sonra evin hanımının ve evin halayığının davranış biçiminden kaynaklanmaktadır. Hiçbir talep ya da itirazı olmamasına karşın sırf toplumsal konumundan dolayı Dilber adındaki kıza hoyrat davranılması, kızın zaman zaman azarlanması ve bazen yok farz edilmesi çatışmanın temelini oluşturmaktadır.
4. Metinde hâkim bakış açısı kullanılmıştır. Metin boyunca küçük kızın duyguları, gözlemleri anlatıcı tarafından okura yansıtılmıştır. "Yorgunluktan sıhhatı bozulan, takati kalmayan çocuğa o hasır iskemle, bir kraliçenin saltanat tahtına çıkması kadar huzur ve safa verdi.", "Bu seyre o kadar dalmıştı ki içinde bulunduğu tutkulu hayranlıktan onu Taravet'in "Gel yatağını kaldır!" diye bağırarak azarlaması uyandırdı." cümlelerinde ve metindeki birçok cümlede olduğu gibi.

CEVAP ANAHTARLARI

5. Bu metinde Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalar kullanılmış. Cümleler uzun. Buradan Tanzimat döneminde dilde yabancı kökenli kelime ve kelime gruplarının kullanıldığı, yer yer sade ve kısa cümleler de görmeme karşın ağır ve güç anlaşılabilir ifadelerle yer verildiği sonucuna varıyoruz.
6. Evlerde halayık (köle, esir) denen insanların bulunması, esirci denen bir iş sahibinin bulunması, ulaşım için tramvaya binmek, sokakta dilenci tarafından gazel okunması metne dönemin sosyal ve kültürel gerçekliğini yansıtan unsurlardır. Ayrıca köleliğin tüm acılarını, romanında işlediği küçük esir kızın duyguları ve içinde bulunduğu acımasız koşullar üzerinden işlemiştir. Bu anlatım, kölelik kurumuna karşı mahalli ve evrensel olarak karşı çıkılması için farkındalık yaratmaktadır.
7. Olay bir gözlem ürünüdür. Yazar eserini, yaşadığı dönemde bizzat tanık olduğu esirlik konusu üzerine kaleme almıştır. Davranış ve duygular abartılı bir üslupla ele alınmamıştır. Esir kızın ruh hâli doğal akış içinde ifade edilmiştir. Bu doğal akış; esir kızın toplum içindeki yerini, duygularını, diğer insanların (esirci Hacı Ömer Efendi, evin hanımı, halayık Taravet) ona karşı olan tavır ve davranışları inandırıcı bir üslupla verilerek sağlanmıştır. Tasvirler süs olsun diye değil, olayın geçtiği yeri, o çevre içinde gelişen ruh hâllerini daha canlı ve inandırıcı anlatmak amacıyla yapılmıştır.
8. Öncelikle esirci Hacı Ömer var. Çocuk yaştaki Dilber'in açlık ve yorgunluktan sızlanmalarına kulak asmıyor. Tek amacı onu satıp kâr etmek. Küçük esir kıza azarlamaktan, korkutmaktan geri durmayan, merhametsiz bir adam. Sonradan kendisine adı bile sorulmadan "Dilber" diye adlandırılan küçük esir kız, bir tiptir. Esircinin elinde satılacak mal gibi gezmektedir. Acıyı, hakareti yaşar. Hiçbir konuda fikri sorulmaz. İhtiyaçları karşılanmaz.
9. Sanatçılar eserlerinde, yaşadıkları toplumun ve o toplumun sahip olduğu kültürün gerçeklerini az ya da çok yansıtır. Bunları yansıtmaya biçiminde o dönemin sanat anlayışının etkili olması kaçınılmazdır. Ancak sadece kendi edebiyatını değil dünya edebiyatını da bilen ve olaylara geniş çerçeveden bakabilen sanatçılar farklı bir bakış açısı yakalama şansına sahiptir. Aynı Sami Paşazade Sezâî gibi. Ayrıca yaşadığı ortamda, evinde, çevresinde tanık olduğu olaylar ve gözlemleri; bu konuya karşı tepkinin ve tepkisini dile getiriş biçiminin farklı olmasını sağlamış olabilir.
10. • Kendi yaşındakilere mahsus bir tavırla hemen yerinden kalkmadı çocuk.
• Yorgunluktan sıhhati bozulan, takati kalmayan çocuğa, bir kraliçenin saltanat tahtına çıkması kadar huzur ve safa vermedi o hasır iskemle.
• Küçük bir sokakta, تنها bir mahallenin içinde bir evin kapısını çalmadı esirci.
11. "birkaç" ve "hiçbir" kelimeleri anlam kayması, hissediyor kelimesi ses olayı (ünlü türemesi) nedeniyle bitişik yazılan birleşik kelimelerdir.
12. D
13. E
3. Metnin konusu: Karagöz ve Hacivat'ın trafik kuralları hakkında konuşması, Hacivat'ın Karagöz'ü trafik kuralları ile ilgili olarak bilgilendirmesi.
Metnin Teması: Trafik kurallarına uymanın önemi ve gerekliliği
4. Karagöz oyunu oldukça eski bir tür olmasına rağmen günümüzde de güncel konularla ilgili olarak bir eğitim ve eğlence aracı olarak kullanılmaktadır. Böylece tarihi bir türün kaybolması engellendiği gibi güncel konularla insanların ilgisi de çekilmektedir.
5. Okuduğumuz metinde gülmece unsuru yanlış anlamalarla sağlanmıştır.
Hacivat: (...) Hemen devam edelim. Kırmızı ışık yanınca ne yaparsın?
Karagöz: "Yangın var!" diye bağırırım.
Hacivat: Efendim o yangın lambası değil, trafik lambası... Yolda çizgilerle ayrılmış yaya geçidinden karşıya geçmeyi beklerken, karşıdaki ışıklardan kırmızı yanması ne demektir?
Karagöz: Lambaya kırmızı elektrik geldi demektir.
6. Metin diyaloglardan oluşmaktadır. Bu diyaloglar ise genellikle soru cevap faslı üzerinden yürütülmektedir. Böylece soruyu soranın bilgisi olduğu izlenimi verilmiş ve bilgilendirme niyeti taşıdığı gösterilmek istenmiştir. Ayrıca eski bir döneme ait olan kahramanların konuşmaları ise günümüz dil özelliklerine göre verilerek anlaşılması amaçlanmıştır. Çok az sayıda eski kelime ve terkiye yer verilmiştir.
7. Zamanla sinema, televizyon ve sosyal medyanın ortaya çıkmasıyla beraber insanların eğlence anlayışında değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişikliklere ayak uyduramayan Karagöz oyunu da etkisini kaybetmiştir.
8. Metnin kahramanlarının tarihte yaşamış gerçek kişiler üzerinden kurgulandığını görmekteyiz. Fakat metin dışı bir bilgi bizim metnin gerçekliğini değerlendirmemizde etkili değildir. Kahramanların günümüzde yaşamadığını/yaşamayacağını bildiğimiz halde metinde bize gerçek dışı gelen herhangi bir konu yoktur. Metnin konusunun güncel olması gerçekliğin oluşturulmasında olumlu bir etki yapmaktadır. Sadece bu gerçeklik kurgu kişiler üzerinden verilmiştir.
9. Hacivat; bilgili, görgülü, öğretici ve mantıklı iken Karagöz; ani tepkiler veren, düşünmeden konuşan, hissi davranan ve duymadığı için söylenenleri yanlış anlayan bir tiptir.
10. Hemen hemen bütün oyunlarda dekorun değişmediğini sadece oyunun konusuna göre farklı dekorların sahnelendiğini görmekteyiz. Metinde zamanla ilgili olarak ise açık bir gösterge bulunmamakla birlikte bahsedilen konu itibarıyla zamanın günümüz veya günümüze yakın bir diliminden bahsettiğini söyleyebiliriz. Mekânın sahnede gösterilmesi gerçeklik unsurunu olumlu olarak etkilemektedir.
11. Okuduğumuz metinde trafik kurallarından bahsederken iyi bir vatandaşın uyması gereken kurallar belirtilmiştir. Bir vatandaşlık görevi olarak trafikte hem kendimiz hem de başkalarının can ve mal güvenliği için belirlenen kurallara uymalıyız. Bu sosyal bir konu olduğu kadar millî ve evrensel bir değerdir de.
12. Açık ileti: Hacivat'ın Karagöz'ü trafik kuralları konusunda uyarması. Örtük ileti: Trafik kurallarının toplum hayatındaki önemi.
13. Gustav Mahler'in dediği gibi "Gelenek köllere tapmak değil ateşi canlı tutmaktır." Karagöz oyunlarındaki bu tipler her ne kadar halkın ortak malı da olsa bir yazar tarafından güncellenmeye tabi tutulabilir. Okuduğumuz metindeki tiplerin kişilik özellikleri olarak asli özelliklerini koruduklarını söyleyebiliriz. Her ne kadar oyunun tümünü burada göremsek de oyunun bölümünün de çoğunlukla klasik şablona uyduğu görülmektedir. Deği-

Etkinlik No.: 3

1. Allah müstahakkını versin: Allah, neye layıkça onu versin anlamında kullanılır.
2. Metindeki temel çatışma trafik kuralları ve bu kurallara uymanın gerekliliği üzerine kurulmuştur. Bu temel çatışma karşılıklı konuşmalarla ve oyunun temel özelliği olan yanlış anlamalarla işlenerek bir olay örgüsü oluşturulmuştur.

CEVAP ANAHTARLARI

şıklık olarak tiplerin günümüz Türkçesiyle ve meseleleriyle ilgili konuştuklarını söyleyebiliriz.

14. Geleneksel bir oyun olduğunu, usta çırac ilişkisi içerisinde öğrenildiğini, bunun için eğitim alınacak bir okulun olmadığını göstermektedir.
15. Okuduğumuz metinde Karagöz ve Hacivat'ın birbirlerini yanlış anladıklarını ve bunun da güldürü unsuru oluşturduğunu görmekteyiz. Bu özellikler oyunun muhâvere bölümünden alınmış olabileceğini göstermektedir.
16. Her ne kadar Karagöz ve Hacivat adlı tipler tarihi bir döneme ait olsa ve açık bir şekilde zamana dair ifadeler olmasa da metinde geçen "trafik, trafik polisi, ışıklı lamba" gibi kelimelerden hareketle metnin günümüze ait olduğunu söyleyebiliriz.
17. 1. cümlede virgül özneleri ayırmak için kullanılmışken 2. cümlede cümleleri ayırmak için kullanılmak kullanılmıştır.
18. 1. cümlede cevap bekleyen bir soru cümlesi kullanılmışken 2. cümlede cevap beklemeyen kendisine dönük bir soru cümlesi ve işareti kullanılmıştır.
19. Konuşma dilinde genellikle kısa cümleler kullanılır. Metinde de konuşma havası vermek ve doğallığı sağlamak için kısa cümleler tercih edilmiştir. Bu aynı zamanda dinleyicinin sıkılmamasını da sağlar. Açıklama cümleleri ise genellikle bilgilendirme amacı taşıdığı için uzun olmaktadır.

	Yüklem Türüne Göre	Öğelerin Dizilişine Göre	Anlamına Göre	Yapısına Göre
Bundan sonra yanımda tebeşir taşıyorum.	Fiil cümlesi	Kurallı cümle	Olumlu cümle	Basit cümle
Arabaların üstünden yürürüm, bana kızan olursa seni söylerim.	Fiil cümlesi	Kurallı cümle	Olumlu cümle	Sıralı cümle

Etkinlik No.: 5

1. muharrir: yazar
içtimai: toplumla ilgili, sosyal
tetkik: inceleme, araştırma
2. Ramazan hazırlıkları Berat Kandili geçince başlar, yaklaşık iki hafta sürerdi. Bu hazırlıklar esnasında evler baştan başa yıkanır. Asıl önem verilen yer, mutfak ve kilerdi. Bu ayda israf edilecek bir bolluk hüküm sürerdi.
3. İmarethane: Yoksullara ve öğrencilere yemek dağıtmak için kurulmuş hayır kurumu.
Metinde geçen cümle ile anlatılmak istenen, ramazan ayında iftarların herkese açık olduğudur.
4. Misafirperverliği, cömertliği ve hayırseverliği ile açıklardım.
5. Yazar, ramazana ait dini, kültürel ve sosyal unsurlardaki değişimi kendi ömrü üzerinden anlatmak istemiş olabilir.
6. Anlatıcı, yazarın kendisidir. Birinci kişidir. Anı türünde birinci kişili anlatım tercih edilir.
7. Metinde Abdülaziz, II. Abdülhamit ve Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki İstanbul anlatılmaktadır. Bu üç döneme ait ramazan hazırlıkları ve gelenekleri okuyucuya aktarılmıştır. İftar sofralarından ramazan hazırlıklarına ve geleneklerine kadar sosyal ve kültürel hayata dair pek çok unsur metinde gözlemlemek mümkündür.
8. Refik Halit Karay; Abdülaziz, II. Abdülhamit ve Cumhuriyet Dönemi'ne ait hatıralarını ve gözlemlerini gelecek nesillere aktarmak istemiş olabilir.

9. Metinde kullanılan anlatım biçimleri betimleme ve öykülemidir.
10. Metinde; Abdülaziz, II. Abdülhamit ve Cumhuriyet devri İstanbul'unda Ramazan hazırlıkları ve gelenekleri mukayeseli bir şekilde tasvir edilmiştir. "İstanbul'da Ramazan" ya da "İftar Sofraları" gibi bir başlık da kullanılabilir.
11. Yazarın çok isteyip de bir türlü başaramadığı sevgili gayesi, Türk yemeklerinin "Şehname"si niteliğinde bir yemek kitabı yazabilmektir.
12. İki hafta süren bu hazırlıklar esnasında evler baştan başa yıkanır, günlerce tahta gıcırıltıları, İstanbul şehrine, sokaklarından kağıtlar geçen bir Anadolu kasabası ahengi verirdi.
13. Metinde Ramazan geleneğinden bahsedildiği için iftar sofralarının bir fotoğrafı, ekmek açmaya çalışan köylü kadınların fotoğrafı veya eski evlerin olduğu bir mahalle fotoğrafı vb koymayı düşünebilirdim.
14. Üslup; sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliğidir. Yazar, gördüklerini ve yaşadıklarını canlı, ilgi çekici ve içten bir dille ifade etmiştir. Metinde sade ve akıcı bir dil ile canlı, sürükleyici ve mizahi bir üslup göze çarpar.
15. Zaten eski zamanda her semtte bakkaliye mağazaları yoktu. (Basit/İsim/ Olumsuz)
Üç tarafı ambarlı büyük kilerin tavanına kancalı büyük çiviler çakılmıştı, bu çivilerden de uçları kancalı demirler sarkardı. (Sıralı / Fiil / Olumlu)
Kısmetimde iki mevsim ramazanı da görmek varmış. (Birleşik/İsim/ Olumlu)
Gündüzün zahmet çekilir ama kırdı, bahçelerde kurulan sofralarda iftar açmak pek hoştur. (Bağlı / İsim / Olumlu)
16. Özel olarak vurgulanmak istenen sözler tırnak içine alınır.
Başka bir kimseden ya da yazıdan olduğu gibi aktarılan ifadeler tırnak içine alınır.

Etkinlik No.: 8

1.	etek	Dağ, tepe, yığın vb. yamaçlı şeylerin alt bölümü.
	imaret	Medrese talebelerine, câmi görevlilerine, fakirlere ve gelip giden yolcu ve misafirlere yemek vermek üzere kurulmuş aş evi.
	sahra	Kasaba, köy vb. meskûn yerlerin dışında kalan boş ve geniş yer, kır, ova.
	düşmek	Vurmak, değmek, rastlamak.
2. Evliya Çelebi'nin yazdığı bu metin her ne kadar sadeleştirilmiş olsa da cümle kurulumu çok alışıldık değil. Bunda dönemin nesir anlayışının etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanında yazarın devrik cümleleri de yer yer kullandığı görülmektedir. Metinde abartılı anlatımlar ve benzetmeler yazarın üslubunun yansımasıdır.
3. Metnin konusu, Evliya Çelebi'nin Bursa, Ulu Camii ve çevresindeki çarşılar ile ilgili gözlemlerini ve izlenimlerini anlatmasıdır.
4. Seyahatnameler, günümüzde kullanıldığı adı ile gezi yazıları, gezilip görülen yerler ile ilgili izlenimlerin, gözlemlerin anlatıldığı yazılardır. Yazar bu gözlemleri ve izlenimleri bizlere bilgi vermek, merak uyandırmak, resmetmek amacı ile ilgi çekici şekilde kaleme alır. Evliya Çelebi de Bursa ile ilgili gözlemlerini bize aktarırken nesnel ifadeler ile bilgiler vermesinin yanında kendi duygu ve düşüncelerini de yansıtan öznel ifadelerle gerçekleştirdiği izlenimlerle metnini oluşturmuştur. Biz böylelikle hem gerçek olanı hem de Evliya Çelebi'nin duygu dünyasını ve bakış açısını öğrenmiş oluruz.
5. Gezi yazılarının temel amaçlarından biri de gezilen görülen yerler ile ilgili özelliklerin, ilgi çekici unsurların okurla paylaşılma istenmesidir. Metinde Bursa ile ilgili bilgiler verilmesi yazarın yaşadığı dönemi, o dönemin sosyal hayatını, şehrin mimarisini anlamamızı da sağlamaktadır. Yazar, metnini öğreticiliği de esas alarak oluşturmuştur. Metin, merak eden her kişiye seslenmektedir.

CEVAP ANAHTARLARI

6. Metinde betimleyici anlatımın sıklıkla kullanılması anlatılan nesnelerin okur olarak bizim zihnimizde bir resme dönüşmesini sağlar. Gezi yazılarında betimleme oldukça önemlidir. Çünkü gezginin temel amaçlarından birisi de gezilen görülen yerlerin özelliklerini anlatmaktır. Bunu da betimleme ile resmeder. Örneğin “Bu camiin bir yan kapıdan bir yan kapısına kadar uzunluğu 350 ayaktır ve kible kapısından mihraba kadar da 180 ayaktır. Üç kapısı var, sol tarafında Hünkâr mahfili kapısı, sultan mahfili tek katlıdır. Kible kapısı ve sağ tarafta mahkeme kapısı. Kible kapısı tarafında taşra sofası vardır, ama başka camiler gibi büyük harem yoktur, bir küçük harem vardır. Ortasında Şeyhülislâm Aziz Efendi bir abdesthane havuzu ve muslukları yapmıştır.” ifadeleri zihnimizde bir fotoğraf oluşturur.

7. Gezi yazılarında gözlem olmazsa anlatımın gerçekleşmesi imkânsız hâle gelir. Çünkü gezi yazılarının odağında gezmek, görmek ve aktarmak vardır.

8. Bursa Ulu Camii’yi ve hemen arkasındaki Uludağ’ı gösteren fotoğraf metne uygundur. Çünkü Ulu Camii Bursa şehri ile özdeşleşmiş önemli bir yapıdır. Bunun yanında; Ulu Camii’nin içi, Kapalıçarşı görsel olarak kullanılabildi. Ya da metinde geçen ve günümüze ulaşabilmiş mekânlardan herhangi biri de kullanılabildi.

9. **Manevi öğeler:** Yâ Hannân, Yâ Mennân, Yâ Deyyân, Yâ Sübhân, esmâü’l-hüsnâları, Emir Sultan, Ulu Camii, Ayasofya.

Tarihi öğeler: Gazzazlar Çarşısı, Kavukçular Çarşısı, Takyeciler Çarşısı, İpekçiler Çarşısı, Bezzazlar Çarşısı, Terziler Çarşısı, Hal-laçlar Çarşısı ve Hamhâlet Çarşısı, Uzun Çarşı, Bakkallar Çarşısı...

Sosyal öğeler: Yazın en sıcak günlerinde çarşılar hizmetçiler bu çeşmelerden hayat suları saçarlar. Bütün çarşılar Bağdat’ın serinleme evlerine benzer. Bursa’nın bütün ileri gelenleri şidetli sıcaklarda bu kapalı güzel çarşılar oturup hüsn-i cemâl pazarı ederler. Bahar günlerinde şerbet ve hoşaf üzerine kızıl renkli gül yaprakları saçıp hoşaf alanların kâselerine gül suyu saçarlar. Erguvan Cemiyeti Şenliği.

10. **Özel ifadeler örnek:**

Zira bu şehir, Filedar sahrasından acayip ihtişamlı bir şekilde belirdir ki seyrettiğimiz büyük şehirlerin hiçbirine benzerliği yoktur, üzerinde ışık dalgaları, ruhaniyetli büyük eski bir şehirdir.

Zira burada olan büyük ermişler, tefsirciler, hadis bilginleri, edebiyatçılar ve yazarlar başka diyarlarda yoktur ancak cennet benzeri Bağdat’ta ola.

Geniş vilayeti bakımlı, bağ ve bostanları meşhur, ebedi sürecek olan cennet benzeri yerdir.

Nesnel ifadeler örnek:

Hepsi 1040 mihraptır. Bunlardan 357 tanesi sultan, vezirler, ileri gelenler ve şehrin seçkinlerinin yaptırdıkları camilerdir.

Üst tarafında her payenin dört tarafında Yâ Hannân, Yâ Mennân, Yâ Deyyân, Yâ Sübhân, esmâü’l hüsnâları (Allah’ın güzel isimleri) ve çeşit çeşit yazılar yazılmıştır.

Bu camiin bir yan kapıdan bir yan kapısına kadar uzunluğu 350 ayaktır ve kible kapısından mihraba kadar da 180 ayaktır.

11. Bu cümlede virgüller eş görevli sözcükleri ayırmak için kullanılmıştır.

- 12.

Yapısına göre	Girişik birleşik cümle
Yüklemine göre	Kurallı cümle
Yüklem türüne göre	İsim cümlesi
Anlamına göre	Olumlu cümle

Etkinlik No.: 9

1. Füzûzan’ın Üsküp’e yaptığı yolculuk ve orada gördükleri üzerine izlenimlerini okura aktarmasıdır.
2. Yazar günümüz Türkçesi ile akıcı bir dil kullanmıştır. Yabancı sözcükler yok denecek kadar azdır. Bunun sebebi yazarın anlaşılacak istenmesi ve gezi yazılarının temel niteliklerinden olan öğretici özelliğidir. Bu da metnin anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Yazarın yer yer karşılaştırmalar yapması da üslup özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır.
3. Camiler, hanlar, hamamlar, çarşılar, İshak Paşa Camii, İsa Bey Camii, Mimar Sinan, kütüphaneler, mezarlıklar gibi sosyal ve tarihi değerler metinde yer almaktadır. Ayrıca Üsküp’teki esnafın Türkçe konuşuyor olması bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

- 4.

Betimleyici anlatım örneği	Öyküleyici anlatım örneği
“Mekân yerleşimlerdeki çevreyi göze alan uzantılar. Şadırvan saçaklarını bile hem ucu hem ağırbaşlı kılan kesimler: Bu özgün kültürün tartışmaz kanıtlarıdır.”	“Çarşıya dönüyoruz arabayla. Sabah, öğlene değin kurulan pazarı şöyle bir dolaşıyoruz.”
“Bir iki caminin kapı alınlığı ile revakları birleştiren bölümüne de Vardar Nehri üzerindeki güzelim Osmanlı köprüleri çizilmiş, kimine de Kâbe resmi. Bu resimlerin arka fonunu, bir yaz sıcaklığının duruluğunu taşıyan renkler oluşturuyor. Zamanla dökülen kısımlarına onarmak amacıyla dokunanlar başarılı olamamışlar. Fırça darbeleri kalın izler bırakarak o saydamlığı kırmış.”	“Yeni Yol’dan geç vakit ayrılıyor. Bizi uğurlarlarken bu değişik ortamda biraz yabancı kaldığını duyumsuyorum. Üsküp’ü tanıtmak konusunda yardımcı olmak isteyen Nihat adındaki genç adam, içtenlikli davranıyor. “Yarın tatil olduğuna göre rahat rahat size Üsküp’ü gezdirebilirim.” diyor”

5. Yapıtların tarihleri ile ilgili bilgiler vermesi (15. yüzyıl, 1963 zelvelesi), sayısal verilerden yararlanmaya örnektir.

Osmanlı ile Arap mimarisi arasında görüşler bildirmesi (Arapların çok kubbeli, yüzlerce sütunla cemaati ayıran, dinî yapı anlayışına karşı Osmanlı’nın Başmimar Sinan, camiye çok değişik bir yönde yorumlamıştır.) karşılaştırmaya örnektir.

“İştîp Seyyid Abdülkadir Bedesteni (16. yy. sonu), şimdi yapılan çağdaş mimarinin sanki çok erken bir örneğidir. Mustafa Paşa Camii, Üsküp’ün ilk camilerinden. 500 yıllık. Fakat insanoğlunun o bilinen barbarlığından da çoğu kurtulamamış. En yerinde değerlendirme koruma ise Tito dönemi Yugoslavya’da yapılmış. Eski eserlerin çoğu onarım görekçe değerlerini zedelemeyecek işlevsel konularda kullanılmış; müze, kültür merkezi, halk sanatlarının sergilenmesi gibi... Bundan ötürü de günümüze daha bakımlı bir biçimde uzanabilmişler.” paragrafı ise açıklamaya örnektir.

6. Camiler ve mezarlıkların kente karışmış olması yani iç içe olması, Üsküp’ün Bursa’yı andıran mimarisi, Osmanlı Dönemi eserlerinin yalınlığı ve bu yalınlığın etkileyiciliği, Mimar Sinan’ın eserlerindeki mimari matematik, bir mekânda çalan Türkçe müzik yazarın dikkatini çeken unsurlardır.

7. Metnin yazılış amacı Osmanlı eserlerini görmek ve Üsküp’ü gezip anlatmaktır.

8. Gezi yazılarında yazar, gezip gördüğü yerler ile ilgili okuyucuya bilgiler verir, oralarla ilgili izlenimlerini aktarır. Bunu yaparken yazar anlatıcı olarak karşımıza çıkar ve gözlem yaparak izlenimlerini kendi bakış açısı ile aktarır. Hem iyi bir gözlem yapan kahramanın ağzından hem de olaylara dışarıdan bakan anlatıcı aracılığıyla metin oluşturulmuştur.

9. “Arapların çok kubbeli, yüzlerce sütunla cemaati ayıran, dinî yapı anlayışına karşı Osmanlı’nın Başmimar Sinan, camiye çok değişik bir yönde yorumlamıştır. O; denge hesabı hâlâ tartışılan, yüksek, büyük bir kubbenin cemaati topladığı ve yarım kubbe-

CEVAP ANAHTARLARI

lerle çevreyi bütünlendiği camiler inşa ediyor. Osmanlı yapılarında giderek artan bu yalınlık, son derece etkileyicidir. Çağdaş dünyanın kent mimarisinde ulaşılması amaçlanan, mekân-form ilişkilerinin çok erken bir örneğini de Osmanlıdan verebiliriz.” Bu ifadelerden yola çıkacak olursak yazar mekân form ilişkisinde sadelikten yanadır. Bu aynı zamanda insanoğlunun günümüz kaotik kent hayatına da sıkıcılığı ve karmaşıklığı üzerinden yaptığı bir eleştiridir.

10. Cumhuriyet Dönemi’nde gerek nitelik gerekse nicelik yönünden başarılı birçok eser yazılmıştır. Bu, yazarların Anadolu’yu keşfetme, yaşadıkları coğrafyayı anlama çabalarının bir sonucudur. Aynı zamanda ulaşım olanaklarının fazlalığı, güvenlik endişesinin olmayışı ve nesir türünün bu dönemde yazarlar tarafından tercih edilmesinin de payı büyüktür. Bir dönem etkili olan memleketçilik, mavi Anadoluculuk vb. gibi akımlar da gezi yazılarının yazılmasında etkili olmuştur.

11. Tespitlerim	Doğru yazılış
İlçe	ilçe
Kapıkaya festivaline	Kapıkaya Festivali’ne
Yılda	yıl da
pekçok	pek çok
Temmuz	temmuz
Bölgede	bölgede
seyehat	seyahat
yurtiçi	yurt içi
entellektüel	entelektüel

Etkinlik No.: 10

1. Metinde yazar, kahraman anlatıcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Gökova’yı gezen, oralarla ilgili bilgileri, izlenimleri bize aktaran kahraman anlatıcıdır ve onun bakış açısı ile bir anlatım söz konusudur. Kahraman anlatıcı, aynı zamanda kendi dil ve üslubunu kullanır ve birinci tekil şahıs ağzıyla konuşur. Okuyucu ile daha sıcak, samimi ve inandırıcı bir diyalog kurmasıyla okuyucuya daha yakındır. Bu sayede anlatıcının tepkilerini, hissettiklerini, düşündüklerini de öğrenme fırsatı buluruz.

2. Açıklama	Betimleme
Denizden görülen taş yapılara vardık. Büyük, kemerli pencerelerle açılan iki tane dört köşe yapıydı bunlar.	Karşıda Kıran Dağları yer yer pembe ve mor harelerle koyu kahverengi bir duvar gibi Gökova’yı kapıyordu.

3. Gezi yazılarında yazar kendi izlenimlerini okura aktarır. Bu izlenimler öznel ifadeler olarak karşımıza çıkar. Çünkü öznel yargılar yazarın karşısındaki eşyayı, durumu kendi bakış açısına göre değerlendirmesi ile ilgilidir. Yazarın öznel ifadeler kullanması, okura seslenmesi anlatımı daha samimi ve etkileyici hâle getirmiştir.

5. Eski çağlardan kalma mozaik, kabartma ve sarnıçlardan söz edilmiştir. Mevlana ve Ömer Hayyam gibi önemli şairlere değinilmiş, Turgut Reis adına dikilen bir anıttan bahsedilmiştir. Balıkçı, deniz canlıları.

6. Anadolu coğrafyası en eski çağlarda kurulmuş medeniyetlerden günümüze kadar varlığını sürdüren, insanlık değerlerini barındıran, farklı kültür ve medeniyetlerin birbirine karıştığı bir kültür havzasıdır.

7. Metin açık ve anlaşılır bir dille yazılmış. Yazarın samimi dili metnin sıkılmadan okunmasını sağlamaktadır. Gökova’nın çok farklı kültür katmanlarına sahip olması, kültür taşıyıcısı özelliği oldukça ilgi çekicidir. Yazarın metnin sonundaki daveti Gökova’yı görme isteği uyandırmaktadır.

8. Gezi yazılarında en sık kullanılan tekniklerden biridir öyküleme. Çünkü yazar gezme eylemini gerçekleştirirken bir yandan da hayatı, gördüklerini, ilgisini çeken unsurları, başından geçenleri hikâye ederek anlatır. Bu, okuru hem olayların içine çeker hem de metnin okunmasını kolaylaştırır.

9. Gökova sahilini gösteren denizden çekilmiş bir görsel veya Gökova’nın yüksekte çekilmiş bir görseli de tercih edilebilirdi. Bu aslında tamamen bizim estetik beğenimiz ile ilgili bir durumdur.

10. Azra Erhat, Anadolu’da kültür kaynaklarının derinlerine inmiş ve pek çok kültürün beşiğinin Anadolu toprakları olduğunu görmüştür. Metinde geçen “Dünya uygarlığının köklerini içinde taşıyan Anadolu toprağının hep yeni filizler verdiğini şu el değmemiş, ayak basmamış Şehir Adası’nda görmemiş miydik? İnsanı durmadan bir şeyler aramaya, bulmaya çağıran bu toprak karşısında, bulunanı bilineni gözden geçirmek canlı bir zevk olmakla kalmıyor, Hitit’ten, Yunan’dan tutun da Mevlana’ya, Ömer Hayyam’a kadar şiir dünyasında dolaşırken Anadolu’da birer sınır taşı gibi yükselen bu anıtlar arasında insanlık düşüncesinin hiç ardi kesilmeyen tatlı bir rüzgâr gibi estiğini görebiliyor insan.” cümleleri de bunu kanıtlar niteliktedir.

11. Eksilti cümle	Oradan otobüsle Efes...
Basit cümle	Açık denize çıktık. Uzaktan Turgut Reis’in anıtını gördük.
Girişik birleşik cümle	Her güzel şeyin bitmesi insana bir acılık verir.
Sıralı cümle	Acayip biçimleri ile Çatal Adaları karşımızda her an değişiyor, güneş alçaldıkça koyulaşıyordu. Uyuduk, uyandık, bütün gece böyle geçti.
İsim cümlesi	Günlerden gene cuma idi.

12. a) Özneleri ayırmak için kullanılmış (Gece biz uyurken Brobro, Paluko ve Hasan).

b) Cümleleri ayırmak için kullanılmış.

Gece biz uyurken Brobro, Paluko ve Hasan kalkmışlar, makine cümle yi çalıştırmışlar, yelkeni açmışlar, Keramos’a filan uğramadan cümle doğru Bodrum’a yol almışlar.

13. Yüklemin yerine göre	Kurallı cümle
Anlamına göre	Olumlu cümle
Yapısına göre	Girişik birleşik cümle “bağla-y-ıp (zarf fiil eki) (İçinde fiilimsi geçen cümlelerdir.)
Yüklemin türüne göre	Fiil cümlesi

Etkinlik No.: 12

1. “Maske” kelimesi salgın hastalıklarda kullanılan yüz maskelerini, tiyatrodaki kullanılan maskeleri ve bir film adını çağırıştırabilir. Bu kelimeye TDK Sözlük’teyse “Boyalı karton, kumaş veya plastik-

CEVAP ANAHTARLARI

ten yapılan ve başkalarının tanınmaması için yüze geçirilerek kullanılan yapma yüz, gaz maskesi, yüz ve boyun güzelliği için cilde sürülen krem, macun vb. şeyler” gibi anlamlar verilmektedir. Okunan metnin öğretici bir metin olması maske kelimesinin çağrışımlarıyla sözlük anlamlarının benzer olmasında etkili olmuştur.

2. Kişisel hava filtreleri çok pahalı olduğu için yaygın olarak kullanılması beklenmiyor. Ancak daha makul fiyatlarla üretilirse daha fazla tüketiciye ulaşabilir.
3. Bu metin öğretici bir metin olduğu için terim anlamlı kelimeleri sıklıkla içermektedir. Metinde kişisel hava filtreleriyle ilgili bilgi verilirken konuyla ilgili terim anlamlı kelimeler kullanılarak konunun daha iyi açıklanması amaçlanmıştır.
4. Bu metin, kişisel hava filtreleriyle ilgili bilgi almak isteyen kişilere gerekli bilgileri vermek üzere yazılmıştır.

5N1K Kuralı	
Ne?	Kişisel hava filtreleri
Nerede?	Las Vegas, Nevada
Ne Zaman?	2020, ocak ayı, temmuz ayı
Nasıl?	Kişisel hava filtreleri soluduğumuz havayı filtreden geçirerek temiz bir hava solumamızı sağlar.
Neden?	Temiz bir hava solumak için
Kim?	Tüketici Teknolojileri Birliğinin üyeleri

6. Bu metinde yazar nesnel bir dil kullanmıştır. Metinde gerçek ve terim anlamlı kelimelerin sıklıkla kullanılması, metnin tek bir anlamı ifade etmesi ve anlatılanların kanıtlanabilir olması yazarın nesnel bir anlatım kullandığını göstermektedir.
7. Son dönemde dünya üzerinde salgın hastalıkların artması ve özellikle Covid-19 hastalığı nedeniyle yaşanan pandemi süreci toplumlarda değişime neden olmuş, bu durum hastalıklardan korunmak üzere kullanılan maskelere olan ilgiyi arttırmıştır.
8. Yazar, günlük hayatımızda önemli bir yer tutmaya başlayan maskelerle ilgili okuyucuyu bilgilendirmek ve onların merakını gidermek için haber metni türünde bir eser yazmış olabilir.
9. Bu metin kişisel hava filtreleriyle ilgili bilgi vermek ve okuyucuyu bir şeyler öğretmek amacıyla yazıldığı için metinde **açıklayıcı** anlatım biçimi, varlıklar arasındaki benzer ve farklı yönleri ortaya koymak için **karşılaştırma**, düşünceleri somut hâle getirmek için **örneklendirme**, düşüncelerin kanıtlanabilmesi için **sayısal verilerden yararlanma** yöntemi kullanılmıştır.

Cümle	Yapısına Göre Çeşidi	Nedeni
Soluduğumuz havanın kalitesi hakkındaki endişeler gün geçtikçe artmaya devam ediyor.	Birleşik cümle	“Soluduğumuz havanın kalitesi hakkındaki endişeler gün geçtikçe artmaya” ifadesi yan cümle, “devam ediyor” ifadesi temel cümle olduğu için bu cümle birleşik cümledir.
Hava kirliliği seviyeleri az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızla artıyor.	Birleşik cümle	“Hava kirliliği seviyeleri az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde” ifadesi yan cümle, “hızla artıyor” ifadesi temel cümle olduğu için bu cümle birleşik cümledir.
Dünyada her 10 kişiden 9'u kirli hava soluyor ve bu hava kirliliği her yıl 1,7 milyon çocuğun ölümüne neden oluyor.	Bağlı cümle	Bu ifadede iki cümle “ve” bağlacıyla bağlandığı için cümle bağlı cümledir.

Etkinlik No.: 13

1. Bilimsel çalışmalara ilgi duyanlar, dergi okumayı seven ve yarasaların salgın hastalıklarla nasıl baş ettiklerini öğrenmek isteyen kişiler bu metnin hedef kitlesi olabilir.

2. “... genetik dizilerin % 99,98’inden fazlasının aynı olduğunu buldular.” derken **sayısal verilerden yararlanma**; “Aynı zamanda Covid-19’un gen diziliminin SARS’a neden olan koronavirüsünkiyle %79, MERS’e neden olan koronavirüsünkiyle de %50 oranında benzer olduğu tespit edildi.” derken **karşılaştırma**; “İnsanda hastalığa neden olan ve Afrika, Malezya, Bangladeş ve Avustralya’daki salgınların kaynağı olan Marburg, Nipah ve Hendra virüslerinin kaynağı da yarasalar.” derken **örneklendirme** yöntemi kullanılmıştır.

3. Bu metnin bilimsel verilere dayanması, nesnel bir dil kullanması, gerçek ve terim anlamlı kelimelere yer vermesi bakımından tutarlı ve doğru bir metin olarak kabul edilebilir.

Ana Düşünce	Yarasalar salgın hastalıklara karşı dayanıklı canlılardır.
Yardımcı Düşünce 1	Yarasalar birçok hastalığa ait virüsün taşıyıcısıdır.
Yardımcı Düşünce 2	Yarasalar güçlü bir bağışıklık sistemine sahiptir.
Yardımcı Düşünce 3	Yarasalar uçarken yüksek enerjiye ihtiyaç duyar ve bu durumdan dolayı virüse aşırı tepki gösterir.

5. Günümüzde toplumları derinden etkileyen Covid-19 hastalığının sebebi olarak yarasalar gösterilmektedir. Birçok insan yarasaların salgın hastalıklarla nasıl mücadele ettiğini merak etmektedir. Bu bakımdan metin günümüz sosyal gerçekliğiyle yakından ilişkilidir.
6. Bu metin öğretici bir metin olduğu, öğretici metinlerde tek bir anlam olduğu ve birden fazla anlama gelebilecek ifadelere yer verilmemesi gerektiği için metinde gerçek anlamlı kelimeler çok sık kullanılmıştır.
7. Yarasaların uçarken yüksek enerjiye ihtiyaç duyması, hücrelerde yıkıma neden olur ve birçok DNA parçası vücuda yayılır. Yarasanın vücudu bu parçaları virüslerin istilası olarak görür ve bunlarla anında mücadeleye başlar. Bu sayede vücudun virüslerden zarar görmesi engellenir.
8. Birçok hastalığı taşımasına rağmen yarasaların bu hastalıklarla baş etmesi ve bağışıklık sisteminin güçlü yönleri bu metnin ilgi çekici taraflarıdır.
9. Eş görevli sözcükleri ayırmak için virgül, özel isme gelen çekim ekini ayırmak için kesme işareti tamamlanmış bir cümle sonu olduğu için nokta kullanılmıştır.

Cümle	Anlamına Göre Çeşitleri	Nedeni
Yarasalar kuduz virüsü de taşıyor ama bu virüsten kendileri de etkileniyor.	Olumlu cümle	Yüklemlerdeki taşıma ve etkileme eylemleri gerçekleştiği için bu cümle olumlu bir cümledir.
Iowa Üniversitesinden mikrobiyolog Stanley Perlman’a göre yarasalar uzun zamandır bu virüslerin konakçısı ancak yarasalar hastalanmıyor.	Olumlu ve Olumsuz cümle	İlk cümle yüklemdeki konakçısı olma durumu gerçekleştiği için bu cümle olumlu cümledir. İkinci cümle yüklemdeki hastalanma işi gerçekleşmediği için bu cümle olumsuz cümledir.
Araştırmacılara göre, bu durum, yarasaların bağışıklık sistemini virüslere karşı aşırı tepki göstermekten alıkoyuyor.	Olumlu cümle	Cümle yüklemdeki alıkoyma işi gerçekleştiği için bu cümle olumlu cümledir.

CEVAP ANAHTARLARI

Etkinlik No.: 14

5N1K Kuralı	
Ne?	Yaşayan dünya hazinesi olarak kabul edilen kişilere ödül verilmesi
Nerede?	Beştepe Millet Kongre ve Kültür Merkezi
Ne Zaman?	Bugün, 2006, 2008
Nasıl?	Yaşayan kültür hazinesi olarak kabul edilecek kişilerin tespit edilmesiyle
Neden?	Yaşayan kültür hazinesi olan kişiler kültürü gelecek kuşaklara taşıdığı için
Kim?	Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy, yaşayan kültür hazinesi olarak kabul edilen kişiler

2. Bu resimde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy'un yer alması ve yaşayan kültür hazinesi olarak kabul edilen kişilere ödül verilmesi görülmüş, metnin içeriğiyle uyumlu olduğunu göstermektedir.
3. Bu metnin sanata, kültüre ilgi duyan ve değer veren insanlara hitap ettiği söylenebilir.
4. Genel Ağ ve gazete metinleri kısa ve yalın olması, bilgi verme amacını taşıması bakımından benzerlik taşımaktadır. Ancak Genel Ağ metinleri anlık olarak hazırlanmaktadır ve okuyucuların yorumuna açıktır. Gazeteler ise bir gün önceden hazırlanmaktadır ve okuyucuların yorumuna açık değildir.
5. Gerçek anlamlı kelimeler kullanılması, anlatılan olayların tutarlı, doğru ve ispatlanabilir olması bakımından bu metin gerçekçi bir metindir.
6. Metinde bulunan cümlelerin sonunu, duygu yerlerini, durak ve vurgularını göstermesi bakımından noktalama işaretleri önemlidir. Bu metinde noktalama işaretlerinin kullanılmaması metnin yanlış okunması ve anlaşılmasına sebep olabilir.
7. Milli kültürümüzün büyük bir hazine olduğu, hayatımızdan doğduğu, yeni kültürel değerlerle zenginleştiği, bu kültürün korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması gerektiği gibi mesajlar verilmektedir.
8. Belli bir sanat dalında bilgi ve beceriye sahip olması, o sanat dalında on yıldır ustalığını icra ediyor olması ve mesleği devam ettirecek çıraklar yetiştirmesi.
9. "Ödül alan ustaları tebrik eden Bakan Ersoy" ifadesi özne olduğu için bu kelime grubundan sonra virgül, bakana ait sözler olduğu gibi verildiği için tırnak işareti, "olan" sözcüğü eş görevli olduğu için virgül, cümlelerin sonu olduğu için nokta kullanılmıştır.

Cümle	Yüklem Türüne Göre Çeşidi	Nedeni
Türk milletinin kültürü, binlerce yıllık tarihimize kadar derin bir görgünün, yaşanmışlıkların, ihtiyaç, arayış ve çözümün şekillendirdiği muazzam bir hazinedir.	İsim cümlesi	Bu cümlelerin yüklemi olan "binlerce yıllık tarihimize kadar derin bir görgünün, yaşanmışlıkların, ihtiyaç, arayış ve çözümün şekillendirdiği muazzam bir hazinedir." ifadesi isim soylu sözcüklerden oluştuğu için cümle isim cümlesidir.
Bakan Ersoy, kültürün merkezinde insan olduğunu vurgulayarak, kültürü meydana getirenin de yaşatıp geliştirenin ve nesilden nesle aktaranın da insan olduğunu söyledi.	Fiil cümlesi	Bu cümlelerin yüklemi olan "söyleme-" kelimesi fiil olduğu için bu cümle fiil cümlesidir.
Bu insanlar, milletimizin değerlerinden hayat bulan edep ve adabın yazısız fermanlarıdır.	İsim cümlesi	Bu cümlelerin yüklemi olan "milletimizin değerlerinden hayat bulan edep ve adabın yazısız fermanlarıdır." ifadesi isim soylu sözcüklerden oluştuğu için bu cümle isim cümlesidir.

11. Haber metnine ait konuların güncel olması gerektiği için Covid-19 hastalığı, iklim değişikliği, dünyada yaşanan depremler, savaşlar ve göçlerle ilgili olaylar konu olarak seçilebilir.
12. Dergilerde bulunan haber metinleriyle Genel Ağ'da bulunan haber metinleri bilgi ve haber vermek, öğretmek amacıyla yazıldığı için benzerlikler gösterir. Bu metinlerde kelimeler genellikle gerçek ve terim anlamında kullanılır. Ancak dergiler belli bir hazırlık sürecinden sonra dönemsel olarak çıkarıldığı için dergilerde yer alan metinlerin daha kalıcı olduğu söylenebilir. Genel Ağ metinleri ise anlık haberler verir ve dergi metinlerinden farklı olarak okuyucuların yorum yapmasına imkân tanır.

KAYNAKÇA

Etkinlik No.: 1

Hugo, V. (2001). *Sefiller I* (Hazırlayan: Murat Yazıcı), Sentez Yayıncılık, İstanbul.

Dickens, C. (2017). *İki Şehrin Hikâyesi* (Türkçesi: Füsün Elíoğlu), Oda Yayınları, İstanbul.

Karaalioglu, S.K. (1979). *Konuşmak ve Yazmak Sanatı*, İnkılap ve Aka Basımevi.

Özdemir, E. (2014). *Edebiyat Sözlüğü*, Bilgi yayınevi, Ankara.

TDK Yazım Kılavuzu

Etkinlik No.: 2

Sezai, S. (2007), *Sergüzeşt*, Say Yayınları, Ankara.

Çetışli, İ. (2006), *Batı Edebiyatında Edebi Akımlar*, Akçağ, Ankara.

Parlatır, İ. (1992), *Tanzimat Edebiyatında Kölelik*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Kudret, C. (1987), *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1. Cilt*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

Genel editör Halman, T. S. (2007). *Türk Edebiyatı Tarihi*, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul.

Tuncer, H. (1992). *Tanzimat Edebiyatı*, Akademi Kitabevi, İzmir.

Türk Dili, Yazın Akımları Özel Sayısı, (2013). TDK Yayınları, Sayı: 349, Ankara.

Etkinlik No.: 3

Oral, Ü. (2009). *Karagöz ve Trafik*. İstanbul: Bilgecan Yayınları.

Etkinlik No.: 4

<https://www.turkedebiyati.org/meddah.html>

Etkinlik No.: 5

Karay, R.K. (2016), *Üç Nesil Üç Hayat*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Etkinlik No.: 8

Çelebi, E. (2008). *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi*. (2. bs.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Etkinlik No.:9

Erhat, A. (1969). *Mavi Anadolu*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Etkinlik No.:10

Fürüzan. (2001). *Balkan Yolcusu*. (4. bs.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Etkinlik No.: 11

Baydemir, T. (2020). *Temiz Havayı solumak Artık O Kadar Kolay Değil!*. Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı: 628, s. 4-5.

Etkinlik No.: 12

Ak, Ö. (2020). *Yarasalar Bu Kadar Çok Virüsle Nasıl Baş Ediyor?*. Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı: 628, s. 18-19.

Etkinlik No.: 13

<https://basin.ktb.gov.tr/TR-255193/yasayan-insan-hazinelere-odulleri-sahiplerini-buldu.html> Erişim Tarihi ve Saati: 01.07.2020, 08:53.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Etkinlik No.: 6

123rf_92113643

Etkinlik No.: 7

Dreamstime_57608600

Etkinlik No.: 8

Görsel 1: https://www.kulturportali.gov.tr/contents/imaget/28012013_2f93f35c-0e9d-413a-8925-d54f1d0948c6.jpg

Etkinlik No.: 11

Görsel 1: <https://webdosya.csb.gov.tr/db/turkce/dergimakaleleri/gokova-ozel-cevre-koruma-bolgesi-20170923155034.jpg>

Etkinlik No.: 9

Fotoğraf Makinesi: Dreamstime_18036504

Pusula: Dreamstime_3090506

Tren: Shutterstock_35718601

Harita: Shutterstock_350556320

Ajanda: 123rf_92113643

Pasaport: Çekim yapılmıştır.

Etkinlik No.: 14

<https://basin.ktb.gov.tr/TR-255193/yasayan-insan-hazinelere-odulleri-sahiplerini-buldu.html> Erişim Tarihi ve Saati: 01.07.2020, 08:53.